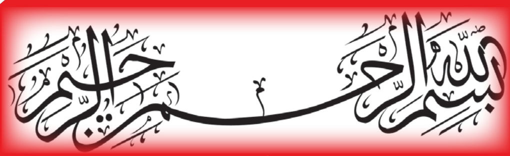

هەیڤ

گۆڤارێکی زانستیی وەرزییە ناوەندی کوردستان بۆ ئیعجازی زانستی لە قورئان و سوننەتدا دەریدەکات

یەکەم ژمارەی گۆڤاری هەیڤ لە ساڵی 2002 دا بڵاوکرایەوە

ژمارە (31) پاییزی 2013ز ـ 1434ک

www.haiv.org

بەشی کوردی

خاوەنی ئیمتیاز
نەشئەت غەفور سەعید

سەرنووسەر
د. دارا گوڵ حامد

دەستەی ڕاوێژکاران
فارووق ڕەسووڵ یەحیا
جەمال موحەممەد ئەمین
د. دیاری ئەحمەد ئیسماعیل

بۆ پەیوەندی
haiv2001@gmail.com
www.facebook.com/kurdhaiv

دیزاین
شیروان ئەحمەد حەمە کەریم
sherwan_100@yahoo.com

لەم ژمارەیەدا

2

6

10

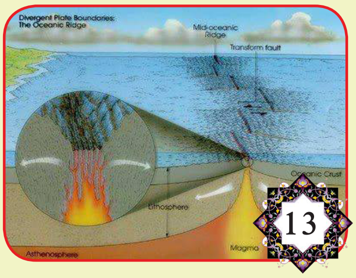

13

14

18

20

23

24

31

34

35

ناونیشان: سلێمانی - شەقامی مامۆستایان - تەلاری حاجی موحەممەد پێنجوێنی - نهۆمی سێهەم

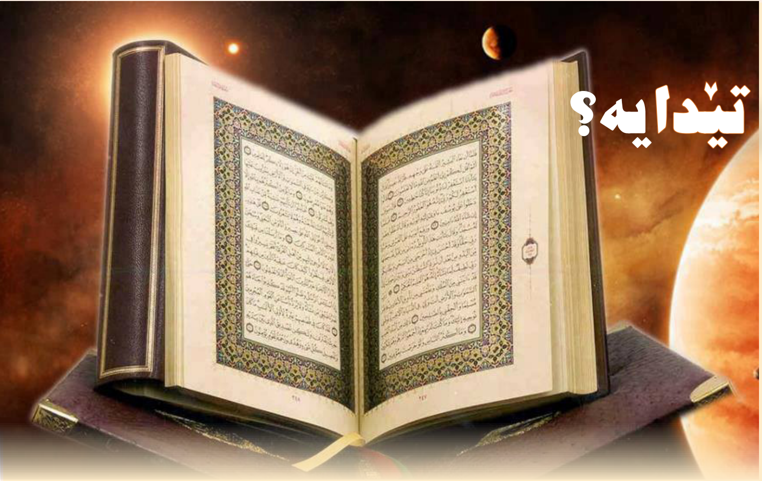

ئایا قورئان هەڵەی زمانەوانی تێدایە؟

د. کەریم ئەحمەد
karimdawod@yahoo.com

یەکێک لەو ڕەخنە بێجێیانەی لە قورئان دەگیرێت ئەوەیە کە گوایە قورئان هەڵەی زمانەوانی و ڕێزمانی تێدایە! شایانی باسیشە ئەوانەی ئەم شتەیان ورووژاندووە زیاتر ڕۆژهەڵاتناسەکانن کە شارەزاییەکی قوڵیان لە زمانی عەرەبیدا نییە، لاساییکەرەوەکانیشیان لە وڵاتانی خۆماندا بێ سێ و دوولێکردن دووبارەیان کردۆتەوە و ئەوانەشی کە وەکو ئەوان نەزانن پێی هەڵخەڵەتاون.

ئێمە لێرەدا نایەین هەڵەی ئەو کەسانە بخەینە ڕوو لە یەکە یەکەی ئەو ئایەتانەدا کە ڕەخنەیان لێگرتوە، چونکە لە کۆن و نوێدا وەڵام دراونەتەوە و زانایان هەڵوێستەی زۆریان لەسەر هەریەک لەو ئایەتانە کردووە کە لە ڕووی ڕێزمانییەوە خیلافی قاعیدە بوونە و ڕووە جیاجیاکانیان دەرخستووە، بەڵام کەسیان نەیوتووە ئەوانە هەڵەی ڕێزمانین، نەک لەبەر ئەوەی کە بە هەڵەیان زانیوە و جورئەتیان نەکردووە ئەوە بڵێن، بەڵکو لەبەر چەند هۆی زانستی، لەوانە:

1. ڕەوانبێژی قورئان جێی قسە نییە و زانایان هەموو کۆکن لەسەر ئەوەی هیچ کتێبێک نییە لە قورئان ڕەوانتر، کەواتە دوورە لە لۆژیکەوە بەڵکو ئەستەمە خاوەنی قورئان ئەو شتانەی نەزانیبێت و لە ڕووی نەزانییەوە کردبێتی، بەڵکو دەبێ نهێنی و حیکمەتی تێدابێت و بە مەبەست و لە دەستی ئەنقەست خوای گەورە بەو شێوەیە بە خیلافی قاعیدەیە هێنابێتنی.

2. زمانی عەرەبی لەبەر ئەوەی زۆر دەوڵەمەندە لە ڕووی زمانەوە و ڕێساگەلێکی زۆری ڕێزمانی هەیە، ئەو چەند حاڵەتە کە زانایان ناویان ناوە (کسر الاعراب) لەژێر ئەو ڕێسا ڕێزمانییانەدا جێیان دەبێتەوە، بەڵام ڕۆژهەڵاتناسە بیانییەکان لەبەر کەمی شارەزاییان لە زمانی عەرەبی ئەو وردەکارییانەیان نەزانیوە.

3. لەبەرئەوەی کە عەرەب ڕەخنەیان لەو شتانە نەگرتووە کاتێک کە بەسەریاندا خوێنراوە کەواتە ئەوانە بە هەڵە نەژمێردراون و پێچەوانەی ڕەوانبێژی نەبوون و لە نرخی ڕەوانبێژی قورئانیان کەمنەکردۆتەوە. باوەڕیش ناکەم کەسێک هەبێت شارەزایی لە زمانی عەرەبیدا هەبێت گومانی هەبێت لەوەی کە خەڵکانی سەردەمی پێغەمبەر لەوانەی دوای خۆیان ڕەوانبێژتربوون و عەرەبییەکەیان کە بە سەلیقە دەیانزانی زۆر بەهێزتر بوو لە نەوەکانی دوای خۆیان کە زمانەکەیان تێکەڵی زمانەکانی تر بوو بوو لە ئەنجامی فتوحاتی ئیسلامی و تێکەڵ بوونی عەرەب لە گەڵ میللەتانی تردا.

زانایان لە ڕووی دووەمەوە سەرکەوتوو بوون، واتە جێکردنەوەی ئەو حاڵەتانە لە ژێر ئەو ڕێسا ڕێزمانییانەدا، بەڵام لەوانەیە هەموو نهێنییەکانی ئەو کارەیان بۆ دەرنەکەوتبێت.

بەندەی هەژار لێرەدا، لە ئەنجامی بیرکردنەوەی زۆر، هەندێک نهێنیم بۆ دەرکەوتووە کە ئومێدەوارم پێکابێتم و جێی سەرنجی پسپۆڕان بێت. من لەو باوەڕەدام ئەم شتانەی کە خیلافی قاعیدە گشتییەکە هاتوون و ناحەزە نەزانەکان پێی دەڵێن هەڵەی ڕێزمانی لە قورئاندا بەڵگەن لە سەر دوو شت:

یەکەم: لەلایەن خواوە بوونی قورئان. **دووەم:** دەسکارینەکرانی قورئان و ڕوونەدانی کەموکوڕی و گۆڕانکاری بەسەریدا.

بابزانین چۆن:

1. هەموو دەزانین کە پێغەمبەر (ﷺ) جگە لە قورئان دوو جۆری تر ئاخاوتنی دەدرێتە پاڵ، یەکێکیان فەرموودەکانی خۆیەتی کە مانا و داڕشتنیان لە لایەن خۆیەوە بووە، دووەمیشیان فەرموودەی قودسییە کە واتاکەی لای خواوەیە و داڕشتنەکەی لەلایەن پێغەمبەرەوەیە، لەم دوو جۆرە ئاخاوتنانەدا هیچ شتێکی لەو جۆرەیان تێدا نییە کە لە قورئاندا هەیە و پێیان دەوترێت «کسر الاعراب» و ناحەزانی ئیسلام پێی دەڵێن هەڵەی ڕێزمانی، ئەمە لە کاتێکدایە کە پێغەمبەر قورئانی بەلاوە لەو دوو قسەیەی خۆی گەورەتر و ڕەوانتر بووە و تەحەددای مرۆڤایەتی پێ کردووە نەک بەو دوو جۆرەکەی تری، بەتایبەت لە ڕووە ڕەوانبێژییەکەیەوە. کەواتە چۆن دەبێت قورئان ئەو هەڵانەی تێدا بێت و لە دوو جۆرە ئاخاوتنەکەی پێغەمبەردا نەبن؟

2. زانایانی زمانیش هەموو قورئانیان پێ ڕەوانترە تاکو فەرموودەکانی پێغەمبەر بە هەردوو بەشەکەیەوە، کەواتە دەبێ لێرەدا نهێنییەک یا چەندین نهێنی هەبێت کەوای کردووە قورئان ئەم جۆرە شتانەی تێدابێت کە ناحەزانی پێی دەڵێن هەڵەی ڕێزمانی نەک ئەو شتانە لە ڕووی ناشارەزایی بە یاساکانی زمانی عەرەبییەوە ڕوویاندابێت.

3. ئەگەر ئەم قورئانە لەلایەن پێغەمبەر خۆیەوە بوایە ئەو جۆرە شتانەی نەدەکرد بەبەڵگەی ئەوەی لەو دوو جۆرە ئاخاوتنەی تریدا شتێکی لەو جۆرە نییە، چونکە ئەگەر قورئان لەلایەن پێغەمبەرەوە بوایە حەتمەن دەبوایە خاڵی بوایە لەو جۆرە شتانەی کە دوو جۆرە ئاخاوتنەکەی تر خاڵین لێیان.

4. ئەگەر قورئان لە دانانی پێغەمبەر بوایە دوای ئەوەی بۆی دەردەکەوت ئەوانە هەڵەی ڕێزمانی و زمانەوانین ڕاستی دەکردنەوە، بەڵام بەوەی کە دەسکاری نەکردووە دەردەکەوێت کە ئەو دەستی نەبووە نە لە داڕشتنی قورئاندا، وەنە لە گۆڕینیدا، بەڵکو ئەو تەنها ڕاگەیاندنی قورئانی لەسەر بووە، چۆن بۆی دێتە خوارەوە ئاوها بیگەیەنێت وەکو لە قورئاندا هاتووە: ﴿وَإِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡ ءَايَاتُنَا بَيِّنَٰتٖ قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرۡجُونَ لِقَآءَنَا ٱئۡتِ بِقُرۡءَانٍ غَيۡرِ هَٰذَآ أَوۡ بَدِّلۡهُۚ قُلۡ مَا يَكُونُ لِيٓ أَنۡ أُبَدِّلَهُۥ مِن تِلۡقَآيِٕ نَفۡسِيٓۖ إِنۡ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَيَّۖ إِنِّيٓ أَخَافُ إِنۡ عَصَيۡتُ رَبِّي عَذَابَ يَوۡمٍ عَظِيمٖ ١٥﴾ یونس.

5. هەروەها ئەمە بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە موسوڵمانانیش بە هیچ شێوەیەک دەسکاری قورئانیان نەکردووە، نە هاوەڵانی پێغەمبەر وە نە ئەوانەی لەدوای ئەوان هاتوون، چونکە ئەگەر بکرایە دەسکاری شتێک بکەن ئەوا دەسکاری ئەو ئایەتانەیان دەکرد کە ناحەزان دەڵێن هەڵەی ڕێزمانین.

ئەم ئایەتانە بەڵگەیەکی حاشا هەڵنەگرن کە نە پێغەمبەر وە نە موسوڵمانان دەسکاری پیتێکی قورئانیان نەکردووە بەڵکو زۆر بە حەزەر و ئەمانەتەوە ڕەفتاریان لە گەڵدا کردووە و جورئەتیان نەکردووە لە خۆیانەوە و بە ئیجتیهادی خۆیان پیتێک لە جێی پیتێک دابنێن لە ژێر هەرپاساوێکدا بێت. بەڵکو تەنانەت نەیانتوانیوە بە ناوی قیرائاتیشەوە دەسکاری بکەن، کەواتە ئەو قیرائەتانەش کە هەن هەمووی لە لایەن خواوە بووە نەک لە ئەنجامی دەسکاریکردنی قورئانەوە بە مەیل و ئارەزووی زانایان یا لەبەر بەرژەوەندی ئاینەکە وەکو ئەوەی کە زانایانی ئاینی جولەکە و نەصرانی بە کتێبەکانی خۆیان کردووە.

سوجدەبردن مرۆڤ لە نەخۆشی دەپارێزێت

ئا: سەرباز عبدالله

پێشەکی:

یەکێک لە فەزڵەکانی خوای گەورە بەسەر مرۆڤەوە ئەوەیە کاتێک بەندەکانی پەرستشەکان جێبەجێدەکەن، سەرەرای وەرگرتنی پاداشت لە لایەن خوای گەورەوە، سوودی دونیاشی تیایە بۆیان..

بۆ نموونە: سوجدەبردن لە کاتی نوێژدا، سەرەرای ئەوەی بەستنەوەی بەندەیە بە خواوە و فەرمانێکی خواییە جێبەجێدەکرێت، لەگەڵ ئەوەشدا بەخششێکی خوای گەورەشە بۆ مرۆڤ و دەبێتە هۆی زیاتر لەش ساغی و لە زۆرێک لە نەخۆشیەکانیش رزگاری دەکات...

لە لێکۆڵینەوە زانستیەکاندا دەرکەوتووە کە سوجدەبردن لە کاتی نوێژدا مرۆڤ لە گەلێک نەخۆشی دەپارێزێت، لەوانە: سەر ئێشە، کرژبوونی ماسولکە، ئیلتیهاباتی گەردن، ئیرهاق، زوهەیمر.. زۆر نەخۆشی جەستەیی و دەروونی تریش...

شێوازی سوجدەبردنی دروست لە نوێژدا:

پێغەمبەرمان (ﷺ) دەفەرموێت: (أُمرتُ أن أسجد على سبعة أعظم: الجبهة ـ وأشار بيده على أنفه ـ واليدين، والرجلين، وأطراف القدمين...) متفق عليه. بەم شێوازە پێغەمبەر(ﷺ) فرمانی بە ئەنجامدانی سوجدەکردووە، وەک یاسایەک کە لادان لێی نییە، پسپۆرانی بواری تەندروستیش دەڵێن تا سوجدەبردن سوودی تەواوی خۆی بگەیەنێت پێویستە بەم شێوازە ئەنجامبدرێت:

1- سوجدە دەبێت وەک جووڵەکانی تری نوێژ لە باشترین باری ئارامی و جێگیری و دڵنیایدا ئەنجامبدرێت.

2- دەبێت بە تەواوی روو لە سەر زەوی دابنرێت.

3- دەبێت لەشی مرۆڤ، لەسەر ئێسقانەکانی روو، لەپی دەست، ئەژنۆ و پەنجەکانی پێ رووە و قیبلە ئارام بگرێت.

4- دەبێت بازووەکان لە لەشەوە دووربن.

5- لە کاتی سوجدەدا نوێژ خوێن دەبێت لە پشت خوارکردنەوە دووربکەوێتەوە، پشت تووند و بێخواری بمێنێتەوە.

6- رانەکانیش بەشێوەیەکی ستوونی و لەباری خاوبوونەوەی نیمچە تەواودا، لەسەر ئەژنۆکان ئارام و لاقەکانیش لەسەر پێیەکان لەنگەردەگرن.

پاک و بێگەردی بۆ خوا ئەمانەش هەر ئەو خاڵانەن کە پێغەمبەری خوا (ﷺ) پێش (1400) ساڵ فرمانی پێکردوە و لە سوجدەبردنیدا وەک سونەتی خۆی چەسپاندوێتی.

سوجدەبردن باشترین رێگایە بۆ رزگاربوون لە بارگەی کارەبایی زیاد:

ئەوەی کە زانراوە، لەشی مرۆڤ پێویستی بە برێک لە شەپۆلە کارەباییەکان هەیە، بەڵام کاتێک کە ئەم بارگە کارەباییانە لە لەشی مرۆڤدا زیاد دەکەن پێویستی بە خاڵیبوونەوەی ئەو بارگانە هەیە، ئەگینا مرۆڤ تووشی نەخۆشی دەبێت.

مرۆڤ هەست بەم بارگە زیادانە دەکات لە لەشیدا، نموونەش لەسەر ئەمە زۆرە، بۆ نموونە: لە کاتی کردنەوەی دەرگای سەیارە یا ماڵدا یا لەکاتی دەستدان لە هەندێ جۆری قوماشدا یا لە کاتی قژشانەکردندا یا لە کاتی تەوقەکردن لەگەڵ هاورێکاندا ـ هەندێ جار ـ هەست بە بریسکە و تەزوویەکی کارەبایی دەکرێت، هەروەها لە کاتی تووشبوون بە (سەدمەیەکی کتوپر) لە یەکێک لە جومگەکاندا ـ هەندێ جار ـ هەست بە بارگەیەکی کارەبایی زۆر دەکرێت کە لە لەشدا دەردەچێت.

جا باشترین رێگا بۆ رزگاربوون لەم بارگە ـ کەهرۆ موگناتیسیە ـ زیادانە کە لە ناو لەشی مرۆڤدان، بۆ ئەوەی دەرچن لە لەشی مرۆڤدا و لەش بەتاڵ ببێتەوە لێیان و مرۆڤەکە دووریش بێت لە بەکارهێنانی دەرمان و موسەکینات کەـ ئەمانە شوێنەواری نەرێ بە جێ دەهێڵن و زیانیان هەیە ـ بریتیە لە سوجدەبردن بۆ خوای گەورە.

بەم شێوەیە بە ئاسانی لە رێگەی سوجدەوە پرۆسەی خاڵیبوونەوەی بارگەی کارەبایی زیاد روودەدات و مرۆڤ رزگاری دەبێت لە سەرئێشە و ئیرهاق و گەلێ نەخۆشی تر.

هەروەها لێکۆڵینەوەکان دەڵێن: ئەو پێنج فەرزەی نوێژ کە خوای گەورە فەرزی کردوە لەسەر موسڵمانان، بەسن بۆ دەرچوونی هەموو بارگەکانی لەشی مرۆڤ، چونکە نوێژەکان لە چەند کاتی جیاوازدا دەکرێن!!.

سوجدەبردن رێگری لە تووشبوون بە نەخۆشی دەوالی دەکات و ئازاری جومگەکان و پشت کەمدەکاتەوە:

ئەنجام دانی نوێژ بەجووڵە جیاکەرەوەکانیەوە بە تایبەتی سوجدەبردن رێگرێکی باشە لەتووش بوون بە نەخۆشی دەوالی ئەمەش رەحمەتێکی گەورەیە بۆ هەموان، بەتایبەت ئەوانەی بەهۆی کارەکەیانەوە، یان هەر هۆیەکی تر بۆ ماوەیەکی درێژ بەپێوە دەوەستن.

هەروەها لە لێکۆڵینەوەیەکی زانستی نوێشدا زانایانی وڵاتە یەکگرتووەکان گەیشتنە ئەو ئەنجامەی کە بەجێهێنانی نوێژ ڕۆژانە پێنج جار لە ئیسلامدا ڕێگە چارەیەکی باشە بۆ کەمکردنەوەی ئازاری جومگەکان و پشت، لەبەر بوونی وەستان و سوجدە لە نوێژدا.

سوجدەبردن نەخۆشی پیربوونی بینایی دووردەخاتەوە:

یەکێک لە سوودە فیزیایی و تەندروستیەکانی سوجدەبردن ئەوەیە نوێژخوێن فەرمانی پێدراوە کە لە کاتی نوێژدا چاو نەگێڕێت و سەیری دەوروبەری نەکات، بەڵکو تەنها بڕوانێتە زەوی بەردەمی (جێگای سوجدەکەی))، لەو ڕوانینەدا ماسولکەکانی دەوری هاوێنە ڕاهێنان دەکەن بۆ گوێزانەوەی ڕوانینەکان لە دوورەوە بۆ نزیک، کە نوێژخوێن لە کاتی نوێژدا بەپێوە دەبێت، دووریی نێوان چاوی و جێگای سوجدەکەی بەنزیکی بە دوو مەتر دادەنرێت، لە کاتی ڕوکوعدا بە پلەبەندی دوورییەکە کەمدەکات بۆ نزیکەی یەک مەتر، و لە کاتی هەستانەوە و ڕێک ڕاوەستانی دوای ڕکوعدا دوورییەکە جارێکی تر دەگەڕێتەوە بۆ دوو مەتر، لەدوای ئەوە بە پلەبەندی کەمدەکات تاکو لە کۆتاییدا دەبێتە سفر ئەویش لە چوونە سوجدەدا، پاشان دوورییەکە لە سفرەوە زیاد دەکاتەوە بۆ سنووری سێچارەکە مەترێک لە کاتی هەستانەوە لە سوجدەی یەکەم، و بەو جۆرە.

تێبینی کراوە ئەم گۆڕانە یەکبینەیە لە دوور و نزیک کەوتنەوە لە جێگای سوجدەکە لە چاوەکانەوە و بە گۆشە جیاوازەکان و بە پلەبەندی، بەو مانایەیە کە چێوە ماسولکەی هاوێنە بە شێوەیەکی خۆ ویستی یەکبینە دەکشێن و کرژدەبن بە درێژایی ماوەی نوێژەکە، بۆیە هاوێنەی چاو بە شێوەیەکی یەکبینە قۆقز دەبن و تەخت دەبنەوە، ئەمەش دەیان جار لە ڕۆژێکدا دووپات دەبێتەوە.

بەم جۆرە نوێژ خوێنی پەیوەست بە مەرجەکانی نوێژەوە، بەدوور دەبێت لە نەخۆشی پیربوونی بینایی و هاوێنە، و ماسولکەکانی دەوری هاوێنەی چاوی بەدرێژایی ژیانی چالاک دەبن و مرونەتیان دەبێت.

سوجدەبردن بەسوودە بۆ وریاکردنەوەی جەستە و سوڕی خوێنی دەماغ:

دەرکەوتوە کە پارێزگاریکردن و ئەنجامدانی نوێژەکان جەستە وریا دەکاتەوە و پرۆسەی ناوەوەی لەش ڕێکدەخاتەوە، چونکە سوجدە لە نوێژدا کاریگەریی لەسەر بەهێزکردنی ماسولکەکانی سک و قاچ و ڕانەکان هەیە، هەروەها لە کاتی سوجدەبردندا و بەهۆی چەمانەوەی سەر بۆ خوارەوە و نوشتانەوەی لاشە بەسەرخۆیدا ئەم حاڵەتە یارمەتی ئاراستەکردنی خوێن لە تەنیشتەکانی لەشەوە بەرەو ئەندامەکانی ناوخۆی لەش و دەماغ دەدات.. هەروەها لەم بارەدا هەناوی مرۆڤ پاڵەپەستۆ لەسەر سیەکان دروستدەکات، و دەبێتە هۆی بەرزبوونەوەی ڕێژەی دوەم ئۆکسیدی کاربۆن (CO_2) لە خوێندا و کە ئەمەش یارمەتی ئەوە دەدات خوێنی زیاتر بۆ مۆخ فیچقە بکات.

دووبارەبوونەوەی چەمانەوەی سەر بۆ خوارەوە لەکاتی ڕکوع و سوجدەدا و پاشان بەرزکردنەوەی لەکاتی دانیشتن و هەستانەوەدا یارمەتی سیستمی هاوسەنگیی خۆیی سوڕی خوێن دەدات لە مۆخدا، بە تایبەتی ئەگەر دانیشتن و هەستانەوەکان بە ئارامیی ئەنجام بدرێت، لێرەشەوە لە حیکمەتی ئەو فرمانە ئیسلامیە تێدەگەین کە ڕێنمایی نوێژ خوێن دەکات تا لەسەرخۆبێت و لە هەموو جوڵەیەکیدا بگاتە ڕادەی ئارامی و دڵنیایی، پزیشکان و پسپۆڕانی بواری وەرزش و یۆگا دەڵێن: نوێژکردنی ئیسلامی بە لەسەرخۆیی و ئارامیی سوودی تەواو بە سوڕی خوێنی دەماغ دەگەیەنێت.

ڕووی ئیعجاز:

لە کۆتایدا ئەمانە گرنگترین و نوێترین سوودەکانی سوجدەبردن بوون کە بەڵگە و نیشانەی ترن لەسەر پێغەمبەرایەتی خۆشەویستمان (ﷺ) کە لە خۆیەوە قسەی نەکردوە. ﴿وَمَا يَنطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ ۝٣ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ۝٤﴾ النجم.

کەواتە پێغەمبەرمان (ﷺ) ڕاستی فەرمووە کە فەرموویەتی: (و جعلت قُرَّة عينى في الصلاةِ) ـ صحيح الالباني. واتە: بەڕاستی نوێژم کردوە بە هۆی دڵخۆشیم، کامەرانیم، ئاسوودەییم... واتە: نوێژ بارێکی قورس نیە بەسەر مرۆڤەوە، کات بە فیڕۆدان نیە، مرۆڤ لە کاری پەک ناخات، هەروەک بڵاوە لای هەندێ نەزان...

جا ئایا کاتی ئەوە نەهاتوە کە یەکسەر دوای زانینی ئەم ڕاستیانە سوجدە بۆ خوای گەورە بەرین وەک خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَبِالْحَقِّ أَنزَلْنَاهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ ۗ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ۝١٠٥ وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ عَلَىٰ مُكْثٍ وَنَزَّلْنَاهُ تَنزِيلًا ۝١٠٦ قُلْ آمِنُوا بِهِ أَوْ لَا تُؤْمِنُوا ۚ إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مِن قَبْلِهِ إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا ۝١٠٧ وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَا إِن كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا ۝١٠٨ وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا ۩ ۝١٠٩﴾ الإسراء. واتە: ئێمە قورئانمان لەسەر بنچینەی حەق دابەزاندووە، بۆ چەسپاندنی حەق و ڕاستیش دابەزیوە، ئێمە تۆمان ڕەوانە نەکردووە تەنها بە مژدەدەر و ترسێنەر نەبێت. ئێمە قورئانیشمان بەش بەش کردووە تا بە شێنەیی و بە ئارامی بیخوێنیتەوە بەسەر خەڵکیدا، هەر ئێمەش بەو شێوەیە دامانبەزاندووە. پێیان بڵێ: (ئەی خوانەناسان) باوەڕ بە قورئان بهێنن یان باوەڕی پێ نەهێنن (ئەمڕۆ سەربەستن، بەڵام بزانن) بەڕاستی ئەوانەی پێشتر زانیاریان پێدراوە، (دەربارەی تەورات و ئینجیلی دەستکاری نەکراو، چاک دەزانن کە ئەم قورئانە لە هەمان سەرچاوەوەیە، هەر بۆیە) کاتێک بەسەریاندا دەخوێندرێتەوە خێرا سەری ڕێز و نەوازشی بۆ دادەنەوێنن و سوژدە دەبەن. دەشڵێن: پاکی و بێگەردی بۆ پەروەردگارمانە، بەڕاستی بەڵێنی پەروەردگارمان هەر دێتە دی. ئەوانە سوجدە دەبەن و دەگرین و تا دێت زیاتر ملکەچ و دڵ پڕ لە ئیمان دەبن.

سەرچاوە:

1- بابەتی: کەعبەی پیرۆز پێکهاتە و هەندێ ئەحکام دەربارەی، عەبدولڕەزاق عەبدولڕەحمان تەوێڵەیی/پەیامی ڕاستی 2- بابەتی: نهێنیەکانی چارەسەر بەنوێژ، و: کاوە محەمەد شارباژێڕی/ هەیڤ. 3- بابەتی: نوێژ و دەوالی لاقەکان، و: د.دارا گوڵ حامد/ هەیڤ 4- بابەتی: سودە فیزیایی و تەندروستیەکانی نوێژکردن، ئا: بەدریە سعید/ بەکالۆریۆسی فیزیا/ هەیڤ. 5- أثر الصلاة على كفاءة الدورة الدموية بالدماغ، د. عبدالله محمد نصرت، (www.eajaz.org) 6- اهمية السجود واعجازه، عبد الدائم الكحيل. 7- تەفسیری ئاسان. 8- پوختەی تەفسیری قورئان.

گەماڕۆی شەپۆل بە هۆی گەردەلول و ئیعجازی قورئان

قورئانی پیرۆز دەفەرموێت: ﴿ حَتَّىٰٓ إِذَا كُنتُمۡ فِي ٱلۡفُلۡكِ وَجَرَيۡنَ بِهِم بِرِيحٖ طَيِّبَةٖ وَفَرِحُواْ بِهَا جَآءَتۡهَا رِيحٌ عَاصِفٞ وَجَآءَهُمُ ٱلۡمَوۡجُ مِن كُلِّ مَكَانٖ ﴾ یونس:٢٢، واتە: کاتێک ئێوە لە کەشتیدا دەبن، شنەبایەکی خۆش هەڵدەکات و پێی دڵخۆش دەبن بەڵام دواتر بای گەردەلول هات شەپۆل لە هەموو لایەکەوە بۆیان دێت.

ئەوەی لای زۆربەی خەڵکی ئاشکرایە شەپۆل هەمیشە بە ئاڕاستەیەکدا دەڕوات و بە زۆری بەرەو کەنارەکانی دەریا دێن، بەڵام دەبینین ئەم ئایەتە قورئانیە باسی جۆرە شەپۆلێکی نامۆ دەکات، کە بەیەک ئاڕاستە ناڕوات، بەڵکو لە هەر چوارلاوە شەپۆل بۆ کەشتیەکە دێت، هۆکاری ئەمەش هەر ئایەتە قورئانیەکە دیاریکردووە کە بەهۆی بای گەردەولەوە ئەو جۆرە شەپۆلە دروست دەبێت، دیارە ئەو هۆکارەی قورئان باسیکردوە ڕاستیەکی زانستییە چونکە کاتێک بای گەردەلولاوی لە شوێنی کەشتیەکە دەدات ئاستی ئاوی ئەو شوێنە نزم دەبێتەوە و ئاوی هەر چوار دەوری بەرزدەبنەوە، بەڵام کە کاریگەری گەردەلولەکە نەما ئاو لە هەموو لایەکەوە دەیەوێت ئەو شوێنە چاڵایەی ئاوەکە پڕ بکەنەوە، بۆیە شەپۆلی بەهێز لە هەموو لایەکەوە دێن بەرەو کەشتیەکە، بەمەش خەڵکی ناو کەشتیەکە ترسێکی زۆریان لێدەنیشێت وادەزانن لە ناودەچن وەک ئایەتەکە دەفەرموێت:

(وَظَنُّوٓاْ أَنَّهُمۡ أُحِيطَ بِهِمۡ) واتە: دڵنیا دەبن بە شەپۆل هەرچواردەویان گیراوە.

بۆیە دەپاڕێنەوە و دەڵێن: (دَعَوُاْ ٱللَّهَ مُخۡلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ لَئِنۡ أَنجَيۡتَنَا مِنۡ هَٰذِهِۦ لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ) واتە: بە دڵسۆزیەوە دەپاڕێنەوە و دەڵێن خودایە ئەگەر لەمە ڕزگارمان بکەیت دەبینە کەسێکی سوپاسگوزار.

ئەم وەسفە وردەی قورئان کە پێش (14)سەدە هێناویەتی و ئەمڕۆ بە وێنە و ڤیدیۆ دەیبین بەڵگەی ئەوەیە ئەم وتانە هی یەکێکە ئاگادارە بە هەموو نهێنیەکانی زەریا و دەریاکان، ئەگینا پێغەمبەرێک کە هەرگیز بە دەریادا نەڕۆشتبێت و هەرگیز ئەم شەپۆلانەی گەمارۆی کەشتی نەبینیبێت، بەبێ نیگای خودایی ناتوانێت زانیاری لەو جۆرە بدرکێنێت. بە تایبەتی کە ئەم شەپۆلانە زۆر دەگمەنن ئەوانەش کە بەردەوام بە دەریادا دەڕۆن ڕێیان لێی ناکەوێت.

سەیری ئەم ڤیدۆیانە بکە تا ڕاستێتی ئەم ئیعجازە ببینیت:

http://www.youtube.com/watch?v=e-lweMwQLxQ
http://www.youtube.com/watch?v=GHJsxLAVa5g
http://www.youtube.com/watch?v=Jld5pIUKhCE
http://www.youtube.com/watch?v=BX3kFCgvKp4
http://www.youtube.com/watch?v=78qk2eLAfQ0

کۆبوونەوەی توخمە قورسەکان لە ناوکی زەویدا ئیعجازی قورئانە

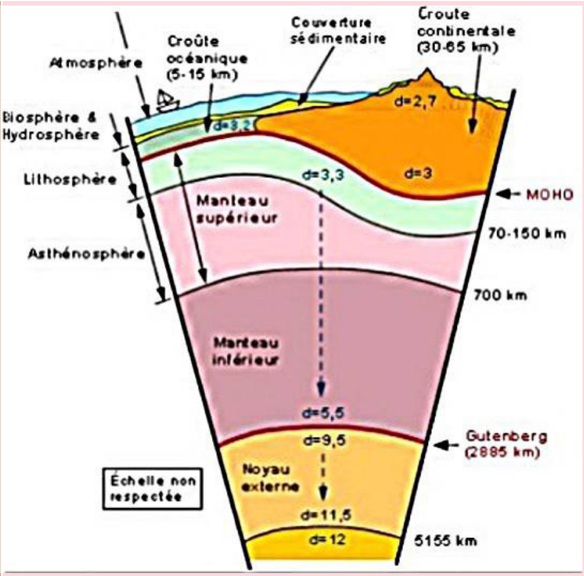

هەیڤ

پەروەردگار دەفەرموێت ﴿ إِذَا زُلۡزِلَتِ ٱلۡأَرۡضُ زِلۡزَالَهَا ١ وَأَخۡرَجَتِ ٱلۡأَرۡضُ أَثۡقَالَهَا ٢ ﴾ الزلزلة، واتە: کاتێک زەوی هاتە لەرزە بە لەرزینی خۆی، وە زەوی هەرچی قورسیەکانی ناوی هەیە هەمووی فڕێدایە دەرەوە.

قورئانی پیرۆز لەم چەند ئایەتەدا ئاماژە بە ڕاستیەکی زانستی گەورە دەکات، ئەویش دەرهاتنی قورساییەکانی زەویە، ئەم ئایەتە پێمان دەڵێت قورساییەکانی زەوی لە ناوەوەی زەوی شاراونەتەوە هەتا لە ڕۆژی دواییدا ئەو قورساییانە بۆ ڕووی زەوی دێنە دەرەوە، کە ئەمەش بەڵگەی تێکچوونی یاساکانی گەردوونە.

ئەمڕۆ زانستی چینەکانی زەویناسی ڕاستێتی ئەم ئایەتەیان سەلماندووە، زانایان دەڵێن ئەگەر لە چینەکانی زەوی لە توێکڵی زەویە وە بۆ ناوک بکۆڵینەوە بێگومان بارستە چڕی بەردەکان پلە بە پلە زیاد دەکات، چونکە هەرچەندە لە ناوک نزیک ببینەوە ڕێژەی توخمی ئاسن و ئۆکسیدە جیاوازەکان زیاد دەکەن، ئەمەش دەبێتە هۆی قورستر بوونی ماددەکان. لە لایەکی دیکەوە هەتا لە ناوک نزیک ببینەوە چڕی زیاد دەبێت چونکە زیاتر پەستراون. وە بەهۆی ئەو گەرمیە بەرزەی لە ناوکدا هەیە توخمە قورسەکانی ئاسن کە چڕی ناوکیان زیاترە کۆ دەبنەوە، بەڵام لە چینەکانی سەرووتری زەوی بەردە نیشتەنیەکان و گرانێتەکان و بازڵتیەکان کۆدەبنەوە کە چڕیان کەمترە.

لێکچواندنێکی وردی قورئان!

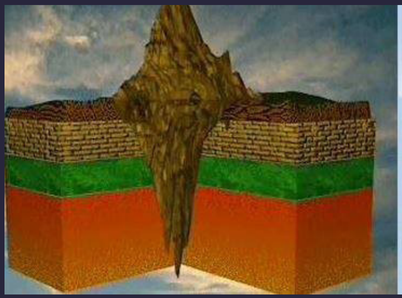

زانایان سەلماندیان چیاکان ملیۆنان ساڵە زەویان جێگیر کردووە و هاوسەنگیان پێ بەخشیوە..

خۆ ئەگەر زنجیرە چیاکان نەبونایە توێکڵی زەوی دەکەوتە جوڵە و ماتوچۆ، چونکە توێکڵی زەوی لەسەر چینێکی نیمچە شلی گەرمی بەرزە.

لەبەرئەوە شاخەکان لە ئیشیاندا بە لەنگەری کەشتیەکان دەچن، کاتێک لەنگەری پێ دەگرن و جێگیریان دەکەن... سەرسوڕهێن ئەوەیە 14 سەدەیە قورئانی پیرۆز لە زۆر ئایەتی قورئاندا ئاماژەی بەم ڕاستیە زانستیە داوە هەتا بیگەیەنێت ئەم تەشبیهە هەڕەمەکی نیە، بەڵکو دووپاتکردنەوەی چەندین جار بەڵگەی دەرخستنی هەقیقەتەکەی و ڕووی ئیعجازەکەیەتی، یەکێک لەو ئایەتانە دەفەرموێت: ﴿ وَأَلۡقَىٰ فِي ٱلۡأَرۡضِ رَوَٰسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمۡ ﴾ لقمان:١٠. واتە: لەزەویدا چیاکان وەک لەنگەر دامانناوە تا جێگیرتان بکات و نەکەونە جموجوڵ.

هەتا شەستەکانی سەدەی بیستەم نەزانرابوو ئەرکی شاخەکان ئەوەیە کە قورئانی پیرۆز باسیکردووە، و لەنگەر بە توێکڵی زەوی دەگرن تا جموجوڵ نەکات، ئەو لێکچواندنەی قورئان ئیعجازێکی تری تێدا دەخوێنرێتەوە ئەویش ئەوەیە، دەریدەخات ژێر توێکڵی زەوی ڕەق نیە و ماددەیەکە جۆرێک لە شلی تێدایە و لە جموجوڵدایە، چونکە لەنگەر بۆ کەشتی بەکاردێت کە شەپۆلی دەریاکان کەشتیەکە دەجوڵێنن، واتە لەم لێکچواندنەدا ڕوونی دەکاتەوە کە توێکڵی زەوی وەک کەشتی وایە و ماددەی نیمچە شلی ژێر توێکڵەکە وەک دەریا وایە و لەنگەریەکەش وەک چیاکان وایە، بۆیە ئەمەش دەبێتە موعجیزەیەکی زانستی کە شایەتی لەسەر ڕاستیەکەی دەدات.

واتە: پێیان بڵێ بەسەر زەویدا بڕۆن تا بزانن چۆن دروست بوون دەستی پێکرد.

زانایان دەریانخستووە بۆ ئەوەی مرۆڤ بەڵگەی لەسەر سەرەتای ناوچەیەک دەست بکەوێت پێویستە بە پێ بەسەر زەویدا بڕوات، چونکە لەو گەڕانەدا چەندین شوێنەوار و بەبەردبوو دەدۆزێتەوە کە دەتوانرێت لێکۆڵینەوەیان لەسەر بکرێت، بۆ نموونە لە زۆر لە ناوچەکانی کوردستاندا کاتێک گیانداری ئاوی بە بەردبوو لە بناری چیاکاندا دەدۆزرێتەوە بەڵگەیە لەسەر ئەوەی ئەم ناوچانە ماوەیەکی زۆر ئاو دایپۆشیوە، (مامۆستا عبدالمجید الزندانی) دەڵێت: جارێک لە کۆلێژی زانستەکانی زەوی لەگەڵ ڕاگرێک دانیشبووین باسی ئەم ئایەتەمان دەکرد کە بۆ لێکۆڵینەوە لە مێژووی ناوچەیەک پێویستە بە زەویدا بڕۆین، لەو کاتەدا تیمێکی بیانی کە گەڕانێکی مەیدانیان بە پێ بەچەند ناوچەیەکدا کردبوو هاتنە ژوورەوە و دەستیان بە قسەکرد و وتیان لێکۆڵینەوەکەی ئێمە زۆر لە تیمەکەی پێشتر وردترە، چونکە ئێمە نموونەمان وەرگرتوە و بەپێ گەڕاوین بەو ناوچانەدا، بەڵام ئەوانی پێشوو بە کۆپتەر بە ناوچەکەدا گەڕان، مامۆستا زیندانی دەڵێت بە ڕاگری کۆلێژەکەم وت سەیر بکە ئەو تیمە باسی ئایەتە قورئانیەکە دەکەن، پێویستە بۆ لێکۆڵینەوە بە سەر زەویدا بگەڕێیت وەک خوای گەورە فەرمویەتی.

هەورە بروسکە ڕەحمەتی خوای گەورە یە!

هەیڤ

زانایان دەڵێن ئەو بروسکانەی لە زەوی دەدەن بۆ سەلامەتی بەرگەهەوا زۆر پێویستن! ئەگەر هەورەبروسکە نەبێت ئەوا کەشی زەوی بە کارەبا شەحن دەبووە و ژیان نەدەما و بارانیش نەدەبوو... هەروەها زانایان دووپاتیدەکەنەوە، کە زەوی لە هەموو چرکەیەکدا توشی زیاتر لە سەد لێدان دەبێت، واتا (8000000) لێدانی بروسکە لە هەر ڕۆژێکدا!! لە بەخشندەیی خوای گەورەیە، کە ئەم لێدانانە لە ناوچەی دوور لە ئاوەدانیدایە، پاکی و بێگەردی بۆ ئەو خوایەی دەفەرموێت: ﴿ هُوَ ٱلَّذِى يُرِيكُمُ ٱلْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا ﴾ الرعد: ١٢، (خوا ئەو زاتەیە، کە هەورە بروسکەکانتان نیشان دەدات، هاوڕێ لەگەڵ ترسدا و ئومێد و هیوا بەخشیشە).

قورئانی پیرۆز باس لە هەقیقەتی گەردەلول دەکات، کە قورسترین جۆرەکانی لێکۆڵینەوەن، چونکە گەردەلول بە خێرایيەکی زۆر دەڕوات و هەرشتێک بێتە بەردەمی لە بندا دەریدێنێت.

زانایان دەریانخست سەنتەری گەردەلول هەمیشە گەرمترە لە تەنیشتەکانی، لەبەرئەوە گەرمی لە ناووەیدا شاراوەتەوە و هەندێک جار لە حاڵەتێکی زۆر دەگمەندا دەبێتە دروستبوونی ئاگر لە ناووەیدا، بەڵام دەبینین قورئانی پیرۆز بە شێوەیەکی جوان ئاماژەی بۆ ئەم دیاردەیە کردووە، و فەرمانی پێ کردووین لێی ڕامێنین، وەک دەفەرموێت: ﴿ فَأَصَابَهَآ إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَٱحْتَرَقَتْ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْـَٔايَـٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٦٦﴾ ﴾ البقرة، واتە: باخە پڕ لە دارەکەی توشی گەردەلولێک ببێت، کە ئاگر لە ناویا بێت و بەوەش بیسوتێنێت، بەوجۆرە خوای گەورە نیشانەکانی بۆ ئێوە ڕووندەکاتەوە، بەڵکو بیربکەنەوە.

هەرگیز کەس نەیزانیوە کە دڵی گەردەلول گەرمە، بەڵکو گەردەول بینراوە سەرما و باران بە دوای خۆیدا دێنێت، ئیتر چۆن ناوکی گەردەلول گەرمە؟

ئەمە ڕاستیەکی زانستیە و ئەمڕۆ بە مانگە دەستکردەکان وێنەی گیراوە، بەڵام قورئانی پیرۆز چەندین سەدە پێش مانگە دەستکردەکان بە وردی ئەم وێنەیەی بۆ گرتوین و بۆی باسکردوین!!

ئەم دیاردەیە زۆر دەگمەنە لە ناوچە دارستانە چڕەکان بە تایبەتی ئەمریکای ناوەڕاست و باشور و هەندێک ناوچەی وڵاتە یەکگرتوەکانی ئەمریکادا ڕوودەدات، ماوەیەکی زۆر کەمی پێدەچێت کە هەندێک جار لە خولەکێک تێناپەڕێت، بەڵام وێرانکاریەکی گەورە بە دوای خۆیدا دێنێت.

ئاشکرایە پێغەمبەر لە دورگەی عەرەبیدا ژیاوە لە ناوچەیەکی بیاباناوی، هەرگیز لە ژیانیدا هیچ جۆرە گەردەلولێکی ئاگراوی نەبینیوە، چونکە ئەم گەردەلولە ئاگراویانە لە دارستانە چڕەکانەوە بەرهەمدێت، هەتا دانیشتوانی ناوچە دارستانیەکانیش زۆر بە دەگمەن ئەوە دەبینن، ئیتر چۆن دانیشتوانی بیابان دەیبینن؟!!

پاک و بێگەردی و سوپاس بۆ ئەو خودایەی کە هەموو ئەم شتانەی بۆ باسکردویین هەتا زیاتر دڵنیابین بە قورئان و خۆشەویستی ئەو کەسەی قورئانی بۆ دابەزێنراوە لە دڵمان زیاتر بێت (ﷺ).

بڕوانە بۆ ئەم دوو ڤیدۆیە و گەردەلولی ئاگراوی ببینە:

http://www.youtube.com/watch?v=t_6Eyc_uzRk
http://www.youtube.com/watch?v=uBtpHiVDK4o

سەرچاوەکان:

http://ar.wikipedia.org/wiki/إعصار
http://www.alarabiya.net/articles/f17916/29/08/2010.html
http://fire.forestencyclopedia.net/p/p471
http://en.wikipedia.org/wiki/Fire_whirl

ڕووبارەکانی میسری کۆن موعجیزەیەکی نوێی قورئانە

ن: عبدالدائم الکحیل
و: م. جەمال قەرەداخی

ئەمڕۆ زاناکان ئەوەیان سەلماندوە کە ئەو شوێنانەی لە میسردا ئاسەواری کۆنی وەک ئەهرامەکانی تێدایە، ڕۆژێک لە ڕۆژان ئەو ناوچانە پڕبوون لە ڕووبار و دارستان، ئەو ڕاستیەش یەکلایی نەبووەوە تا نیوەی ساڵی 2012 و لە میانەی لێکۆڵینەوەیەکی زانستی کە چەند ساڵێکی خایاندوە، بەڵام ئەوەی سەیرە قورئانی پیرۆز لە پێش زیاد لە 1400 ساڵ لەمەوبەرەوە زۆر بە وردی ئاماژەی بەو ڕاستیە داوە، زانا پێشینەکان بڕوایان وابوو فیرعەونە کۆنەکان ئەهرامەکانیان لە ناوچە بیابانیەکان دروستکردوە، بەڵام لەوە دەچێت ئەو بۆچوونە هەڵە بێت، زانا پێشینەکان زۆر هەوڵیانداوە لە نهێنیەکانی ئەهرام و فیرعەونەکان تێبگەن زۆر نوسین و ژمارەی کۆنیان شیکردووە بەڵام نەگەیشتنە بەڵگەیەکی زانستی بەهێز بۆ دەرخستنی ژینگەی ڕاستەقینەی میسری کۆن.

فیرعەونەکان پێش 5 هەزار ساڵ لەمەوبەر شارستانی خۆیان دروستکردوە، خاوەنی هێزێکی گەورە و تەکنیکێکی پێشکەوتوو بوون لەو سەردەمەدا، زانستەکانی وەک کیمیا و مۆمیاکردن و ئەندازەی بیناسازی و گەردوونزانیان زۆر بە باشی زانیوە، خەڵکی ئەو سەردەمە لە ژیانێکی خۆش و گوزەرانێکی باش و پێشکەوتوودا ژیاون. ژینگەی ئەهرامەکان وەک ئەوەی ئەمڕۆ دەیبینین ناوچەیەکی بیابانیە و وا دەزانین پێش هەزاران ساڵ لەمەوبەریش هەروا بوە بەو شێوە نەبوە، و کەس نەیزانیوە ئەو ناوچە بیابانیە پێشتر ڕووبار و دارستان و سەوزاییەکی قەشەنگ بوە و بەهۆی گۆڕانکاری کەشو هەوای زەوی ئێستا بۆتە بیابان، بەڵام بە پێی لێکۆڵینەوە زانستی و مێژووییەکانی ئەم سەردەمە بابەتەکە بە جۆرێکی ترە!

توێژەرەوەکان دەڵێن: ئەوە بۆ یەکەم جارە کە دەگەینە ئەوەی گۆڕانی کەشوهەوا هۆکاری سەرەکیە لە داڕمانی شارستانیەکانی وەک شارستانی فیرعەونەکان لە میسر، لە میانەی لێکۆڵینەوەیەکی زۆر قوڵ بۆ ماوەی 5 ساڵ و بە پێی دەیلی مەیلی بەریتانی لە 29 / 5 / 2012 و بە پشتبەستن بەو داتانەی لە مانگە دەستکردەکانەوە بە دەستیان هێناوە دەرکەوتوە ئەو ناوچانە پێشتر یەک پارچە ئاو و ڕووبار و سەوزایی و دارستان بوون، ئەو ژینگە جوانە هۆکاری ئەو شارستانیە پێشکەوتوە بوە لەو سەردەمەدا و بە نەمانی ئەو ژینگەیە شارستانیەکەش نەماوە.

لەو لێکۆڵینەوەدا زاناکان پێشکەوتنی شارستانی لە ناوچەیەکدا دەبەستنەوە بە ئاوەدانی و زۆری و چڕی دارستان و باخ و ڕووبارەکان، بۆ نموونە بیابانە عەرەبیەکان کە لە میسرەوە بۆ لیبیا و جەزائیر و بە درێژایی هەزاران (کم) درێژدەبنەوە، ڕۆژێک لە ڕۆژان ئەو ناوچانە ئاوەدانی و ڕووباری زۆر و دارستانی چڕ و پڕ بوون. وە بە پێی زانکۆی ئۆکسفۆرد لە ژێر ئەو لمەی بیبانەکانی میسردا یەکپارچە ڕووبار و دارستان بوە و پێش 5 هەزار ساڵ لەمەوبەرەوە، (میخایل پتراگلیا) دەڵێت ئەو ژینگەیە هۆکاری پێشکەوتنی شارستانی فیرعەونەکان بووە.

وە لە لێکۆڵینەوەیەکی دیکەدا کە لە ڕۆژنامەی دەیلی مەیلی ژمارەی ڕۆژی 2012/8/17 بڵاوکراوەتەوە، بە پێی ئەو شیکردنەوانەی زاناکان لە سەر خەڵوز و تۆز و هەڵاڵەی 7 هەزار ساڵ لەمەوبەرەوەی ئەو ناوچەیە کردویانە دەرکەوتوە گۆڕانی کەشوهەوا و وشکبوونی ڕووبارەکان بۆتە هۆی داڕمانی شارستانی میسری کۆن.

ئەوانەی ئەو ئەهرامانەیان دروستکردووە چەندە بە توانا و بەهێزبن ئەوا هەر لاوازبوون بەرامبەر کەشوهەوا وەک ئاژانسی ڕووپێوی جیۆلۆجی ئەمەریکی USGS ئاماژەی پێدەدات.

توێژەرەوەکان تێبینی ئەوەیان کردووە کە ئاستی خەڵوز لەو سەردەمانەی بێ ئاوی و وشکی ڕوویکردۆتە وڵات زیادی کردووە لە ئەنجامی ئاگرکەوتنەوەی زۆر و تۆز و دەنکەهەڵاڵەش لە کەمیدابوون بەهۆی کەمبوونەوەی سەوزایی. بەپێی لێکۆڵینەوە زانستیە نوێیەکان فیرعەونەکان ئەو پەیکەرانەیان داتاشیوە لە ژینگەیەکی پڕ ئاو و سەوزایدا، بەڵام گۆڕانکاری کەشوهەوا بۆتە هۆی بە بیابانبوونی ئەو ناوچانە و بەجێهێشتنیان لەلایەن دانیشتوانەکانیانەوە، و بەوەش بەشی زۆری ڕووکارەکانی ژیان لەو ناوچانەدا ونبوون.

پرۆفیسۆر (بنجامین هۆرتۆن) لە زانکۆی بنسلڤانیا جەخت لەوە دەکاتەوە هەموو ئەو ڕوداوانەی بە سەر میسری کۆندا ڕۆیشتوە وەک بوونی ئەو شارستانیە پێشکەوتوە و گۆڕانی کەشوهەوا و نەمانی دارستان و ڕووبارەکان و شارستانیەکەیان، هەموو ئەوانە بە وردی تۆمارکراون لە سەر گەردیلەکانی خەڵوز و تۆز و دەنکەکانی هەڵاڵە و زۆر بوونەوەری وردبینی دیکە!.

توانا و دەسەڵات و باڵادەستی خوای گەورە لەم گەردوونەدا هەر بۆ خۆیەتی کە ئەو هەموو زانیاریانەی لەو گەردیلانەدا بۆ خەزنکردووین و ئینجا لە قورئانە پیرۆزەکەیشیدا ئاماژەی پێدەدات وەک دەفەرموێت: ﴿وَنَادَىٰ فِرۡعَوۡنُ فِي قَوۡمِهِۦ قَالَ يَٰقَوۡمِ أَلَيۡسَ لِي مُلۡكُ مِصۡرَ وَهَٰذِهِ ٱلۡأَنۡهَٰرُ تَجۡرِي مِن تَحۡتِيٓۚ أَفَلَا تُبۡصِرُونَ﴾ الزخرف: ٥١.

واتە فیرعەون هاواری بەسەر گەلەکەیدا کرد و وتی ئایا میسر هەمووی موڵکی من نیە و ئەوەنیە ڕووبارەکان بە ژێرمدا دەڕوات ئایا نابینن؟

ئیعجازی زانستی لەو ئایەتەدا لە (.... وَهَـٰذِهِ ٱلۡأَنۡهَـٰرُ تَجۡرِي مِن تَحۡتِيٓ) دا خۆی دەبینێتەوە کە ئاماژەیە بۆ بوونی ڕووباری زۆر لە میسری کۆندا، ئەوەش لە سەردەمی دابەزینی قورئانی پیرۆزدا نەزانراو بوە، بەڵام لە ئێستادا زاناکان جەخت لەوە دەکەنەوە کە میسری کۆن لە سەردەمی فیرعەونەکاندا پڕ بوە لە کێڵگەی سەوزی پڕ لە دار و درەختی بەردار و بێبەر و میوەهاتی زۆر و ئاو و ڕووباری بێشومار، ئەو زانیاریانەش هەمووی لە تۆزی ئەو دەنکە هەڵاڵانەوە وەرگرتوە کە لە پێش 7 هەزار ساڵ لەمەوبەرەوە لە لم و خۆڵی ئەو بیابانانەدا شاراوە بوون، و لە ئایەتێکی دیکەدا جارێکی تر ئاماژە بەو ڕاستیە دەدرێت کە پێشتر باسکرا، واتە لە سەردەمی فیرعەونەکاندا میسری کۆن یەکپارچە باخ و دارستان و سەوزایی و ڕووبار بوە وەک دەفەرموێت: ﴿ فَأَخۡرَجۡنَـٰهُم مِّن جَنَّـٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٧﴾ وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٥٨﴾ ﴾ الشعراء.

لێرەدا جێی خۆیەتی ئاماژە بەو لێکۆڵینەوە زانستیانەی دیکەش بدەین کە باس لەوە دەکەن تەنها باکوری ئەفریقیا نەبووە پێشتر ڕووبار و باخ و دارستانی چڕ بووبێت، بەڵکو بە پێی لێکۆڵینەوە نوێیەکان و بە پشتبەستن بەو داتانەی مانگە دەستکردەکان داویانە، هەزاران ساڵ پێش ئێستا ناوچەی بیابانی نیمچە دورگەی عەرەب کە بە چارەکی خاڵی دەناسرێت، ئەو ناوچانەش پڕ ئاوەدانی و شارستانی و دارستانی پڕ و ڕووباری زۆر بوون، وە ئێستا ئاژانسی فەزایی ئەمەریکی ناسا دەیەوێت بزانێت داهاتووی ئەو ناوچانە چۆن دەبن و، هەر بە پێی ئەو لێکۆڵینەوە نوێیانە لە ماوەی داهاتووی نزیک یان دووردا و لە میانەی خولی گۆڕانکاریەکانی کەش و ئاو و هەواوە، ئەو بارە جارێکی تر دەگەڕێتەوە بۆ نیمچە دورگەی عەرەبی، پەیامبەری ئیسلامیش موحەمەد (ﷺ) لە فەرموودەیەکیدا دەفەرموێت : **(لا تقوم الساعة حتى تعود أرض العرب مروجاً وانهاراً)** رواه مسلم، واتە ڕۆژی دوایی نایەت تا زەوی عەرەب نەبێتەوە بەو دارستان و ڕووبارانەی پێشوو هەیبوون.

زاناکان دەڵێن لە گرنگترینی ئەو گۆڕانکاریانەی بە سەر میسری کۆندا هاتون، ئەو وشکەساڵیە بوە کە پێش 4200 ساڵ لەمەوبەر ڕویداوە و بۆتە هۆی بڵاوبونەوەی برسێتی و نەبوونی زۆر و ماوەی چەند ساڵێکی خایاندوە، زۆر بە ڕوونی لە قورئانی پیرۆزدا ئاماژە بەوەش دراوە لە میانەی لێکدانەوەی خەوەکەی پادشا لە لایەن پەیامبەر یوسفەوە سەلامی خوای لە سەر بێت، وەک دەفەرموێت: ﴿ ثُمَّ يَأۡتِي مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ سَبۡعٞ شِدَادٞ يَأۡكُلۡنَ مَا قَدَّمۡتُمۡ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلٗا مِّمَّا تُحۡصِنُونَ ﴿٤٨﴾ ﴾ یوسف. ئاخر چۆن پەیامبەرێکی نەخوێندەوار ئەوەی زانیوە کە پێش هەزاران ساڵ برسێتیەک لەو وڵاتە دوورە لە خۆیانەوە ڕوویداوە؟؟

پرۆفیسۆر Benjamin P. Horton هەستاوە بە ڕووپێوێکی جیۆلۆجی بۆ ناوچەی ئەهرامەکان و ئەبوهول لە میسر و بۆی دەرکەوتوە ئەو ناوچانەی ئێستا وەک بیابان دەردەکەون و بونەتە شوێنی ئەو ئاسەوارە کۆنانە، ڕۆژێک لە ڕۆژان پڕ باخ و دارستانی چڕ و پڕ و ڕووبار و ئاوی زۆر بوە، خوای گەورە لە چیرۆکی لە ناوچوونی فیرعەوندا ئاوا باسیان دەکات کە چەند باخ و ئاوی زۆر و سەوزایی و پلە و پایەی بەڕێز و میوەی زۆریان بەجێهێشتوە : ﴿ كَمۡ تَرَكُواْ مِن جَنَّـٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿٢٥﴾ وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٢٦﴾ وَنَعۡمَةٍ كَانُواْ فِيهَا فَـٰكِهِينَ ﴿٢٧﴾ ﴾ الدخان.

ئاخر پەیامبەرێکی وەک محمد (ﷺ) هەموو ئەو زانیاریانەی لە کوێوە هێناوە بەو وردیە و ئینجا ئەو ئیشی بەو زانیاریانە وردانە چی بوە وا خۆی بخاتە ناو گێژاوی زانیاریەکی هەزاران ساڵ پێش خۆی ئەگەر ئەو قورئانە پیرۆزە دابەزێنراوی خوای پەروەردگار نەبێت؟

زانایان سەلماندیان کە هەموو چیاکان تەنانەت چیا بەستەڵەکەکانیش ڕەگی قوڵیان هەیە و بە مێخ دەچن، چەندین کیلۆمەتر بە زەویدا چونەتە خوارەوە، ئەم ڕاستیە زانستیە قورئانی پیرۆز بە وردی و ڕوونی بۆی باسکردووین... دەفەرموێت: ﴿ وَٱلۡجِبَالَ أَوۡتَادٗا ﴿٧﴾ ﴾ النبأ، واتە چیاکانمان کردووە بە مێخ.

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ فَالِقُ ٱلۡحَبِّ وَٱلنَّوَىٰۖ يُخۡرِجُ ٱلۡحَيَّ مِنَ ٱلۡمَيِّتِ وَمُخۡرِجُ ٱلۡمَيِّتِ مِنَ ٱلۡحَيِّۚ ﴾ الانعام: ٩٥

بەڕاستی خودا لەتکەری دانەوێڵە و ناوکە تۆوە، زیندوو دەردەهێنێت لە مردوو، وە دەرهێنەری مردوانە لە زیندوو.

خورما لەدایك بوون ئاسان دەكات

لەتیف ڕەئووف

ماسولکەی منداڵدان لەقۆناغی گرژبوون و منداڵبووندا، زۆرتر پێویستی بەشەکری سروشتی هەیە، وەک خۆراکێک بۆ ئەم ماسولکە بریندارە، خورماش ماددەیەکی نەرم و ڕەوانە و خۆراکێکی پێویستە بۆ ئافرەتی دوو گیان پێش لە دایکبوونی منداڵەکەی، لەبەرئەوە خورما کاریگەری لەسەر ماسولکەکانی منداڵدان هەیە و چالاکیان دەکات و جوڵەیان ڕێک دەخات، ئەمەش دەبێتە هۆی ئاسانکردنی کرداری لەدایکبوون، لێرەدا ئیعجازی زانستی ئەم ئایەتە پیرۆزەمان بۆ دەردەکەوێت، کە لەگەڵ خاتوو مەریەم (سەلامی خوای لێ بێت) دەدوێت و دەفەرموێت: ﴿وَهُزِّىٓ إِلَيْكِ بِجِذْعِ ٱلنَّخْلَةِ تُسَٰقِطْ عَلَيْكِ رُطَبًا جَنِيًّا ﴿٢٥﴾ ﴾ مریم، واتە: ئەو دارخورمایەش (کەپاڵت پێوە داوە) کەمێک ڕابوەشێنە خورمای گەیوت بەسەردا دەبارێت.

خورما بۆ ئافرەتان ئیعجازێکی تری قورئانی پیرۆز:

هەندێک لەزانایان گەیشتنە ئەو بڕوایەی کە خورما لە هەموو شتێک باشترە بۆ شکاندنی ئازاری منداڵ بوون و ئاسانی هاتنە دەرەوەی منداڵەکە و زوو حەسانەوەی ئافرەتە دایکەکە، ئەم زانایانە دوای لێکۆڵینەوە کردن لەسەر خورما و، تاقیکردنەوە لەسەر ئافرەتانی دووگیان لەکاتی بوونی منداڵەکانیان، گەیشتنە ئەم ئەنجام و سوودانەی لەخورما و قەسپەوە وەردەگیرێت بۆ ئافرەتان بەگشتی و ئەوانەی سک پڕن و لەسەر منداڵ بوونن:

1. خواردنی خورما هۆکارێکی کاریگەرە بۆ بەهێزکردنی ڕەحمی ئافرەتان و یەکگرتنەوە دوای هاتنە دەرەوەی منداڵەکە.

2. خورما ڕێژەیەکی زۆری تێدایە لە ماددەی کالیسیۆم کە هۆکارێکە بۆ دروستکردن و بەهێزکردنی ئێسکەکان.

3. ڕێژەیەکی زۆری ئاسنی تێدایە کە بۆ زیاد کردنی خوێن پێویستە.

4. یارمەتی خوێن ڕاگرتن دەدات دوای منداڵبوون، چونکە بڕێکی زۆری لەڤیتامین (K) و (تانین) تیایە کە مادەیەکی (ڕاگر)ە.

5. یارمەتیدەرە بۆ دووبارە ڕێکخستنەوەی لەش بەهۆی بوونی مادەی فسفۆر و ڤیتامینەکانی تر.

6. هۆرمۆنی ئیستروجینی تیایە کە بۆهێلکەدان بەسودە و چالاکیەکانی زیاتر دەکات و یارمەتی دەرە بۆ دروستکردنی هێلکۆکە، ئەمە هەلێکە بۆ ئەو ئافرەتانەی کە بەهۆی لاوازی هێلکەدانیانەوە سکیان پڕ نابێت.

سەرچاوە: کتێبی خواردنە سەرسوڕهێنەرەکە (خورما)

عەمبارکردنی دانەوێڵە لە میسری کۆندا

و: ناسک ئیسماعیل

لەسەردەمی فیرعەونەکانی میسردا بایەخێکی زۆر دراوە بە عەمبارکردنی دانەوێڵە و دابەشکردنی بە شێوەیەکی دروست، میسرییەکان لە بواری چۆنیەتی عەمبارکردنی دانەوێڵە و بەرووبومدا خاوەن زانستێکی پێشکەوتوو بوون، کە خۆی لە خۆیدا یەکێک بوە لە نهێنی بە هێزی دەوڵەتەکەیان، شوێنەوارناسان ئەوەمان پێڕادەگەیەنن کە کاری عەمبار کردنی دانەوێڵە یەکێک بوە لە کارە گرنگەکانی دەوڵەتی میسری کۆن، لە ئیعجازەکانی قورئانی پیرۆزیش لە سورەتی یوسفدا ئەوەیە کە ئاماژە بەو گرنگی پێدانە دەکات و ئەو ڕاستییە مێژوییە دەخاتەڕوو لەسەر زمانی یوسفی پێغەمبەر (سەلامی خوای لێبێت) کاتێک ئامۆژگاری پاشا دەکات بە هەڵگرتنی گەنمەکە بۆ ماوەی حەوت ساڵ لە گوڵەکەیدا، ئەمەش وەک چارەسەر بۆ ئەو وشکە ساڵیەی کە ڕووبەڕوی میسر دەبێتەوە، لەم بارەیەوە لێکۆڵینەوە زاستییەکانی سەردەم ئەوە دوویات دەکەنەوە کە میسر پێش (5000) ساڵ

ڕووبەڕووی وشکە ساڵی بوەتەوە، هاوشان قورئان دەفەرموێت: ﴿ قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَأَبًا فَمَا حَصَدتُّمْ فَذَرُوهُ فِى سُنۢبُلِهِۦٓ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّا تَأْكُلُونَ ﴿٤٧﴾ ﴾ یوسف.

ئەم دەقە قورئانیەش شایەتیە بۆ ئیعجازی قورئان و دەیسەلیمێنێت پەڕاوی خودایە.

سەرچاوە:

www.kaheel7.com

نهێنیەکانی فرمێسك و سوودەکانی گریان.

نەبەز عەبدولڕەحمان

زانایان لە پوختەی لێکۆڵینەوە درێژەکانیانا دەربارەی نهێنیەکانی فرمێسک و سوودەکانی گریان دەڵێن: گریان بۆ چارەسەرکردنی هەندێک لە تێکچوونەکانی باری دەروونی بەسوودە، هەروەها گریان چاو لە تۆز و بەکتریا پاکدەکاتەوە و یارمەتی چارەسەری خەمۆکیش دەدات.

گریان لە بەڵا و ناڕەحەتیەکانی ئازار کەمدەکاتەوە کە ئەوەش پێویستە بۆ چارەسەرکردنی خەمۆکی درێژخایەن.

هەروەها خوای گەورە برژانگی بە چاوەکانمان بەخشیوە کە هەرچەند چرکەیەک دەتروکێت و شلەی ناو چاو دەجولێنێت، بەوەش چاو تەڕ دەکات و لە وشکبوونەوە دەیپارێزێت، چونکە هەرکاتێک ئیفرازی شلەی چاو کەمبێتەوە مرۆڤ تووشی وشکبوونەوە و ئازارێکی زۆر لە چاوەکانیدا دەبێت کە بەرگەی ناگرێت.

پاک و بێگەردیش بۆ خوای گەورە کە چاکەی لەگەڵ کردووین و نیعمەتێکی پێ بەخشیووین کە بریتیە لە نیعمەتی گریان لە خۆشەویستی و ترسی پەروەردگاردا، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا ۩ ﴿١٠٩﴾ ﴾ الإسراء. واتە: ئەوانە سوژدە و کڕنووش دەبەن و دەگرین و ئەسرینی خۆشەویستی پەروەردگار لە چاوانیان دەبارێت، فرمێسکی ئیمان و شادی هەڵدەوەرێنن و تا دێت زیاتر ملکەچ و فەرمانبەردار و دڵ پڕ لە ئیمان دەبن.

ئایەتی کەش زۆرن کە خوای گەورە یارمەتی و مۆڵەتی مل کەچانی خۆی دەدات تا بتوانن لە خۆشەویستی و ترسی پەروەردگاردا چاوەکانیان پڕ ببێت و فرمێسکیان لێ بڕژێت، هەروەک چۆن ئاوی ڕووبارێک زۆر دەبێت و لافاوی لێ هەڵدەسێت (تَفِيضُ)، کە ئەمەش لە یەکچوونێکی زانستیی وردە، چونکە زانایان دەڵێن: ئالیەتی زۆربوون و هەڵسانی ڕووبارەکان هەمان ئالیەتی چاو پڕبوون و فرمێسک ڕشتنە، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَىٰ أَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ ﴿٨٣﴾ ﴾ المائدة واتە: (ئەوانەیان کە بە شوێن ڕاستیدا دەگەڕێن) هەر کاتێک گوێیان لە قورئان دەبوو کە بۆ پێغەمبەر (ﷺ) دابەزیوە، دەبینیت چاوەکانیان پڕ دەبێت و ئەسرینی خۆشی هەڵدەڕێژێت، بەهۆی ئەو حەق و ڕاستیەی کە دەیانناسی، لەکاتێکدا دەڵێن: پەروەردگارا ئێمە ئیمان و باوەڕمان هێناوە (بە ئاینی ئیسلام) دەتۆش لە ڕیزی (پەیڕەوان) و شایەتەکاندا تۆمارمان بکە.

سەرچاوە:

1- www.kaheel7.com

٢- تەفسیری ئاسان.

شاخی ئامون (hippocampus)

هەیڤ

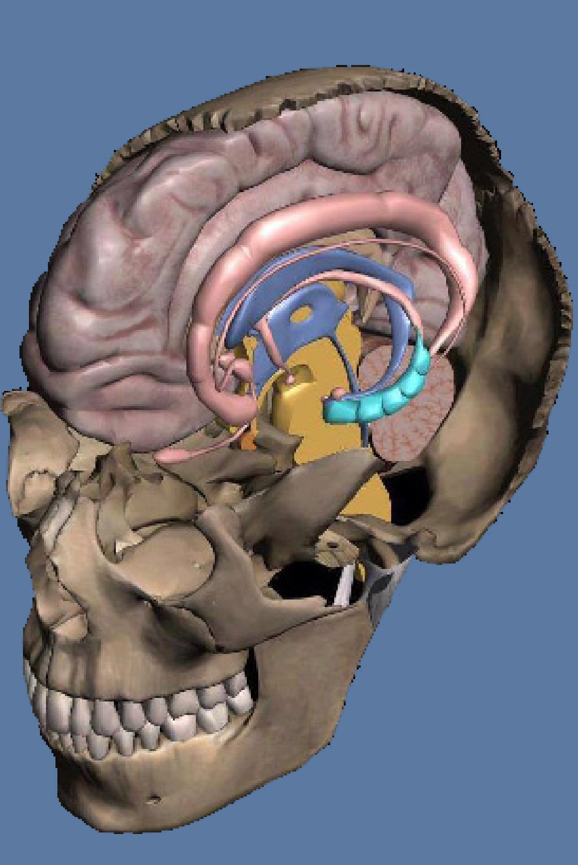

ئەو ناوچەیەی کە لە وێنەکەدا بە ڕەنگی شینی لەماع دیاری کراوە پێی دەوترێت شاخی ئامون کە ناوە زانستییەکەی (hippocampus)ە، ئەم ناوچەیە هاردێکی تێدایە نزیکەی (1000) تێرابایت واتە یەک ملیۆن گێگا بایت دەگرێت! واتە سێ ملیۆن کاتژمێر ڤیدیۆ کە (300) ساڵی بەردەوامی پێ دەچێت تا سەیری بکەیت!!

سەرچاوە:

ماڵپەڕی (موسوعة الاعجاز العلمي في القران والسنة).

خالید بەرزنجی

لە ئیعجازە مێژووییە سەرنجڕاکێشەکان:

دەستنوسە فیرعەونیە کۆنەکان دەیسەلمێنن قورئان نیگای خودایە

ناوی هامان وەک وەزیری فیرعەون لە قورئاندا شەش جار باسکراوە، لە کاتێکدا ئەم ناوە نە لە ئینجیل و نە لەتەوراتدا لە باسی فیرعەوندا هیچ ئاماژەیەکی پێنەکراوە، ڕۆژهەڵاتناسەکان چەندین ساڵ ئەو گومانەیان بڵاو دەکردەوە کە هاتنی ناوی هامان لە قورئاندا بە کەسی نزیکی فیرعەون، هەڵەیەکی گەورەی مێژووییە، چونکە هامان لە تەورات و ئینجیل و لای مێژوونوسە یۆنانیە کۆنەکان و دەقەکۆنە میسریەکاندا نەهاتووە، تەنیا ئەوە نەبێت کە لە سفری (ئەستیر)ی تەوراتدا هاتووە و باس لەوەدەکات پاشای بابل (ئەحشروبروش) وەزیرێکی هەبووە بەناوی هامان، کە دژایەتی جولەکەکانی کردووە و ستەمی زۆری لێکردوون، واتا بە ڕای ئەوان (هامان) لەسەردەمی فیرعەونی موسا لە میسردا نەبووە، بەڵکو بەنزیکەیی دوای 1000ساڵ لە وەفاتی پێغەمبەر موسا لە بابلدا بووە، بە گومانی ئەوان قورئان لە تەورات و ئینجیلەوە باسەکانی وەرگرتووە، بۆیە هێنانی ئەم ناوە بە لێ تێک چوون و تێکەڵ کردنی باسەکان دەزانن.*

بەڵام لەدوای شیکردنەوەی ئامرازەکانی نوسینی هیرۆگلیفی (زمانی میسریە کۆنەکان) 200 ساڵ پێش ئێستا، ئەو بانگەشەیە بە درۆخرایەوە، چونکە ناوی هامان لە نوسراوە میسریە کۆنەکاندا دەرکەوت. ئەم گومانە وای لە زانای فەرەنسی بەناوبانگی توێکاری (موریس بوکای) کرد، کە بەدوای ئەمەدا بچێت و لێکۆڵینەوە لە نهێنی ئەم ناوە بکات لە کتێبەکەیدا بە ناوی (موسا و فیرعەون) (Moise et Pharaon) کە لێکۆڵینەوەیەکی زانستی و بابەتیانەی وردە لەسەر ژیانی پێغەمبەر موسا و بەراوردکردنی هەمان باس لە تەوراتدا، لە ئەنجامدا دەریخست کە زانیاریە نوێیەکانی ئێستا هاوشانی زانیاریەکانی قورئان و پێچەوانەی زانیاریەکانی تەوراتن، لە شوێنێکدا باس لەوە دەکات کاتێک چووە بۆ لای یەکێک لە پسپۆڕەکانی مێژووی میسری کۆن و ناوی هامانی پیشاندا، داوای لێکرد لە زمانی هیرۆگلیفیدا واتای ئەم ناوەی بۆ بکات، پسپۆڕەکە ئامۆژگاریکرد کە سەیری پەرتوکی (فەرهەنگی ناوی کەسەکانی ناو ئیمپراتۆریەتی تازە) (Dictionary of Personal names of the New kingdom) بکات کە نوسەرەکەی (Hermann Ranke)ە، پێی وت لەویا ناوەکانی تێدایە، ئەو فەرهەنگە پشتی بەستوە بە هەموو ئەو زانیاریانەی لە هەموو لەوح و ژمارە و بەردەکانی میسری کۆندا هاتوون، موریس بۆکای فەرهەنگەکەی هێنا و لە ناکاودا شتێکی چاوەڕوان نەکراوی بینی، ئەویش ئەوەبوو کە ناوی (هامان)ی دۆزیەوە بەزمانی هیرۆگلیفی و زمانی ئەڵمانی و بەم واتایە هاتبوو (رئيس عمال مقالع الحجارة لمعبد آمون–
«The Chief of the workers in the stone-quarries»
سەرۆکی کرێکاری بەردکاری و کانەبەردەکانی پەرستگای ئامون!!

* (د. عبدالجليل شلبى) (الامين العام السابق لمجمع البحوث الإسلامية) دەڵێت: چیرۆکی گەنجی ئەستێر و پادشا و هامانی وەزیری لە تەوراتدا ئەفسانە و چیرۆکێکی خەیاڵیە و هیچ ڕاستیەکی نیە و بە بەڵگە دەیسەلمێنێت ئەم چیرۆکە لە ئەفسانەی بابلیەوە وەرگیراوە.

بۆکای ئەم لاپەڕەی کۆپی کردوو چووەوە بۆ لای پسپۆڕەکە و نوسینەکەی پیشاندا، پاشان پێی وت: ئەگەر پێت بڵێم من دەستنوسێکم دۆزیوەتەوە هی 1400 ساڵ لەمەو پێشە و تێیدا نوسراوە (هامان) وەزیری فیرعەون و ئەندازیار و سەرۆکی بیناکاری و تەلارسازی بووە... تۆ دەڵێیت چی.؟؟ بۆکای نەیویست سەرەتا باسی قورئان بکات بۆ ئەوەی بزانێت هەڵوێستی چۆن دەبێت، تەنیا وتی دەستنوسێکی عەرەبی سەدەی حەوتەمە.

پسپۆڕەکە لە شوێنەکەی هەستا و بە دەنگێکی بەرز وتی: ئەمە ئەستەمە.. چونکە ئەم ناوە تەنیا لەسەر بەردە ئەسەریەکانی میسری کۆن و بە خەتی هیرۆگلیفی نوسراوە.. کە یەکێکیان لە مۆزەخانەی (هۆف)ی ڤیەننای پایتەختی نەمسایە (Kunsthistorisches Museum Vienna).. کە تیایدا ناوی هامان هاتووە بە کەسە نزیکەکانی فیرعەون، ئەم زانیاریە تەنیا کەسێک هەیە کە باسی ئەوەی کردوە و هەستاوە بە شیکردنەوەی ڕەمزەکانی زمانی هیرۆگلیفی. لەمەوە واتای وشەی هامان زانراوە.. ئەوەش لە ساڵی 1822ز دا.

وێنەی (١) بەردی ئەسەری فیرعەونی لە مۆزەخانەی هۆف کە ناوی هامانی لەسەرە

ئینجا پسپۆڕەکە وتی ئەو دەستنوسەی تۆ باسیدەکەیت لە کوێیە؟؟ لەو کاتەدا موریس بۆکای نوسخەی وەرگێڕاوی قورئانی کردەوە و پێی وت بیخوێنەرەوە .. ئەوە موعجیزەی موحەممەدە.. قورئانی پیرۆزە و ئەم ئایەتەی پیشاندا: ﴿ وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرِى فَأَوْقِدْ لِى يَٰهَٰمَٰنُ عَلَى ٱلطِّينِ فَٱجْعَل لِّى صَرْحًا لَّعَلِّىٓ أَطَّلِعُ إِلَىٰٓ إِلَٰهِ مُوسَىٰ وَإِنِّى لَأَظُنُّهُۥ مِنَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٣٨﴾ ﴾ القصص.

واتە: فیرعەون وتی ئەی گەورە و ئەشرافەکان وانازانم جگە لە خۆم هیچ پەرستراوێکی ترتان هەبێت، ئینجا بە هامانی وت کورەی ئاگر تاودە و خشتی سورەکراوی لێدروستبکە بۆم، ئینجا لەوە کۆشکێکی بەرزم بۆ دروستبکە بە گاڵتەوە وتی بەڵکو سەیری خواکەی موسا بکەم و ببینم، بەڕاستی وا دەزانم موسا لە درۆزنانە.

مۆریس بۆکای ئەم ئایەتەی بە وەرگێڕاوی ئەڵمانی پیشانی پسپۆڕەکە دا ئەویش سەرسامیەکی زۆر دایگرت و نەیتوانی هیچ بڵێت.

لەمەوە دەردەکەوێت کە هاتنی ئەم ناوە لە قورئانی پیرۆزدا وەک سەرپەشتیکاری پرۆژە بیناسازیەکانی فیرعەون، جێگای سەرسامیە و موعجیزەیەکی دیاری قورئانە، بەتایبەتی کە زمانی هیرۆگلیفی تا 200 ساڵ پێش ئێستا نەتوانراوە بخوێنرێتەوە، کاتێک ئاینی مەسیحی لە سەدەی دووەم و سێهەمی زاینی پەرەیسەند، میسر جگە لە ئاینەکەی زمانەکەشی لەدەست دا، دواین جار کە پێی نوسرا ساڵێ 394 ز بوو، لەو کاتەوە بە تەواوی پشتگوێخرا، ئەم حاڵەش بەردەوام بوو هەتا ساڵی 1822ز، کاتێک زانای فەرەنسی (فراجیان فرانسوا شامبلیۆن) گرێی ڕەمزەکانی ئەو زمانەی کردەوە لەسەر هەندێک نوسینی سەر بەردی ڕەشید کە لە ساڵی 1799 ز لە دێی ڕەشید لە پارێزگای بوحەیرەی میسر دۆزرانەوە و مێژووی نوسینەکانی بۆ ساڵی 196پێش زاین دەگەڕانەوە. لە دوای فێربوونی ئەو زمانە لەسەردەمی تازەدا توانرا هەموو نوسینەکانی تری مێژووی میسریەکان بخوێنرێتەوە، کە تیایدا چەندین جار ناوی هامان وەک بەرپرسی بیناسازی لە سەردەمی فیرعەوندا باسکراوە و بەوەش کە لە یەک کتێبی پێشووی وەک تەورات و ئینجیلدا نەهاتووە، ئەم دەرکەوتنە نوێیە دەبێتە ئیعجازێکی ڕۆشنی قورئان، هەرچەندە گومانکاران دەیانویست ئەمە بکەنە هەڵەی قورئان بەڵام ئەم دۆزینەوانە گومانەکەیانی پوچ کردەوە و لای هەموان سەلما هامان وەک لە قورئاندا باسکراوە لەسەردەمی فیرعەوندا ژیاوە و بەڕێوەبەری کاری بیناسازی بووە، بۆیە لە قورئاندا فیرعەون داوا لە هامان دەکات کۆشکێکی زۆر بەرز و گەورەی بۆ دروستبکات.

نوسەری تورکی (لێکۆڵەر ئۆرخان محمد علی) دەڵێت: (هیچ مێژوونوس و نوسەرێک یان دەقێک نیە ئاماژە بدات بە کەسێک ناوی هامان بێت و لە کەسە نزیکەکانی فیرعەون بوبێت، کەسیش دەربارەی مێژووی میسریە کۆنەکان زانیاری ئەوتۆی نەبووە، چونکە زاناکان دەستەوسان بوون لە خوێندنەوەی نوسینی میسریە کۆنەکان کە بە هیرۆگلیفی نوسرابون).

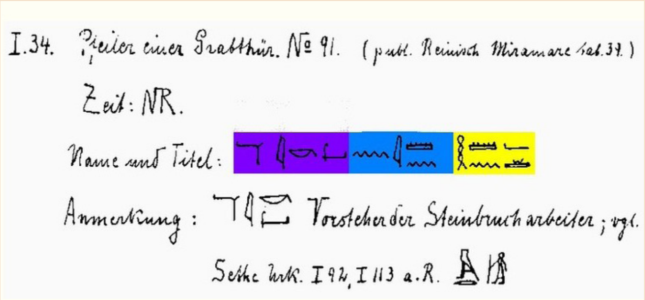

وێنەی (2) (ستونی ئەسەری فیرعەونی) ناوی هامان ئاماژەی بۆ کراوە لە لاکێشە زەردەکەدا.

سەرسوڕهێنەر ئەوەیە ئەم دەستنوسە (المخطوطة) تەنیا باسی هامانی نەکردووە بە جێگری فیرعەون، بەڵکو بە وردیەکی سەرسوڕهێنەر پیشەکەشی دیاریکردووە کە سەرۆکی کرێکاری بیناسازی و بەرکاری بووە، وەک لە وەرگێرانی نوسینە هیرۆگلیفیەکەدا بەزمانی ئەڵمانی ڕوون دەبێتەوە: Vorsteher der Steinmetze arbeiter ئەمەش ئەیسەلمێنێت کە هامان بواری کارەکەی قوڕ و بەردکاری بووە.

هەرکەس ئەیەوێت بچێتەوە سەر دەستنوسە بنەڕەتیەکە سەیری ئەم لینکە بکات لاپەڕە 399:

http://books.google.com/books?id=zRIGAAAAQAAJ&printsec=frontcover&hl=de#v=onepage&q&f=false

نوسراوێکی تر هەیە بە ناوی (Ranke) لە لاپەڕە 240دا بەپێی ڕێکخستنی ناو (25) ە (R-S. 1 BD)

تیایدا هاتووە کە ناوی هامان لە ناو فیرعەونەکاندا باسکراوە.

ئەمەش لینکی سەرچاوەکەیە:

http://www.egyptology.ru/scarcebooks/ranke/bd332-216-1(r-S).pdf

سەرچاوەیەکی تری مێژوویی ئاماژە بۆ ناوی هامان و پیشەکەی دەکات کە نوسراوی ژمارە (91)ە:

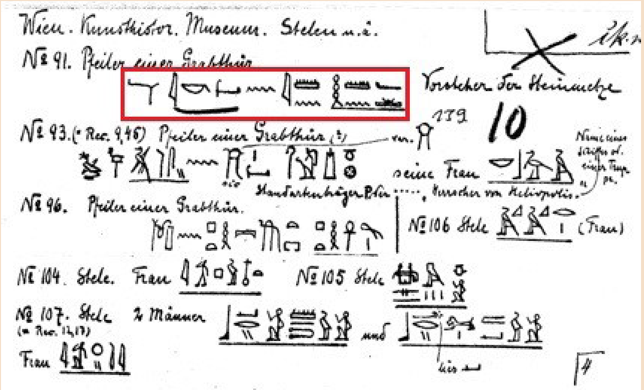

وێنەی (3) ئەم نوسراوە ئاماژە دەکات بۆ ناوی هامان و پیشەکەی کە هەمان نوسینی نوسراوەکەی (ستونی ئەسەری فیرعەونیە) کە لە وێنەی (2) پیشاندرا، وەک لە لاکێشە سوورەکەدایە.

سەرچاوەی ئەو نوسراوەش لە مۆزەخانەی ڤیەننا بە ناوی (wreszenski.wien) (ناوی سەرچاوەکە لەسەرەوەی وێنەکە دەستی چەپ) هەیە.

هەروەها هەمان وەسیقەی پێشوو لە پێگەی TLA دا هاتووە کە گەورەترین ئەرشیفی جیهانیە بۆ دەستنوس و

ئاسەواره فیرعەونیەکان و ئاماژه دەدات لە زنجیره ژمارەی (21.332.490 DZA) بە ناو و پیشەی هامان وەک سەرپەرشتیکاری کاری بیناسازی.

http://aaew.bbaw.de/tla/index.html

هەروەها لە لاپەڕە 240 ی کتێبی rank زنجیره ژمارەی (R-S. 1 BD) ناوی هامان هاتووه:

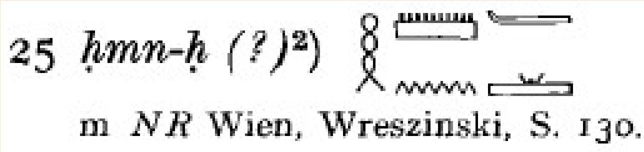

چونکه ئەو ڕەمزه بە هامان ئەخوێنرێتەوه وەک لەم وێنەیەدا ڕوونکراوەتەوه:

	vulture	short E, as in met
	horned viper	F, as in flower
	pot stand	hard G, as in gap
	cobra	soft G, as in generous
	shelter, rope	H, as in he, who
	reed leaf	short & long I, as in him, I'm
	cobra	J, as in jelly
	basket, hillside	hard C or K, as in kind, Christmas, lack
	mouth	L, as in lisp, linger

ئەم لەوحە بەردینیەش کە تازه دۆزراوەتەوه ناوی هامان تیا دیاریکراوه:

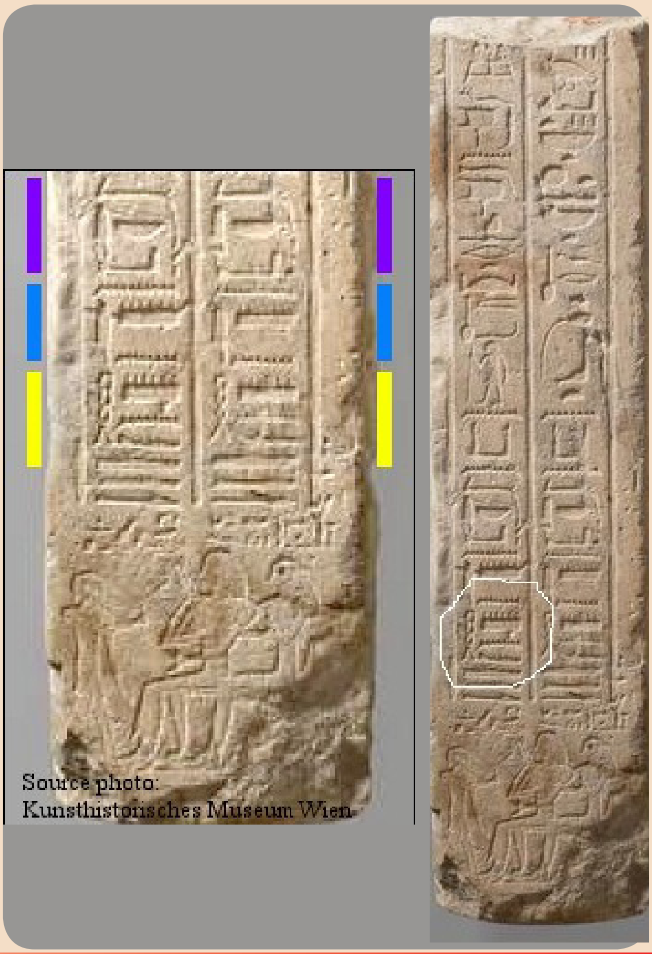
Source photo:
Kunsthistorisches Museum Wien.

هەروەها لە فەرهەنگی Egyptian hieroglyphic dictionary دا لە لاپەڕە 485دا ناوی هامان هاتووه، سەیری ئەم لینکه بکە:

http://books.google.it/books?id=WUpp...praise&f=false

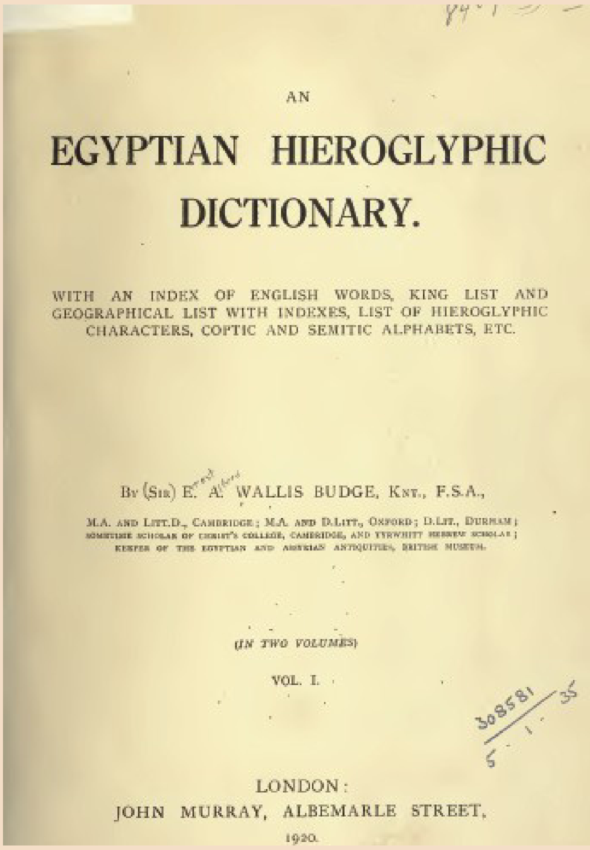

H [485] H

ḥemit …, a disease.
ḥemi …, a kind of wine from …, in the Delta.
ḥemen …, eighty; Copt. ϩⲙⲉⲛⲉ.
ḥemen …, B.D. 146, 58 ....
ḥemen …, to praise (?) to heap up (?)
ḥemen …, a vessel, bowl, bottle.
ḥemen … natron.
Ḥemen …, N. 849, P. 204,

ḥemsi …, Rev. 13, 31, …, Rev. 13, 11, to dwell; Copt. ϩⲙⲟⲟⲥ.
ḥemsit …, U. 192, …, T. 71, …, Pap. 3024, 133, …, IV, 349, 1103, a sitting down, enthronement, session.
ḥemsi …, dweller, inhabitant; plur. …
ḥems-ti …, Hh. 342, the two sitters.
Ḥems-beqsu-ȧrit-f …, B.D. 31, 4, a god (?)

کەواته پەروەردگار ڕاستی فەرمووه: ﴿ ذَٰلِكَ ٱلۡكِتَٰبُ لَا رَيۡبَۛ فِيهِۛ هُدٗى لِّلۡمُتَّقِينَ ٢ ﴾البقرة واتا: ئەم کتێبه هیچ گومانێک لە ڕاستیەکەیدا نیه، ڕێپیشاندەری پارێزکارانه.

سەرچاوەکان:

1- M. Bucaille, Moses and Pharaoh: The Hebrews In Egypt, 1995, NTT Mediascope Inc.: Tokyo, p.
2- .192 H. Ranke, Die Ägyptischen Personennamen, 1935, Volume I (Verzeichnis der Namen), Verlag Von J. J. Augustin in Glückstadt, p. 240.
3- http://ar.wikipedia.org/wiki/هامان
4-http://www.egyptology.ru/scarcebooks/ranke/bd-216-1 28%332r-S29%.pdf
5-http://www.docstoc.com/docs/109601893/The-Hieroglyphic-Phonetic-Alphabet
6- http://books.google.com
7- Kunsthistorisches Museum فیینا
8- http://aaew.bbaw.de/tla/index.html
9-http://answering-islam.org/authors/katz/haman/app_ia_versions.html
10- http://www.kalemasawaa.com/vb/t14183.html

ئیعجازی زانستی لە فەرموودەی (إن تحت البحر نارا وتحت النار بحرا)

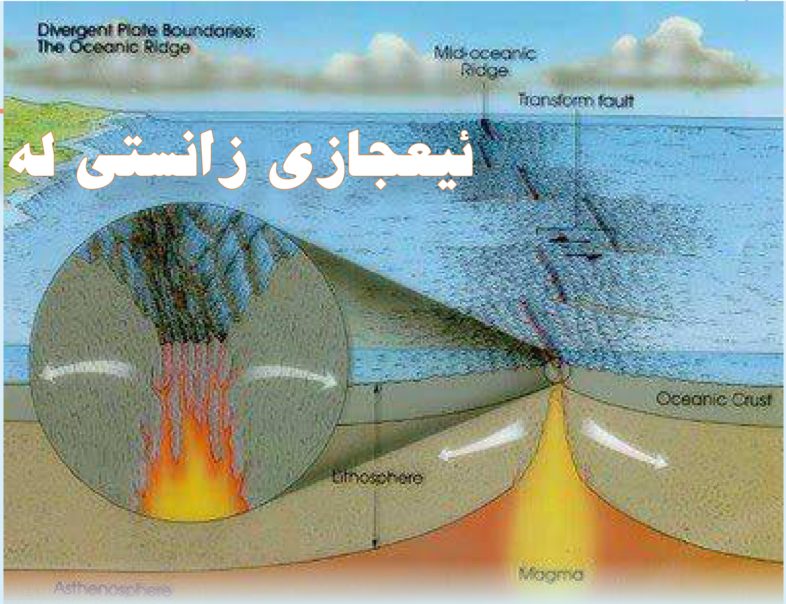

هەیڤ

گەوره‌یان ئاشکراکرد کە بڕێکی زۆر ئاو لەخۆدەگرێت، لە ژێر زەوی لە خۆرهەڵاتی ئاسیادا، شەپۆلگەلی هاوشێوەی شەپۆلەکانی دەریای هەیە! زاناکان سەدان هەزار پێوانەیان کردووە بۆ شەپۆلە زەمینلەرزەییەکان و بوونی ئەم کۆگا مەزنەی ئاویان سەلماند، کە قەبارەکەی نزیکەی جەمسەری بەستەڵەکیی باکورە... زانایان دووپاتی دەکەنەوە کە (با) ڕۆڵێکی بنەڕەتی هەیە لە پێکهێنانی هەورەکان و دابارینی باراندا و لەپاشانیش چوونە نێو زەوی و بەشێوەیەکی دەرئاسا خەزنبوونی. قورئانی پیرۆز دەفەرموێت: ﴿ وَأَرْسَلْنَا ٱلرِّيَٰحَ لَوَٰقِحَ فَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَسْقَيْنَٰكُمُوهُ وَمَآ أَنتُمْ لَهُۥ بِخَٰزِنِينَ ﴿٢٢﴾ ﴾ الحجر.

واته: ئێمە شنەبامان ناردووە کە پیتێنەری ڕووەک و دار و درەختە، هەروەها بارانمان لە ئاسمانەوە باراندووە و ئێوەی پێ تێراو دەکەین، بێ ئەوەی ئێوە ئەو ئاوانەتان خەزن کردبێت.

ئەوەش ئەوەیە کە پێغەمبەر (ﷺ) هەواڵمان پێدەدات و دەفەرموێت: (ان تحت البحر نارا وتحت النار بحرا) رواه ابوداود.

واته: (بێگومان لەژێر دەریاوە ئاگر هەیە و لەژێر ئاگرەکەشەوە دەریا هەیە).

لێرەدا باهەڵوێستەیەک لەسەر ئەم فەرموودە مەزنە بکەین و دوباره تێبڕامێنین، دیاره دەریا و ئاگر دوو شتی دژبەیەکن و هیچ کاتێک کۆنابنەوە، بەڵام لەفەرموودەکەی پێغەمبەردا (ﷺ) کە فەرمووی (ان تحت البحر نارا وتحت النار بحرا) بەڵگەیە لەسەر پێکەوە بوونی ئاو و ئاگر بەبێ ئەوەی هیچیان ئەوی تریان لەناوبەرێت، وە ئەوەش لەڕووی زانستیەوە سەلمێنراوە.

ئێستا ئێمە دەتوانین وێنەی قوڵایی دەریاکان ببینین کاتێک مادده تواوەکان دەردەپەڕن و بەناو ئاوی ساردی دەریادا بڵاودەبنەوە، کە سەرەڕای زۆری ئاوی دەریاکە ناتوانێت ئاگرەکە بکوژێنێتەوە یان بە پێچەوانەوە ئاگرەکە ناتوانێت ئاوەکە بکات بە هەڵم! ئەو هاوسەنگیە بە تەواوی لە فەرموودەکەی پێغەمبەردا (ﷺ) دەبینین.

لەگەڵ ئەوەی پێغەمبەر (ﷺ) لە ژینگەیەکی بیاباناوی دوور لە دەریا و زەریا ژیاوە و بۆیەک جاریش بە دەریادا نەڕۆشتوە، و داش نەبەزیوەتە قوڵایی زەریاکان. دیاره هەتا ژێر دەریایی دروست نەکرا زۆرترین قوڵایی لەژێر ڕووی ئاوەوە کە مرۆڤ توانیبوی بیگاتێ لە (دە) تا (بیست) مەتر تێنەپەڕیوە. بۆیە ئەمەش یەکێکە لە بەڵگەکانی ڕاستی پێغەمبەرایەتی محمد (ﷺ).

سەرچاوە:

www.kaheel7.com

واته: (بێگومان لەژێر دەریاوە ئاگر هەیە و لەژێر ئاگرەکەیشەوە دەریا هەیە)!!

جیهانی دەریاکان پڕیەتی لە نهێنی و شتی سەرسوڕهێنەر کە هەتا سەردەمێکی نزیک جگە لە چەند ئەفسانەیەک هیچی تریان لە بارەوە نەوترابوو، بەڵام کاتێک مرۆڤ ژێردەریایی داهێنا و هەتا قوڵایی هەزاران مەتر چووە خوارەوە، لە ئەنجامدا توانی شتێکی سەرسوڕهێنەر بدۆزێتەوە، ئەویش بوونی ئاگری بڵێسەدار بوو لە قوڵترین شوێنی دەریاکاندا. دەریانخست هەموو دەریا و زەریاکانی جیهان لە بنکەکەیاندا کەلێن هەیە لە ڕێگەیانەوە مادده تواوە گڕکانیەکان دەردەپەڕنە دەرەوە.

ئەم تۆڕە کەلێن و درزانە ماوەیان هەزاران کیلۆمەتر دەبێت و بەهۆیانەوە ملیۆنان تەن لەو شلەمەنیە تواوانەی کە لەژێر بەرگی بەردینی زەویەوە هەن، دەردەپەڕنە دەرەوە.

پلەی گەرمی ئەو مادده تواوانە دەگاتە زیاتر لەهەزار 1000 پلەی سەدی. و لە ڕێگەی ئەم کەلێنانەوە ئەم ماددانە بەدرێژایی کات دەردەپەڕنە دەرەوە، ئەمەش دەبێتە هۆی کەڵەکەبوونی مادده تواوەکان و ساردبوونەوەیان لەئاوی دەریاکەدا هەتا دورگە بورکانیەکان پێک دێنن. هەروەها بە درێژایی دەیان هەزار کیلۆمەتر چەندین زنجیرە چیای گڕکانیان لە ناو زەریاکاندا دۆزیوەتەوە، کە لەئەنجامی ئەو مادده تواوە کڵپەدارانەوە پێک هاتوون. سەیری ئەم ڤیدیۆیە بکە و بە چاوی خۆت ئاگری ژێر دەریاکان ببینە.

http://www.youtube.com/watch?v=H7DPL0YYGL4

بەڵام ئەو شتەی چاوەڕوان نەکراو سەرنجڕاکێشە، ئەوەیە کە ئەو مادده تواوانە کە لە چینی سێیەمی زەویەوە دەردەپەڕن (کە بە پشتێنەی لاوازی زەوی ناسراوە) لە پێکهاتەکەیدا ئاو لەخۆ دەگرێت.

بەو پێیە ئەو چینەی زەوی کە لە ژێر دەریا و لە ژێر ئاگرەکانەوەیە، ئاو لەخۆ دەگرێت. ئێستا دەتوانرێت بوترێت بوونی ئاگر لەژێر هەر دەریایەکەوە لە جیهاندا ڕاستیەکی زانستی چەسپاو و حاشا هەڵنەگرە، و لەژێر ئەم ئاگرانەشەوە ئاو هەیە، کە بەچەندان ئەوەندەی ئاوی دەریاکان، مەزەندە دەکرێن زانایان دەریایەکی

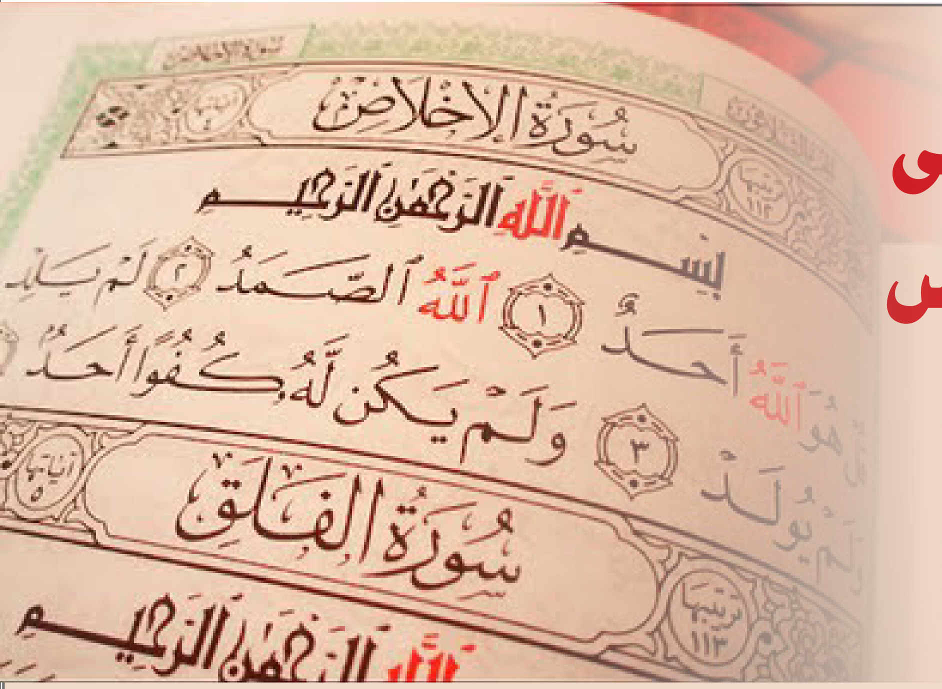

تەفسیری زانستیی سوورەتی ئیخلاس

-بەشی یەکەم-

نووسینی: د. عومەر ئەلراوی
وەرگێرانی: هاوژین طالب رضا
پێداچوونەوە: د. دارا گوڵ

پێشەکی

جارێکیان نامیلکەیەکی بچووکم لە هاورێیەکی نزیکم بە دیاری وەرگرت، کە بریتی بوو لە تەفسیری سوورەتی ئیخلاس و گەورەیی سوورەتەکە و، خوێندنەوەی لە نێو کاتژمێر زیاتری ناوێت، دیارە ئەم جۆرە نامیلکانە چاکن، لەسەر دەروون سووک و زانیاری بەخش و بابەتی زۆربەشیان گرنگن، هەروەک نامیلکەی هاورێکەمان بەوجۆرە بوو... لەکاتی خوێندنەوەی نامیلکەکەدا هەستم کرد ئەو واتایانەی کە باسیان دەکات باشن، بەڵام بۆ گەیاندنی مەبەست و ڕوون کردنەوەی بەهای سوورەتەکە بە تەنها بەسنین، چونکە نووسەر ڕای سەردەمێکی گواستۆتەوە کە کەسی عەرەب لە زمانی خۆی -عەرەبی- تێدەگەیشت، هەروەها تیایدا زیاتر گرنگی بە بەیانکردنی لایەنی زمانەوانی دراوە، کە خەڵکی ئەم سەردەمە بەگشتیی ناتوانن لەگەڵیدا بڕۆن و تەواو لێی تێبگەن، بۆیە باسەکە پێویست بە هێنانەوەی نموونەی ڕوونکاری ئاسان دەکات، بە زمانێک کە بەکاربراوی ڕۆشنبیران و جێ تێگەییشتنی زۆرینەی خەڵکی ئەم سەردەمە بێت. دیارە ئەو زمانەش زمانی عەقڵ و زانستە، کە پێویستە نموونەی زانستیی تەتبیقی، بەشێکی گرنگی شێوازەکانی ڕوون کردنەوەمان بێت، هەتا بابەتەکە زیاتر ڕوون بێت و لە دڵ و گیانی گوێگران و خوێنەران نزیک بێتەوە و، زیاتریش ببێتە مایەی هێنانە سەربار و تێگەیشتن.

جا بەو ئومێدەی توانیبێتم ئەم بابەتە گرنگەم گەیاندبێتە دڵی خوێنەر و، لای خوای گەورەش بە پوختی قبووڵ کرابێت، بە بابەتەکەدا چوومەوە و گفتوگۆم لەگەڵ هەندێک لە پسپۆڕ و کەسانی خاوەن زانستدا کرد و ئەم نامیلکەیەم پێشکەش کرد.

لەبەرئەوەی بەندە مرۆڤم و هەڵە دەکەم، بۆیە داواکارم لە خوێنەری بەڕێز ئەگەر ئەوەی نووسیومە هەڵەی تێدایە بۆمی ڕاستبکاتەوە، چونکە من لەسەر هەڵە سوورنیم و پێویستیشم پێی نییە. لێرەشەوە سوپاسی مامۆستای گەورە (مەحمود بن ئەلجەمیل) نووسەری نامیلکەکە و مامۆستای دکتۆر (**کاصد** یاسر ئەلزەیدی) خاوەنی کتێبی (الطبیعة في القران الکریم) دەکەم، کە زۆرێکم لە نووسینەکانیان وەرگرتووە، بەڵام بە مەبەستی کورت کردنەوەی نامیلکەکە ئاماژەم پێ نەکردوون.

تەفسیری سوورەتی ئیخلاس

﴿ قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ۝١ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ۝٢ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝٣ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌۢ ۝٤ ﴾ الإخلاص واتە: (بڵێ: ئەوە خوای تاک و تەنها (بێ هاوەڵ و بێ هاوتایە)، نیازی بە کەس نییە و جێی ئومێدە و هەموویان ئاتاجی ئەون، هەر ئەو دەتوانێت بەڵاو و ناخۆشی لابەرێت و پێویستی و داخوازییەکانمان جێبەجێبکات. کەسی لێ نەبووە و خۆشی لە کەس نەبووە. هەرگیز هاوشێوە و دەسەڵاتدارێکی تر نییە کە بەرانبەر و هاوشانی بێت).

هیچ بوارێکم کە ئیسلامی تیا دەرکەوتبێت گەورەتر لە یەکخواپەرستی نەبینیەوە، چونکە یەکخواپەرستی لە ئیسلامدا مایەی پەتەویی هەموو کارێک و، بناغەی هەموو خواپەرستییەک و تاکە ڕزگارکەرە: ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِۦ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدِ ٱفْتَرَىٰٓ إِثْمًا عَظِيمًا ۝٤٨ ﴾ النساء.

واتە: (بەڕاستی خوا خۆش نابێت ئەگەر هاوەڵی بۆ بڕیار بدرێت، بێجگە لەوە لە هەر گوناهێکی تر خۆش دەبێت، بۆ هەر کەسێک کە بیەوێت، جا ئەوەی هاوبەش بۆ خوا دابنێت، ئەوە بێگومان تاوانێکی گەورەی هەڵبەستووە).

بەڵام یەکخواپەرستی، وەک ئەوەی لە ئایینەکانی تردا ڕوویدا، جیاوازی تێکەوتووە و شەیتانەکان لە مرۆڤ و جنۆکە ویستویانە بیروباوەڕی یەکخواپەرستی خاو بکەنەوە و وای لێبکەن گرنگ نەبێت و چاوپۆشی لێبکرێت، بەڵام خوای گەورە تۆڵەی لێسەندنەوە و لە زۆرێک لە ئایەتەکانی قورئانی پیرۆزدا ئاشکرای کردن و ئابرووی بردن، ئەوان هەوڵیاندا گومان لە زات و تاک و تەنیایی خوای گەورە دروست بکەن، خوای گەورەش بە ناردنی سورەتی ئیخلاس پشتی شکاندن، هەر بۆیە لە فەرموودەی سەحیحدا هاتووە کە پاداشتی خوێندنی سوورەتی ئیخلاس بەرانبەر سێیەکی قورئانە.

وتەی ڕاڤەکاران لەبارەی هۆی ناونانی سوورەتەکە بە «ئیخلاس»

ئیخلاس لە زمانی عەرەبیدا: ئیخلاسی شتێک واتا پاڵفتەکردنی، (المخلص)یش ئەوەیە کە شتێکی نامۆی تێکەڵ نەبوویێت، وتراوە (تابع مخلص): واتە بەبێ خەوش شوێنی دەکەوێت.

وتراویشە هۆی ناونانی بە ئیخلاس، ئەوەیە کە (ابن عثیمین) ڕەحمەتی خوای لێبێت دەڵێت: (ئیخلاسی شتێک بە مانای پاککردنەوەی دێت و تێکەڵ نەبوونیەتی بە شتی نامۆ، هەروا وتراوە بۆیە وا ناونراوە چونکە دڵسۆزی بۆ خوای بەرز و بێهاوتا تێدایە، هەر کەسێک سوورەتی ئیخلاسی خوێندەوە و باوەڕی پێی بوو، ئەوا ئەو کەسە دەبێتە ڕزگاربوو (مخلص) بەهۆی سورەتەکەوە کە ڕزگارکەرە (مخلصە). هەروەها وتراویشە سوورەتی ئیخلاس (مُخلِّصە) — پیتی لامەکە فەتحەی لەسەر بێت - واتە خوای گەورە تایبەتیکردووە بە خۆیەوە و هیچ شتێکی تری جگە خۆی —جل جلالە- لە ئەحکام و هەواڵ تێدا باس نەکردووە. هەردوو ڕاقەکەش درووستن و دژایەتی لە نێوانیاندا نییە).

هەروەها وتەی تریش زۆرن، هەیە وتوویەتی بە خوێندنەوەی سوورەتی ئیخلاس دڵسۆزی باوەڕدار کامڵ دەبێت، یان وتراوە ڕزگارکەرە لە ئاگر، خوای گەورەش زاناترە.

هۆی هاتنە خوارەوەی سوورەتی ئیخلاس: (احمد) لە مەسنەدەکەیدا و (الترمذي) لە سونەنەکەیدا لە (أُبَی بن کعب)ەوە گێڕاویانەتەوە: (أن المشرکین قالوا للنبی (ﷺ): یا محمد انسب لنا ربك. فأنزل الله { قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ...}. واتە: هاوەڵدانەران بە پێغەمبەریان (ﷺ) وت: ئەی موحەممەد ڕەچەڵەکی پەروەردگاری خۆتمان پێبڵێ، خوای گەورەش (قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ)ی ناردە خوارەوە.

هەرچەندە فەرموودەی تریش هەن، بەڵام هەموو ئەو فەرموودانەی لە هۆی هاتنە خوارەوەی سوورەتی ئیخلاس دەدوێن، هیچیان سەحیح نین و لە وتەی خەڵکی خاڵی نین، بۆیە لێرەدا لەبەر درێژە نەکێشانی باسەکە ئاماژەمان پێ نەکردوون، لەگەڵ ئەوەشدا هەموویان ئەوە دەگەیەنن کە هۆی هاتنە خوارەوەی سوورەتی ئیخلاس ئەو تێکەڵ و پێکەڵییە بووە کە موشریکە عەرەبەکان، جوولەکە و مەسیحییەکانی نزیک سەردەمی پێغەمبەر (ﷺ)، هەروەها فارس و هیندۆس و ڕۆمان و گریکەکانی پێش ئەوانیش لە سنوورەکانی دورگەی عەرەبیدا، تێی کەوتبوون. ئەوان کەوتبوونە هەڵەی لەیەکچوواندنی خوای گەورە بە دروستکراوەکانی، بەجۆرێک بەش و تەواوکەر و یارمەتیدەر و مناڵ و هاوبەشیان بۆ خوای گەورە دادەنا، هەروەها هەرچییەکیش کە تووشی دروستکراوەکان دەبێت وەگ شەکەتی و ماندووبوون و هەڵە و پەشیمانی، هەمان شتیشیان وەپاڵ خوا دەدا.

جا وەک لە پێشدا باسکرا، چونکە یەکخواپەرستی لە گرنگترین بیروباوەڕەکانی موسڵمانانە، بۆ دەربازبوونیش لە تەئویلکردنی ئایەت و فەرموودەکان و دەمکوتکردنی ئەوانەی گوایە خزمایەتیەکیان لەگەڵ خوادا هەیە، یان هێزێکیان لە هێزی ئەوەوە هەیە، یان ئەوان جێگر و یارمەتیدەری ئەون، خوای گەورە سورەتی ئیخلاسی ناردۆتە خوارەوە.

لادانی ئایینەکانی تر لە سەردەمی پێغەمبەردا (ﷺ)

لێرەدا دەمانەوێت ئەوە ڕوونبکەینەوە، کە زۆرێک لە ئایینەکان لە سەردەمی هاتنە خوارەوەی پەیامی قورئاندا لە دوورگەی عەرەبیدا ئامادەییان هەبوو، شوێنکەوتەی ئەم ئایینانە لە هێنانە سەربار و قسەی پێچاوپێچ و قسە هەڵبەستن و شێوازەکانی مشتومڕکردندا شارەزا و فێڵزان بوون، هەریەکەشیان لە هاوبەشدانان و بۆچوون و زانارییاندا سەبارەت بە زاتی پەروەردگار ڕای خۆیان هەبوو و مکوڕیش بوون لەسەری.

هەروەها لە سەردەمی هاتنە خوارەوەی قورئاندا ئەوانەش هەبوون کە دانیان بە بوونی خوای گەورەدا نەدەنا هەرچەندە بە ژمارە لە موشریکەکان کەمتربوون، دیارە ئەمانە لە هەموو سەردەمێکدا هەن و پێیان وتراوە وجودییەکان یان دەهرییەکان بە واتای بێدین کە ئێستا بە خۆیان دەڵێن ئاتایست کە لە ئینگلیزیەوە (Atheist) یا لە (Atheos)ی گریکیەوە وەریانگرتووە، بەڵام ئەم گرووپەش وەک هاوەڵدانەران هەمیشە هیچ لەبارا نەبوو و بەڵگەبەتاڵ و مایەپووچن.

کاتێک قورئانی پیرۆز هاتە خوارەوە میللەتانی سەر ڕووی زەوی بەسەر دەستە و پەیڕەوی جیاوازدا دابەش و پەرتبوو بوون، هەریەک لەو میللەتانەش خواوەندی هەمەجۆریان دەپەرست، هیچ کامیشیان تەنانەت بەناو یەکخواپەرستەکانیشیان لە شێواندنی بیروباوەڕیان و هاوەڵ بۆ خوا دانان پارێزراو نەبوون، لەوانەیە پەیڕەوکارانی ئاینیی ئاگرپەرستی (مەجوس) لە هاوبەش پەیداکردندا کەمترین هاوەڵیان بۆ پەروەردگار دانابێت، ئەوان دوو خواوەندیان دەپەرست: خواوەندی ڕووناکی و خواوەندی تاریکیی، وایان بیردەکردەوە کە یەکێکیان دروستکەرە و ئەویتر وێرانکەر، خەڵکانی تری سەر زەوی بەگشتی ئالوودەی پەرستنی خواوەندی هەمەجۆر بوون، زۆربەی خواوەندەکانیش هەروەک لە داستانە کۆنەکاندا هاتووە لە ڕەگەزەکانی سرووشتبوون وەک: خۆر ، مانگ، ئاو، ئاگر، ئەستێرەکان و بەردەکان، هەروەها خواوەندی تر لە ئاژەڵان و ڕووەکەکان و تەنانەت مێرووەکانیش، هێنانەوەی هیچ جۆرە بەهانە و فێڵێکیشیان بۆ پاساوی بۆچوونەکانیان بە لاوە گران نەبوو، هەربۆیە لە ئەنجامی گەڕانیشم، لەسەردەمی دابەزینی نیگادا هیچ دینێکم نەدۆزییەوە یەکخواپەرستیی ڕاستەقینەی ئیسلامی هەبێت.

بۆ هەڵوەشاندنەوە و بە درۆخستنەوەی هەموو ئەو خواوەندە داهێنراوانە و، بۆ نیشاندانی بیرکردنەوەی درووست لە بارەی یەکخواپەرستیی و، بۆ ڕێگرتن لە بەردەم ئەوانەی گوماندروستدەکەن، سوورەتی ئیخلاس هاتە خوارەوە. لێرەدا هەندێک لەو داهێنان و گومانانە دەهێنین و وەڵامیان دەدەینەوە لەگەڵ تەفسیری ئایەتەکانی سوورەتی ئیخلاس.

بیروباوەڕی مەسیحییەکان لە بارەی خوای گەورەوە

مەسیحییەکان لە سەردەمی هاتنە خوارەوەی قورئاندا لەسەر یەک بۆچوون ڕێکنەبوون، لە بیروباوەڕەکانیاندا -کردن بە سیان (تثلیث) و کەسەکان (ئەقانیم) و بەشەکانی خوداوەند (الاجزاء الالهیة)- ڕای جیاوازیان هەبوو، زۆرێکیشیان لە کاتی موسڵمان بوونیاندا هەوڵیاندا ئەو جیاوازییانەی لە ناخیاندا جێگیربوو بۆ ئیسلامی بگوێزنەوە.

بەڵگەش لەسەر ئەوە چیرۆکی پرسیارەکەی (عەدی کوڕی حاتەمی تائی)یە کاتێک بە موسڵمانی هات بۆ لای پێغەمبەری خوا (ﷺ).

له تەفسیری (تەبەری)دا هاتووه (عنْ عدِیّ بن حاتم، قَال: أَتيت رَسول الله (ﷺ) وفي عنقي صليب من ذهب، فَقَال: « يا عدِيّ اِطرَحْ هذا الوثن منْ عنقك! «قَال: فَطرَحته وانتهيت إليه، وهو يقْرأَ في سورَة براءَة، فَقرَأَ هذه الآية: { اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ } قَال: قُلْت: يا رَسول الله إنا لسنا نعبدهم! فَقَال: «أليس يحرِّمونَ ما أحلَّ الله فتحرِّمونه، ويحلّون ما حرَّم الله فتحلّونه؟ «قَال: قُلْت: بلى. قَال: «فَتلْكَ عبادَتهم» واته: (عەدی کوڕی حاتەم) وتی: کاتێک هاتم بۆ لای پێغەمبەری خوا (ﷺ) خاچێکی ئاڵتوون له ملمدا بوو، فەرمووی: (ئەی عەدی ئەو بته له گەردنت فڕێده، منیش فڕێمدا و لەلای مامەوە ئەم ئایەتەی دەخوێندەوه ﴿ اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَٰهًا وَاحِدًا ۖ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣١﴾ ﴾ التوبة. واته: «حاخام و قەشەکانی خۆیان کردۆته پەروەردگار له جیاتی خوا، هەروەها مەسیحی کوڕی مەریەمیشیان کردووه به خوا، له کاتێکدا که فەرمانیان پێنەدراوه جگه له پەرستنی تاکه خوایەک، بێگومان جگه لەو زاته خوایەکی تر نییه، پاک و بێگەردی بۆ ئەو خوایە، لەوەی (ئەو نەفامانە) دەیکەنه هاوبەشی.» وتم: ئەی پێغەمبەری خوا ئێمە ئەوانمان نەدەپەرست، فەرمووی: ئایا ئەوەیان حەرام نەدەکرد که خوای گەوره حەڵاڵی کردبوو ئێوەش حەرامتان دەکرد، ئەوەشیان حەڵاڵ نەدەکرد که خوای گەوره حەرامی کردبوو ئێوەش حەڵاڵتان دەکرد، وتی: وتم: بەڵێ، فەرمووی: ئەوه بەندایەتی بۆ کردنیانه).

دەسته و کۆمەڵی واشیان هەبوو لەگەڵ مەسیحییبوونەکەشیاندا بانگەشەی یەکخواپەرستییان دەکرد، بەڵام یەکخواپەرستییەکی سەیر، دەیان وت: خوا سیانه له یەک خوادا، یان یەکه له سێ خوادا، هەمووشی تەنها فێڵ و یاری به دەستەواژەکردن بوو، ئەوەش بەهۆی کاریگەربوونیان به ئایینەکانی هیندۆسی و فارسی و ڕۆمانی که له پێش مەسیحییەتدا هەبوون.

وه دەستەی تریشیان هەبوو دەیان وت: بەهۆی مەریەمەوە، بەش (که مەسیحە سەلامی خوای لێبێت) له گشتەوه (که خوای گەورەیه) دەرکەوتووە، هەروەها دەڵێن: خوا یەکه و مەسیحیش بەشێکه لەو، هەندێکی تر دەیان وت: مەریەم بەشێکه له سێ دانه خوا، ئەمانەش جگه لەو بیروڕا باوەی که مەسیحییەکانی ئەمڕۆش هەر هەیانه، که دەڵێن: خوا سێیەمی سێ کەسەکانه باوک و کوڕ و ڕوحولقودس..

هەندێکیان بانگەشەی ئەوەشدەکەن گوایه هەمان شت له ئیسلامیشدا هەیه!! پشت ئەستوور بەوەی که خوای گەوره به شێوەی کۆ باسی خۆی دەکات، وەک دەفەرموێت: ﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٩﴾ ﴾ الحجر. واته: «به ڕاستی هەر ئێمە قورئانمان دابەزاندووه و بێگومان هەر ئێمەش پارێزگاری دەکەین». ئەوەیان بیرچووه له زمانی عەرەبیدا ئەو شێوازه بۆ ڕێز و بەگەورەگرتن بەکاردێت، هەروەک چۆن بۆ شا و سەرۆکەکانیش هەمان شێوازی کۆ بەکار دەبرێت.

بیروباوەڕی جوولەکه له بارەی خوای گەورەوه

لەگەڵ سەرلێتێکچوونیشان به دوو شێوەی کۆن و نوێ له بیروباوەڕیاندا، به شێوەیەکی گشتی، له پێش ئیسلامدا ئایینی جوولەکه له نزیکترینی ئایینەکان بوو له یەکخواپەرستیەوە، کۆنەکەیان قورئان باسیکردووه: ﴿ وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ۖ ذَٰلِكَ قَوْلُهُم بِأَفْوَاهِهِمْ ۖ يُضَاهِئُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَبْلُ ۚ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ ۚ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٣٠﴾ ﴾ التوبة. واته: «جولەکەکان وتیان: عوزێر کوڕی خوایه، گاورەکانیش وتیان: مەسیح کوڕی خوایه!! ئەوه قسەی ئەوانه بەدەم دەیڵێن و لێشی تێناگەن ئەو گوفتارەیان لاسایی کردنەوەی ئەوانەیه که پێشتر بێ باوەڕبوون (لەوەدا که دەیانوت فریشتەکان کچی خوان)، خوا له ناویان بەرێت، ئاخر ئەم بوختانه ناڕەوایانه چۆن هەڵدەبەستن و له ڕاستی لادەدەن.» ئەمه له کاتێکدا که ئەوان، (عوزێر) و باوکیی و خزم و ڕەچەڵەکیشیان باش دەناسی کەچی ئاوا بوختانێکیان دەکرد و ئەم وتەیەش لەو تەورات و ئینجیلانەی که ئێستا بڵاون هەیه. سەرەڕای لەخۆتێکدان و لاڕێ بوونه نوێکەشیان، گەڕاندنەوەی ڕەچەڵەکی پاشا و گەورەکانیانه بۆ خوای گەوره، ئەم لاڕێ بوونه له سەردەمی ناردنی پەیامدا لەو تەوراتەدا نەبوو که لەلای جوولەکەکانی مەدینه هەبوو، بەڵام ئەمیش له سفری تەکویندا له تەورات و ئینجیلەکانی ئەم سەردەمەدا نووسراوه. زۆر ڕێی تێدەچێت بناغەی ئەم سەرگەردانەشیان له ئایینی ترەوه بۆ پەیدابووبێت، چونکه ئەو خەڵک به کوڕ یا نەوەی خوا دانانه زۆر له باوەڕی گریکەکانەوه نزیکه، که له پێش جوولەکەدا هەبوون و کولتوورەکەشیان بەر له هاتنی ئیسلام لەو ناوچانەدا که جوولەکەی لێبوو بڵاوبوو.

بیروباوەڕی میسرییه کۆنەکان سەبارەت به خوای گەوره

ئەمانیش وەک میللەتەکانی تر هەمەجۆر خواوەندیان دەپەرست، لای میسریه کۆنەکان (ئامون ڕاع) که ناوەڕۆکی خۆری دەنواند گەورەی خواوەندەکانیان بوو، لەگەڵ ئەو بانگەشەی گەورەیی و دەسترۆیشتوویی ئامون بەسەر خواوەندەکانی تردا، پێیان وابوو که خواوەندەکان له نێو خۆیاندا هەردەم له ململانێدان.

هەر بۆیه دەبینین بەشی نۆیەمی «کتێبی مردووەکان (الموتى)»یان بۆ وەسفی جەنگی نێوان دوو بەهێزترین خواوەند: خواوەندی خۆر و خواوەندی شەو یان خواوەندی ڕوناکی و خواوەندی تاریکی، تەرخان کراوه.

وتەی بابلییەکان له بارەی خوای گەورەوه

بابلیەکان لەو میللەتانەن که خواوەندی زۆر و هەمەچەشنیان هەبوو، جگه (مەردوخ) که گرنگترینیان بوو، (عەشتار) و (تەموز) و (لەیل) و (تیاما) و (ئاسو)شیان هەبوو، خواوەندەکانیان له نێو خۆیاندا هەمیشه له ململانێ و جەنگدا بوون بەڵام ململانێکەیان به کۆتا گەییشت یان ئاشتبوونەوه له پێناو بابل و خەڵکەکەیدا. ئەوان جگه له خۆر و مانگ و ئاو و ئاگر، هەساره و ئەستێرەشیان دەپەرست، بیر و بۆچوونی زۆریان دەربارەی خواوەندەکان و یەکبوونیان هەبوو، باس و هەواڵی خواوەندەکانیان دەگواستەوه و له بیروڕاکانیاندا دەیان چەسپاند.

بیروباوەڕی فارسه ئاگرپەرستەکان (مەجوس) له بارەی خوای گەورەوه

ئایینی ئاگرپەرستیی(مەجوس) بانگەشەی ئەوەی دەکرد که دوو خواوەند هەن: (ئەهورامەزدا) و(ئەهریمەن)، ئەوانیش له ململانێیەکی بەردەوامدان، (ئەهورامەزدا) دروستکەره و (ئەهریمەن) وێرانکەر، لەگەڵ ئەوەشدا دەڵێن ئەوان دوو خواوەندن له یەک خواوەنددا، که خواوەندێکی هاوسەنگه و گەردوون دەپارێزێت، بەمەش بانگەشەی یەکخواپەرستن دەکەن.

ئەوان خواوەندی ئاگر (ئەهورامەزدا) دەپەرستن و دەڵێن ئەو یەکەم خواوەندبووه، بەڵام خۆزگەی هاوجۆرێکی خواست، که خۆزگەیەکی خراپ بوو، چونکه (ئەهریمەن)ی لێدەرکەوت و بوو

به دوژمنی سەرسەختی. هەروەها ئاگریان لا پیرۆزە و دەڵێن: ئاگر مایەی مانەوەیە، و ئاویش مایەی لەناوچوونە، بۆیە ئاگرێکیان داگیرساند کە زیاتر لە هەزار ساڵ بەردەوامبوو. تا ڕۆژێکیان بینییان ئاگرەکە کوژاوەتەوە ئەوەش ئەو ڕۆژە بوو کە موحەممەد پێغەمبەر (ﷺ)ی تیا لەدایک بوو، جارێکی تریش دایانگیرساندەوە تا ڕزگارکردنی عێراق لە سەردەمی (عومەری کوڕی خەتاب)دا خوا لێی ڕازی بێت نەکوژایەوە.

بیروباوەڕی یۆنانییەکان (گریک) لە بارەی خوای گەورەوە

یۆنانییەکان (گریک) ژمارەیەکی زۆر خواوەندیان دەپەرست، پەرستگایەکی گەورەشیان بۆ کۆکردنەوەیان دروستکردبوو! (زیوس) سەرۆک و بەرزترینی خواوەندەکانیان بوو کە گوێڕایەڵی دەکرا، (زیوس) دەستەڵاتی لە باوکی، (کرونس) وەرگرت، کە ئەویش (کرونس) گەورەی خواوەندە بەزەبرەکان بوو، دایکی (زیوس) ناوی (ریا) بوو کە ژنی دووەمی (کرونس) بوو، (زیوس) کچی یەکێک لە خواوەندەکانی هێنا بەناوی (متسی) بەڵام لێی تورەبوو و قووتیدا، پاشان (حیرا)ی هێنا و زۆر کوڕ و کچی لێبوو لە کچەکانی وەک (ئەسینا) و (کولۆمبیا). (کرونس)ی باوکی (زیوس) هەموو کوڕ و کچەکانی خۆی قووتدابوو بەڵام (زیوس) توانی زۆری لێبکات و هێڵنجی پێبدات و خوشک و براکانی پێبرشێنێتەوە، ئەوانیش: (هیدن) کە بوو بە خواوەندی جیهانی خواروو، (بزیدین) خواوەندی دەریاکان، و هەروەها خواوەندی تریان بۆ باکان و خێر و بژوێن و ئەستێرەکان و تەنانەت بۆ ئاگردانی ماڵیش هەبوو، ئەمە جگە لە خزمتکارانی خواوەندەکان لە خواوەندەکان خۆیان، هەروەها خواوەندی باش و خراپیان هەبوو ململانێیان لە نێوان یەکدا دەکرد، زۆر جاریش یەکێک لە خواوەندەکان لایەنگیری لایەک لە لاکانی کێشمەکێشەکەیان دەکرد. لەلای گریک بیروباوەڕی وا هەبووە کە خواوەند ژنی لە مرۆڤ دەهێنا و نەوەکەیان نیوەی خواوەند و نیوەی مرۆڤ دەبوو، مرۆڤیش دەیتوانی بڵند ببێت و بگاتە ئاستی خواوەند، ئەویش بە خواردنی جۆرێک بەروبوومی تایبەت یان بە پێشکەشکردنی خزمەتێکی گەورە بە خواوەندەکان. گریکەکان هەروەها مانگ و خۆر و هەسارەکانیان دەپەرست و ئەو خواوەندەیان ناو نابوو (توم) (کە خواوەندی هەمیشەیی، هەبوو لەزاتی خۆیەوە، بوو، هەر ئەویش بوو ژیانی بەسەر جیهاندا دەڕژاند). کتێبی (الادب و الدین عند قدماء المسلمین/ انطوان زکي).

بۆچوونی هندییەکان سەبارەت بە خوای گەورەوە

هندییەکان باوەڕیان بە هەمەجۆریی خواوەندەکان هەبوو، مەبەستیش لە هندییەکان (هیندۆس) و (بودای) و (سیخ)ەکانە کە هەموویان خواوەندی جۆراوجۆر بۆ خۆیان بڕیاردەدەن.

هیندۆسەکان جیا لەوانی تر هەندێک ئاژەڵیشیان لا پیرۆزە وەک: مانگا و مەیموون، هەروەها ئەرک و کاریان بۆ خواوەندەکانیان داناوە کە دەبێت ئەنجامی بدەن.

گەورەترین خواوەندیان (براهما)یە کە لە ئاسمانەکانەوە لەدایک بووە!!! و پێنج دەمووچاوی هەیە و دوو خواوەندیشی بەبێ ژنهێنان خستوەتەوە کە (فیشنوا و شیفا)ن، هەروەها مرۆڤ و ئاژەڵەکانیشی دروستکردووە. (بودای)یەکان باوەڕیان وایە کە خواوەند خواوەندی تر دروستدەکات بە ڕێگایەکی سەیر، کە لە خواوەندەکەوە دەردەکەوێت یان لێی جیا دەبێتەوە بەبێ ئەوەی هیچ لەو کەمبێتەوە و ناشبێتە هاوتا و بەرانبەری، بەوەش دەڵێن لە دایکبوونی خواوەند، کە نزیکترین بیروباوەڕە لە مەسیحییەتەوە و بانگەشەی ئەوەش دەکەن کە خواوەند تەواو و گەورەیە.

بیروباوەڕی عەرەبەکانی سەردەمی نەفامیی لە بارەی خوای گەورەوە

هاوڵدانانی ئەمان لە هەموو میللەتانی تر گەورەتر بوو، خواوەندێکی زۆریان هەبوو بەجۆرێک سەدان خواوەند لە دەوری کەعبە هەبوون، بەڵکو بۆ هەموو ڕۆژێک و لە هەموو ماڵێکیشدا خواوەندێک هەبوو، ئەمە جگە لە پەرستنی هەسارەکان و ناونانی منداڵ بەناوی بەندەی ئەوانەوە (عبد الشمس و عبد المشارق)، هەروەها بۆ خواوەندە لە بەرد تاشراوەکانیش بە هەمان شێوە (عبد اللات و عبد العزی)، نەک هەر ئەوە بەڵکو خواوەندی وڵاتان و شارستانیەتەکانی دراوسێشیان وەک (هوبەل)، هەروەها (تەموز و عەشتار)ی خواوەندی بابلییەکان، (هورمز-ئەهورامەزدا)ی ئاگرپەرستان و (ئامون)ی خواوەندی میسرییەکانیان دێنا و دەیانپەرستن، باوەڕیشیان وابوو کە خواوەند کچی هەیە و تەنانەت ناوی خوای گەورەیان کردبووە مێینە و دەیانووت (ئەللات)، هەروەها مرۆڤ و خواوەندی تریشیان دەکردە شەریکی خوای جیهانیان...

لەگەڵ ئەوەشدا زۆر باش خوای گەورەیان دەناسی و هەندێکیان نیمچە یەکخواپەرستیش بوون، بەڵام وەک ئەوەی پێویستە ڕێز و دەسەڵاتیان بۆ دانەدەنا.

لە دوای ئەم پێداچوونەوەیە بۆ ئایینەکان و میللەتانی سەردەمی هاتنە خوارەوەی قورئان، هیچ میللەتێک یان ئاینێکی تر نابینین یان ئەوەتا هاوتا و شەریکیان بۆ خوای گەورە دادەنا، یان بەش و منداڵ و خزم و خێڵیان لە خواوەندە هەمەجۆرەکانیان و لە دروستکراوەکان بۆ دادەنا.

بەو جۆرە میللەتان باوەڕیان بە دوو خواوەند یان سیان، یان بە سەدان خواوەند هەبوو، یان بڕوایان وابوو کە خواوەند خودواندی تر دروستدەکات، خوداوەندەکان ژن دەهێنن و منداڵی خواوەندیان دەبێت یان خواوەند بە بێ ژنهێنان منداڵ دەخاتەوە، یان خواوەندەکان لەنێو خۆیاندا لە ململانێدان یان لەگەڵ یەکتر ئاشتدەبنەوە.

ئەم بیروباوەڕانە دزەیانکردە نێو ئایینە ئاسمانییەکانی وەک جوولەکە و مەسیحیی، ئەویش بەهۆی بەهەڵە وەرگێڕان، پشتبەستن بە کوێیە ناڕاستەکان و بە هەڵە لێکدانەوەی واتاکان، یان بە تێکدانیان بە مەبەست لەلایەن شەیتانە مرۆڤەکانەوە، یان بەهۆی پۆشین و شاردنەوە لەلایەن ئیبلیسەوە بەتایبەتی لەلای ئەو بەندانەی کە ڕاستی ئایین نازانن و زانستێکی دڵنیاکەریان پێنییە.

بەڵام کاتێک خوای گەورە قورئانی ناردە خوارەوە، سورەتی ئیخلاسی تیادا نارد کە تەئویل هەڵناگرێت و جگە یەک واتا ناکرێت تەفسیر بکرێت، تەنانەت تەئویلکردنیش ناتوانێت لە یەکخواپەرستییەکی ڕوون و ئاشکرا بیباتە دەرەوە، (سید قوتب) یش لە تەفسیری سوورەتی ئیخلاسدا دەڵێت: (سورەتی (ئیخلاس) سەلماندن و بڕیاردانی بیروباوەڕی یەکخواپەرستییە لە ئیسلامدا، هەروەک چۆن سورەتی (الکافرون) ڕەتکردنەوەی هەر لێکچوون و بەیەک گەیشتنێکە لە نێوان باوەڕی یەکتاپەرستی و باوەڕی شیرکدا و، هەریەکەیان لە ڕوویەکەوە چارەسەری ڕاستی یەکخواپەرستی دەکەن، پێغەمبەریش (ﷺ) بە نوێژی سوننەتی بەیانیان (سنة الفجر) ڕۆژی دەکردەوە کە تیایدا ئەو دوو سورەتەی دەخوێند، کە ئەم کارەش واتا و مەبەستی خۆی هەیە) (في ظلال القران).

ڕەواندنەوەی گومانێک لەسەر ئیعجازی ئایەتی

﴿أَوَلَمۡ يَرَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ أَنَّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ كَانَتَا رَتۡقٗا فَفَتَقۡنَٰهُمَاۖ﴾ الانبياء:٣٠

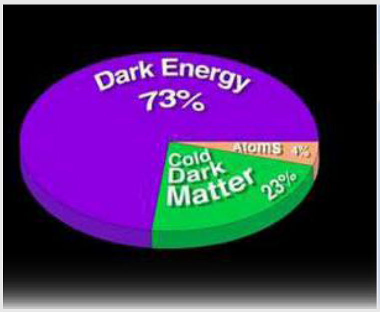

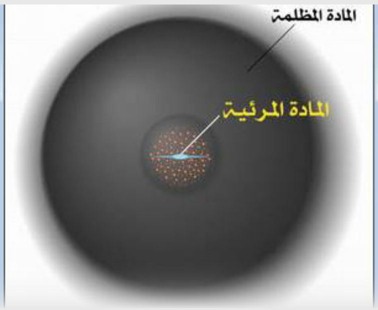

خالید بەرزنجی

هەندێک گومانکار پێیان وایە ئاسمان بۆشاییە، دەڵێن چۆن ئاسمان کە بۆشاییە لەگەڵ تەنێکی پەڕی وەک زەویدا یەک پارچە بووە، بە وتەی ئەوان ئەمە هەڵەیە.

وەڵامی ئەم گومانە:

لە ڕاستیدا ئەم گومانە هی کەسێکە کە زۆر نەشارەزا بێت لە زانستیی گەردووندا، چونکە ئەوە قسەیەکی زۆر کۆن و هەڵەیەکی زانستیی گەورەیە کە دەڵێت ئاسمان بۆشاییە، بۆشایی بە هیچ جۆرێک لە ئاسماندا بوونی نییە و نێوان هەموو ئەستێرە و گەلە ئەستێرەکان پڕی ماددەیە، لە قورئاندا هەموو ئەستێرە و گەلە ئەستێرەکان و نێوانیان بە ئاسمان ناوبراوە، کە بە هەموویان بینایەکی تۆکمە دروست دەکەن، زانایان ماددەی نێوان تەنەکانیان ناوناوە ماددەی تاریک (dark matter) کە گەردوونیان بە ڕێژەی لە (96%) پڕ کردووە و، ماددەیەکی بەهێزە و ڕاستەوخۆ لە دوای گەشەکردنی گەردوون لە دوکەڵ و گاز لە تەقینەوە گەورەکەوە بەرهەم هات.

زانایان دەڵێن ئەو ماددە تاریکە لەسەرەتای دروستبوونی گەردووندا زۆر چڕ بووە و پاشان لەیەک دوورکەوتنەوە، کە ئەمەش قورئان باسی کردووە (کانتا رتقا ففتقناهما) وشەی (رتق) واتە ماددە تاریکەکە یەک بارستە بووە، (الفتق) واتە: جیابوونەوەی تەنۆلکەکانی ئەو ماددەیە لە یەکتری، وشەی (رتقا) بە تەواوی گونجاوە لەگەڵ سروشتی ماددە تاریکە شێوە چنراوییەکەدا.

چۆنێتی دۆزینەوەی ماددە تاریکەکانی گەردوون:

پێش (75) ساڵ زانا فەلەکیەکان تێبینی شتێکی نامۆیان لە هەڵسوکەوتی گەلە ئەستێرەکاندا کرد، کاتێک بە شێوەیەکی تیۆری هەستان بە حساب کردنی خێرایی گەلە ئەستێرەکان، بینیان خێراییەکە زۆر لەوە جیاوازترە لە خێرایی فیعلی کە لە ڕێی تەلسکۆبەکانەوە دەیانبینی، لێرەوە وتیان کەواتە شتێکی نادیار هەیە هەڵدەستێت بە خێراکردنی گەلە ئەستێرەکان!!

لەمەوە هەستان بە کێشانی چەماوەی بەیانی کە پەیوەندی خێرایی گەلەئەستێرە دوورەکان بە دووری نێوانیان ڕوون دەکردەوە، دەریانخست کە بە پێی مەنتیقی بیرکاری پێویستە گەلە ئەستێرە چەند لە سەنتەرەوە دوور تر بێت، دەبێت خێرایی سووڕانەوەی کەمتر بێت، وەک کۆمەڵەی خۆر کە هەسارە نزیکەکان لە خۆرەوە بە خێراییەکی زیاتر لە هەسارە دوورەکان دەسوڕێنەوە.

بەڵام لێکۆڵینەوە تاقیکراوەییەکان دووپاتی دەکەنەوە گەلە ئەستێرە دوورەکان جوڵەیان خێراترە، بە پێچەوانەی بۆچونی پێشووەوە! بۆچی؟ ئەم پرسیارە زاناکانی سەرسام کرد و وەڵامێکی ژیربێژیانەشیان پێ نەبوو جگە لەوەی کە وتیان ماددەیەکی تاریک و وزەی تاریک هەیە کە هەڵدەستن بە کارتێکردنی گەلە ئەستێرە دوورەکان و زیادکردنی خێراییان بەبەردەوامی.

(سەرچاوە: www.uoregon.edu)

ماددەی تاریک چۆن دابەشبووە؟

زانایان ئەو پرسیارەیان لا دروست بوو، کە ئایا شێوەی ئەم ماددە تاریکانە و دابەشبونیان لە گەردوندا چۆنە؟ بۆ وەڵامی ئەمە تیمێکی گەورەی لێکۆڵینەوەی نێودەوڵەتی لە فەرەنسا و کەنەدا و وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا و ئەڵمانیا بە سەرۆکایەتی دکتۆر (Yannick Mellier) لە پەیمانگای فیزیای فەلەکی پاریس دروستکرا، ئەم تیمە هەستا بە لێکۆڵینەوە لە (200) هەزار گەلە ئەستێرەی دوور. لە ئەنجامدا بەو ڕاستییە گەیشتن کە ماددەی تاریک گەلە ئەستێرەکان وا لێ دەکەن لەسەر شێوەی تۆڕ کە لە تاڵەکانی چنراو دەچن دابەشبن.

سەرچاوە:

(Yannick Mellier, First Glimpse of Dark Matter Distribution, Hawaii, March 2000 ,7.)

لەبەرئەوە ئەم ماددەیەش بریتیە لە چەند تۆڕێک کە لە تۆڕی جاڵجاڵۆکە دەچێت.. هەندێک لێکۆڵینەوە هەیە کە لەسەر (7000) پێوانەی جیا کراوە دووپاتی دەکەنەوە کە گەلە ئەستێرەکان (400) ئەوەندەی ماددەی ئاسایی، ماددەی تاریکیان تێدایە.

سەرچاوە:

(Jonathan Amos, Dark matter comes out of the cold, www.bbc.co.uk, 5 February 2006)

ئەو ماددە تاریکە زۆر یەکگرتووە و مەودایەکی فراوانی کێشکردنی هەیە، ئەگەر تۆزێک لەو ماددە تاریکە تێک بچێت گەردوون تێک دەچێت و ماددە تاریکەکە دەکێشێت بە گەلەئەستێرە و ئەستێرەکاندا، بەڵکو زانایان دەڵێن ماددەی تاریک گەلەئەستێرەکانی بە هۆی کێشکردنە گەورەکەیەوە ڕاگرتووە. پەروەردگار دەفەرموێت: ﴿إِنَّ ٱللَّهَ يُمۡسِكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ أَن تَزُولَاۚ وَلَئِن زَالَتَآ إِنۡ أَمۡسَكَهُمَا مِنۡ أَحَدٖ مِّنۢ بَعۡدِهِۦٓۚ إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورٗا ٤١﴾ فاطر. واتە: (بە ڕاستی خوا ئاسمانەکان و زەوی ڕادەگرێت، بۆ ئەوەی لە ڕێڕەوی خۆیان لا نەدەن، ئەگەر لە ڕێڕەوی خۆیان لا بدەن کێ هەیە جگە لە خوا ڕایان بگرێت؟ بە ڕاستی خودا لەسەرخۆی لێبوردەیە).

ئەم ماددە تاریکە بە خێراییەکی زۆر گەورە دەبێت و فراوان دەبێت، کە لەگەڵیشیدا گەلەئەستێرەکان دووردەکەونەوە، وەک باڵۆنێک کە هەوای تێ دەچێت، کە ئەگەر چەند خاڵێک لە ناویدا دیاری بکەین دەبینین هەرچەند گەورەتر بێت، زیاتر لە یەک دووردەکەونەوە، ئەم ڕاستییەش قورئانی پیرۆز باسیکردووە کاتێک دەفەرموێت: ﴿وَٱلسَّمَآءَ بَنَيۡنَٰهَا بِأَيۡيْدٖ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ ٤٧﴾ الذاريات. واتە: (ئاسمانمان بە دەستی خۆمان دروستکردووە و بەردەوام فراوانیشی دەکەین).

هەندێک سەرچاوەی زانستی کە پشتگیری ئەم بابەتە دەکەن:

NASA Finds Direct Proof of Dark Matter, NASA RELEASE 297-06, August 2006 ,21.
Yannick Mellier, First Glimpse of Dark Matter Distribution, Hawaii, March 2000 ,7.
Jonathan Amos, Dark matter comes out of the cold, , www.bbc.co.uk, 5 February 2006.
Finding Dark Matter, www.nasa.gov, December 2001 ,19.
Mystery of Galaxies Full of Dark Matter Solved, Scientific American, February 2007 ,16.
Mapping the Cosmic Web of Dark Matterwww.nasa.gov.
Strange Galaxy and Dark Matter, www.nasa.gov, June 1998 ,25.
Robert Sanders, «Dark matter» forms dense clumps in ghost universe, www.berkeley.edu, 05 November 2003.

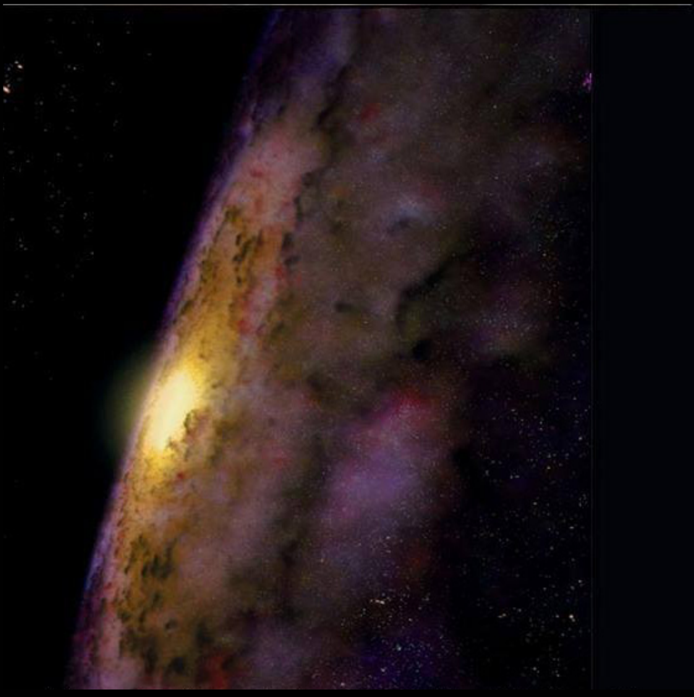

گەلەئەستێرەکان لەم گەردوونە فراوانەدا مەلە دەکەن

و: شەم میرزا

هەموو خاڵێک لەم وێنەیەدا بریتیە لە ئەستێرەیەک، وە هەموو ئەم ئەستێرانە بەدەوری سەنتەری مەجەرەکەدا بە سیستەمێکی ورد دەخولێنەوە، ئەم گەلەئەستێرەیە لەگەڵ ملیۆنانی گەلەئەستێرەی تر بە دەوری چەندین سەنتەری تردا دەخولێنەوە، تەنانەت گەردیلەی ناو ئەستێرەکان و تەنۆلکە وردەکانی ناو گەردیلەکانیش بە دەوری سەنتەرێکی دیاری کراودا دەخولێنەوە... ڕاستی زانستیش دەڵێت کە هەموو شتێک لەڕێڕەوێکی دیاریکراودا و بەدەوری سەنتەرێکی دیاریکراودا دەخولێتەوە و مەلە دەکات، کە هەموو گەردوون دەگرێتەوە، قورئانی پیرۆز باسی ئەم دیاردەیەی بە وردی کردوە، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٤٠﴾﴾ یس واتە (هەموویان لە ڕێڕەوێکدا دەخولێنەوە و مەلە دەکەن)...

هاوکێشەیەکی قورئان بە وردی خێرایی ڕووناکی کە (299792.458) کم/چرکەیە لێوە دەردێت!!

خوای گەورە هاوکێشەیەکی لەم ئایەتە قورئانیەوە باسکردووە کە دەفەرموێت: ﴿يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ إِلَى ٱلْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُۥٓ أَلْفَ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٥﴾﴾ السجدة، عەبدوڵای کوڕی عەبباس دەڵێت: (هذا في الدنيا، ولسرعة سيره يقطع مسيرة ألف سنة في يوم من أيامكم) واتە: ڕێکخستنی کارەکان (يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ) ئەوە لە دونیادایە و بۆ خێرایی ڕۆشتنەکەیەتی کە لە ڕۆژێکی ئێوەدا هەزار ساڵ دەبڕێت. (بگەڕێرەوە بۆ تەفسیری تەبەری و قورتوبی و زەمەخشەری)

قەتادە دەڵێت: (مقدار مسيرة في ذلك اليوم ألف سنة) ئەندازەی ڕۆشتنی لەو ڕۆژەدا هەزار ساڵە. (تەفسیری تەبەری).. قورتوبی دەڵێت: «يعني: في يوم كان مقداره في المسافة (دوماً) ألف سنة». واتە لە ڕۆژێکدا ئەندازەکەی لە دووریدا هەزار ساڵە.. ئەبو حەیان لە تەفسیرەکەیدا دەڵێت: «السنة مبنية على سير القمر». واتە: ساڵ لەسەر ڕۆشتنی مانگ بنیات نراوە.

عەرەب لە کۆندا لەسەر ئەوە ڕاهاتبوون ماوەی دوو شوێنیان بە کات لێکدەدایەوە، بۆ نموونە دەیانوت ماوەی نێوان مەککە و مەدینە نیو مانگە، ئاشکرایە لەگەڵ پێشکەوتنی زانستیدا هەمان ماوە بووە نیو سەعات بە خێرایی فڕۆکە، واتە (کاتژمێرێک مانگێکە).

زانایان سەلماندیان جێگیری گەردوون لە خێراییدا، خێرایی ڕووناکیە کە ئەوپەڕی خێراییە.

ئایەتە قورئانیەکە ئەوە دەگەیەنێت کە باس لە جێگیر ترین خێرایی و ئەوپەڕی خێرایی بکات، کە دەفەرموێت: (فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُۥٓ أَلْفَ سَنَةٍ) مەقامی ئێرە پێوانەیە کاتێک بە ڕۆژێک بەو خێراییە زۆرە بە پێوانەی هەزار ساڵ دەبڕێت.

زانایان بۆ دیاریکردنی خێرایی ڕووناکی چەندین هەوڵیاندا تا لە کۆتاییدا لە ساڵی 1983 لە کۆنگرەی پاریس خێرایی ڕووناکی جێگیر کرا کە بریتی بوو لە 299792.458کم/چرکە.

ئەگەر لە ئایەتە قورئانیەکەوە سەیر بکەین دەبینین هاوکێشەیەکمان پێدەدات کە خێرایی ڕووناکی تێدا دەدۆزرێتەوە ئەو ژمارەیەی لە هاوکێشە قورئانیەکەوە دەردەچێت هەمان ژمارەی پەسەندکراوی خێرایی ڕوناکیە لە کۆنگرەی پاریس کە 299792.458 کم/چرکەیە!

هاوکێشە قورئانیەکە بەمجۆرەیە:

ئەو دووریەی ئەمرە گەردونییەکە دەیبڕێت لە ڕۆژێکی زەویدا ئەندازەکەی یەکسانە بە هەزار ساڵ بەحیسابی ئەو کاتە (مِّمَّا تَعُدُّونَ) (کە حیسابی مانگیە) (الحساب القمري)

کەواتە: مانگ چەند دووری دەبڕێت لە هەزار ساڵدا یەکسانە بەو دووریەی ڕووناکی لە 24 کاتژمێر دا دەیبڕێت.

دووری مانگ لە هەزار ساڵدا = 12000 جار خولانەوە بە دەوری زەویدا.

چونکە لە ساڵێکدا 12 جار بە دەوری زەویدا دەسوڕێتەوە.

ئەو دووریەش = 25.83134723 (بلیۆن کم).

لاکەی تر: ئەو دووریەی کە خێرایی ڕووناکی لە ڕۆژێکی زەویدا دەیبڕێت= 299792,458کم/چرکە.

لێکدانی ڕۆژێکی زەوی کە (86164.09966) چرکەیە

لە ئەنجامدا = 25.83134723 (بلیۆن کم)!!

لەمەوە دەرکەوت هاوکێشە قورئانیەکە چۆن خێرایی ڕووناکی لێوە دەردێت و هەمان نرخی پەسەندکراوی نێودەوڵەتیە کە بریتیە لە 299792.458 کم/چرکە، لە ناو خەڵکیدا بۆ ئاسانی دەوترێت (300.000 کم/چرکە).. ئەمەش یەکێکی ترە لە ئیعجازە ڕۆشنەکانی قورئانی پیرۆز و دەریدەخات کە قورئان لەلایەن دروستکەری گەردونەوە دابەزێنراوە.

موعجیزاتی ئەحمەدی

ن: مامۆستا سەعیدی نوورسی
و: مامۆستا فارووق ڕەسووڵ یەحیا
faruq_r@hotmail.com

ئاماژەی نۆهەم:

یەکێک لە جۆرەکانی موعجیزاتی پێغەمبەر(ﷺ) بریتییە لە گوێڕایەڵیی درەخت - بە وێنەی مرۆڤ - بۆ فەرمانی پێغەمبەر (ﷺ) و جووڵانیان لە جێی خۆیان و هاتنیان بۆ خزمەتی.

ئەم موعجیزەیەش کە پەیوەندیی بە درەختەوە هەیە، وەک موعجیزەی هەڵقوڵانی ئاو لە نێوان پەنجە پیرۆزەکانیەوە، بە «تەواتوری مەعنەوی» لە قەڵەم دەدرێت و، بە چەند شێوەیەک ڕووی داوە و، لە چەند ڕێیەکی جیاجیاوە ریوایەت کراوە.

بەڵێ، دەتوانرێت بوترێ: هەواڵی هەڵکەندن و دەرچوونی درەخت لە جێی خۆیدا و هاتنی بۆ خزمەتی پێغەمبەر (ﷺ) و گوێڕایەڵیی بۆ فەرمانەکانی ئەو، «موتەواتیری صەریح»ە، چونکە لە ڕێی چەند هاوەڵێکی بەڕێز و ڕاستگۆ و ناسراوەوە ریوایەت کراون. وەک: «ئیمامی عەلی و ئیبن عەبباس و ئیبن مەسعوود و ئیبن عومەر و یەعلای کوڕی موڕڕە و جابیر و ئەنەسی کوڕی مالیک و بورەیدە و ئوسامەی کوڕی زەید و غەیلانی کوڕی سەلەمە» و هاوەڵانی جگە لەمانیش..

جا هەریەک لەم هاوەڵانەی پێغەمبەر (ﷺ) بە چەشنێکی بێ گومان و چەسپاو هەواڵی ئەم موعجیزەیەی ڕاگەیاندووە کە پەیوەندیی بە درەختەوە هەیە. سەدان کەسیش لە پێشەوایانی «تابعین» بە چەند ڕێیەکی جیا جیا لەوانیان وەرگرتووە و، لە سەرەتای هەر ڕێگایەکیشدا ناوی یەکێک لە هاوەڵە گەورە و بەڕێزەکانی تێدایە. واتە: وەک ئەوە وایە بە تەواتوری چەندجارەکی پێمان گەیشتبێت. کەواتە هیچ شوبهە و گومانێک ئاوێتەی ئەم موعجیزەیە نابێت. چونکە لە حوکمی موتەواتیری مەعنەویی بێ گوماندایە.

جا هەرچەندە ئەم موعجیزەیە گەلێ جار دووپات بووەتەوە، بەڵام ئێمە چەند دانەیەک لە وێنە زۆر و صەحیحەکانی لە نێوان چەند نموونەیەکدا باس دەکەین:

نموونەی یەکەم:

ئیبن ماجە و دارەمی و بەیهەقی لە ئەنەسی کوڕی مالیک و ئیمامی عەلییەوە و، بەززار و بەیهەقیش لە ئیمامی عومەرەوە - خوا لە هەموویان ڕازی بێت- دەگێڕنەوە کە: سێ کەس لە هاوەڵە بەڕێزەکانی پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویانە:

پێغەمبەر (ﷺ) لەوەی کە کافران بەدرۆیان خستبووەوە زۆر خەفەتبار و دڵگران بوو. لەبەر ئەوە، لە خوا پاڕایەوە و فەرمووی: «اللهمّ أرني آية لا أبالي من كذّبني بعدها»[1].

لە ریوایەتەکەی ئەنەسدا دەڵێت: حەزرەتی جیبریل - دروودی لەسەر بێت - کە پێغەمبەری (ﷺ) بە خەفەتباری بینی، وتی: حەز دەکەیت نیشانەیەکت پیشان بدەم؟ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: بەڵێ.. ئنجا پێغەمبەر (ﷺ) بۆ درەختێکی ڕوانی کە لە پشتی شیوەکەوە بوو، حەزرەتی جیبریل فەرمووی: ئەو درەختە بانگ بکە. کە بانگی کرد، درەختەکە کەوتەڕێ و هاتە بەردەمی پێغەمبەر (ﷺ). جیبریل فەرمووی: فەرمان بدە بچێتەوە شوێنی خۆی، کە پێغەمبەر (ﷺ) فەرمانی پێ دا، گەڕایەوە بۆ جێی خۆی[2].

نموونەی دووهەم:

«قازی عەیاز»ی زانای هەرەگەورەی مەغریب، لە کتێبی (الشفا)دا بە سەنەدێکی بڵند و صەحیحەوە، لە عەبدوڵڵای کوڕی عومەرەوە - خوایان لێ ڕازی بێت- دەگێڕێتەوە کە:

«لە سەفەرێکدا لە خزمەتی پێغەمبەردا بووین (ﷺ). پیاوێکی دەشتەکی لێی نزیک بووەوە. پێغەمبەر (ﷺ) پێی فەرموو: «أين تريد»؟ واتە: بۆ کوێ دەڕۆیت؟ پیاوەکە وتی: بۆ لای خێزان و ماڵم. پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: «هل لك إلى خير»؟ واتە: حەز دەکەی خێرێکت دەست بکەوێت؟ ئەویش وتی: کام خێر؟ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: «تشهد أن لا إله إلاّ الله وحده لاشريك له وأن محمداً عبده ورسوله». واتە: شایەتمان بهێنیت کە تەنها خوای گەورە خوایە و هاوبەشی نییە و، محەممەدیش بەندە و نێراوی ئەوە. پیاوەکە وتی: جا ئایا کێ شایەتە لەسەر ئەوەی کە تۆ دەیڵێیت؟ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: «هذه الشجرة السمرة». واتە: ئەو درەختی سەمورەیە[3]. درەختەکەش لە لێواری شیوەکەدا بوو. ئنجا درەختەکە ڕێگای بڕی و هاتە بەردەستی پێغەمبەر (ﷺ). پێغەمبەر (ﷺ) سێ جار داوای لێ کرد شایەتی بدات، درەختەکەش بەو جۆرەی کە پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی، شایەتیی دا، ئنجا ڕۆشتەوە بۆ جێی خۆی»[4].

لە ڕێی: «ئیبن صاحیبی ئەسلەمی»یشەوە بە نەقڵێکی صەحیح لە «بورەیدە»وە دەگێڕنەوە کە دەڵێت: دەشتەکییەک داوای نیشانەی لە پێغەمبەر (ﷺ) کرد. پێغەمبەر (ﷺ) پێی فەرموو: «قل لتلك الشجرة رسولُ الله (ﷺ) يدعوك». واتە:

---

(1) واتە: خوایە! نیشانەیەکی وەهام پیشان بدە کە ئیتر گوێ بە هیچ کەسێک نەدەم بە درۆم بخاتەوە.
(2) حديث حسن، رواه البزار وابو يعلى والبيهقي.
(3) سەمورە: درەختێکی دڕکاویی گەورەیە و لە جۆری درەختی مۆزە .
(4) صحيح، رواه ابو يعلى بسند صحيح والبزار والطبراني وابن حبان في صحيحه.

«بەو درەختە بڵێ: پێغەمبەری خوا بانگت دەکات». کە پێی وت، درەختەکە بە لای ڕاست و چەپ و بەردەم و پشتەوەی خۆیدا تەکانی دا و ڕەگەکانی قرتا و کەوتەڕێ و ڕەگەکانی بە دوای خۆیدا کێش کرد تا هاتە بەردەمی پێغەمبەر (ﷺ) ڕاوەستا و وتی: «السلام عليك يا رسول الله». پیاوە دەشتەکییەکە وتی: فەرمانی پێ بدە بگەڕێتەوە شوێنی خۆی. کە فەرمانی پێ دا، گەڕایەوە و، ڕەگەکانی شۆڕکردنەوە بۆ ناو زەوی و، لە جێی خۆیدا ڕاوەستا و جێگیر بووەوە. ئنجا پیاوە دەشتەکییەکە بە پێغەمبەری (ﷺ) وت: ڕوخسەتم بدە سوژدەت بۆ ببەم. پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ئەگەر فەرمانم بە سوژدە بردنی کەسێک بۆ کەسێکی تر بدایە، فەرمانم بە ژن دەدا سوژدە بۆ مێردەکەی ببات. دەشتەکییەکە وتی: کەواتە ڕێم بدە هەردوو دەست و هەردوو قاچت ماچ بکەم. ئەویش ڕێی پێ دا[5].

نموونەی سێهەم:

ئیمامی موسلیم و خاوەنی صەحیحەکانی تر لە جابیرەوە – خوای لێ ڕازی بێت – دەگێڕنەوە کە دەفەرموێ: لە سەفەرێکدا لە خزمەتی پێغەمبەردا بووین (ﷺ). پێغەمبەر (ﷺ) ڕۆشت دەست بە ئاو بگەیەنێت، هیچی دەست نەکەوت تاکو خۆی پێ پەنا بدات و دەرنەکەوێت. لە لێواری شیوەکەشدا دوو درەخت هەبوون. پێغەمبەر (ﷺ) ڕۆشت بۆ لای یەکێکیان و پەلێک لە پەلەکانی گرت و فەرمووی: «انقادي عليّ بإذن الله». واتە: «بە ئیزن و فەرمانی خوا جڵەوت بدەرە دەستم و شوێنم بکەوە». درەختەکەش وەکو ئەو حوشترە لەغاوکراوەی کە شوێن جڵەوبەدەستەکەی دەکەوێت ئاوا شوێنی کەوت. جابیر دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر (ﷺ) وای لە درەختەکەی تریش کرد تا هەردووکیان لە ناوەڕاستی ماوەی نێوانیاندا ڕاگرت، ئنجا پێی فەرموون: «التئما عليّ بإذن الله». واتە: «بە ئیزن و فەرمانی خوا یەکبگرن بۆم». ئەوانیش یەکیانگرت[6] و پێغەمبەر (ﷺ) لە پشتیانەوە دانیشت. ئنجا کە هەڵسا، فەرمانی پێ دان هەریەکەیان بڕواتەوە بۆ جێی خۆی.

لە ڕیوایەتێکی تردا دەڵێت: «پێغەمبەر (ﷺ) بە جابیری فەرموو: «ياجابر! قل لهذه الشجرة: يقول لك رسول الله إلحقي بصاحبتك حتى أجلس خلفكما». واتە: «جابیر! بەو درەختە بڵێ: پێغەمبەری خوا پێت دەڵێت بڕۆ بۆ لای هاوەڵەکەت تا لە پشتتانەوە دابنیشم». کە جابیر ئەمەی پێ وت، درەختەکە ڕۆشتە تەنیشتی ئەوی ترەوە و پێغەمبەر (ﷺ) لە پشتیانەوە دانیشت. جابیر دەفەرموێ: ئیتر من بە ڕاکردن گەڕامەوە و دانیشتم و لەبەر خۆمەوە بۆ خۆم دەدوام، کە ئاوڕم دایەوە پێغەمبەر (ﷺ) بەرەو ڕووم دەگەڕایەوە و دوو درەختەکەش لە یەک جیا بووبوونەوە و لەسەر پێ ڕاوەستان، ئنجا پێغەمبەر (ﷺ) ڕاوەستا و بەسەر ئاماژەی بۆ لای ڕاست و چەپ بۆ کردن»[7].

نموونەی چوارەم:

ئوسامەی کوڕی زەید – خوای لێ ڕازی بێت – کە خزمەتگوزارێکی ئەمینی پێغەمبەرە (ﷺ) و یەکێکە لە فەرماندە سوپاییەکانی، دەگێڕێتەوە و دەفەرموێ:

«لە سەفەرێک لەگەڵ پێغەمبەردا بووین (ﷺ)، جێگایەکی وا چۆڵیش نەبوو کە لە کەسەوە دیار نەبێت و بۆ ئەوە دەست بدات بکرێت بە شوێنی دەست بە ئاو گەیاندن. پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: «هل ترى من نخل أو حجارة»؟ واتە: «هیچ دارخورما و بەردێک دەبینیت»؟ وتم: بەڵێ چەند دارخورمایەک دەبینم لە یەکەوە نزیکن. فەرمووی: «انطلق وقل لهن: إن رسول الله (ﷺ) يأمركن أن تأتين لمخرج رسول الله وقل للحجارة مثل ذلك». واتە: «بڕۆ پێیان بڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمانتان پێ دەدات کە بڕۆن بۆ ئەو جێگایەی دەستی تێدا بە ئاو دەگەیەنێت، بە بەردەکانیش هەروەها بڵێ». منیش ئەوەم پێ وتن. بەو خوایەی پێغەمبەری (ﷺ) بە حەق ڕەوانە کردووە، بە چاوی خۆم بینیم کە دارخورماکان لە یەکتر نزیک بوونەوە هەتا کۆبوونەوە و، بەردەکانیش یەک لەسەر یەک کەڵەکە بوون لە پشتی دارخورماکانەوە. کاتێ پێغەمبەر (ﷺ) گەڕایەوە، فەرمووی: «قل لهن يفترقن». واتە: «پێیان بڵێ: لە یەک جیا ببنەوە». بەو خوایەی گیانی منی بە دەستە، بە چاوی خۆم دەمبینی درەخت و بەردەکان بڵاوەیان کرد و هەریەکەیان ڕۆشتەوە بۆ جێی خۆی»[8].

ئەم دوو ڕووداوەی کە جابیر و ئوسامە گێڕایانەوە، یەعلای کوڕی موڕڕە و غەیلانی کوڕی سەلەمەی سەقەفی و ئیبن مەسعوودیش لە باسی غەزای حونەیندا گێڕاویانەتەوە.

نموونەی پێنجەم:

ئیمامی ئیبن فەورەک (ابن فورك) کە زانای هەرەگەورەی چەرخی خۆی بووە و، لەبەر ئەوەی کە خاوەنی فەزڵی زۆر و ئیجتیهادی تەواو بووە بە «شافیعیی دووهەم» ناویان بردووە[9]. ئەم ئیمامە مەزنە دەگێڕێتەوە و دەفەرموێ:

«لە شەوێک لە شەوەکانی غەزای تائیفدا، پێغەمبەر (ﷺ) بە وەنەوزەوە بە ڕێگادا دەڕۆشت، درەختێک هاتە ڕێی. یەکسەر درەختەکە دوو کەرت بوو، پێغەمبەریش (ﷺ) لە نێوانیانەوە تێپەڕی و، تا ئێستاش ئەم درەختە هەر بە دوولەتی ماوەتەوە»[10].

نموونەی شەشەم:

یەعلای کوڕی سەییابە دەگێڕێتەوە کە: «جارێکیان، یان درەختی «تەلح» یان «سەمورە» بوو، هات و یەک جار بە دەوری پێغەمبەردا (ﷺ) گەڕا و پاشان ڕۆشتەوە بۆ جێگاکەی خۆی. پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: «إنها استأذنت أن تُسلّم عليّ». واتە: ئەم درەختە ڕوخسەتی وەرگرت بێت سڵاوم لێ بکات»[11].

نموونەی حەوتەم:

ئیمامی بوخاری و موسلیم لە ئیبن مەسعوودەوە دەگێڕنەوە، دەفەرموێ: «ئەو شەوەی کە جنۆکەکان هاتن گوێیان لە پێغەمبەر (ﷺ) ڕاگرت، درەختێک هەواڵی بە پێغەمبەر (ﷺ) دا کە جنۆکەکان دەیانەوێت بێنە خزمەتت. ئەمەش لەو شەوەدا بوو کە جنۆکەکانی «نوصەیبین» لە «بطن نخلة»دا[12] هاتنە خزمەتی پێغەمبەر (ﷺ) تاکو موسڵمان ببن. جا درەختێک بوو هات هەواڵی هاتنی ئەو جنۆکانەی بە پێغەمبەر (ﷺ) ڕاگەیاند. موجاهید لە ئیبن مەسعوودەوە، لە بارەی ئەم فەرموودەیەوە دەگێڕێتەوە و دەڵێت: جنۆکەکان عەرزی پێغەمبەریان (ﷺ) کرد:

(5) أورده الهيثمي في المجمع (10/9) وليس فيه ذكر السجود. وقال الخفاجي: رواه البزار مُسنداً. بڕوانە: «نسيم الرياض في شرح الشفا للقاضي عياض» ٤٩/٣.

(6) صحيح، رواه مسلم في حديث طويل.

(7) الشفا 299/1، نسيم الرياض 51/3.

(8) حديث حسن، رواه أحمد باسنادين والطبراني بنحوه. وأحد إسنادي أحمد رجاله رجال الصحيح.

(9) «ابن فورك»: ناوی ئەبووبەکر محەممەدی کوڕی حەسەنی کوڕی فەورەکی ئەنصارییە و، لە ساڵی (406ک) لە نیسابوور کۆچی دوایی کردووە. یەکێکە لە گەورە زانایانی زانستەکانی ئوصوول و کەلام و فیقهی شافیعی. لە بەصرە خوێندوویەتی و لە نیسابووریش قوتابخانەی دامەزراندووە و وانەکانی تێدا وتووەتەوە. «ئیبن عەساکر» لە بارەیەوە دەڵێت: ئەم زانایە نزیکی سەد کتێبی لە واتاکانی قورئان و ئوصوولی دین و ئوصوولی فیقهدا داناوە. بڕوانە: الأعلام للزركلي 83/6.

(10) الشفا ٣٠١/١، نسيم الرياض 57/3.

(11) صحيح رواه أحمد والبيهقي والطبراني.

(12) ناوی جێگایەکە لە باکووری خۆرئاوای مەککە ڕۆژە ڕێیەک لێیەوە دوورە.

کێ شایەتیت بۆ دەدات؟ (واتە لەسەر پێغەمبەرێتی) پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: «ئەم درەختە». ئنجا بە درەختەکەی فەرموو: «درەختەکە وەرە»! ئەویش ڕەگەکانی لەگەڵ خۆیدا کێش کرد و، دەنگە دەنگێکی وەک دەنگی «چەک»ی لـێ دەهات و، هاتە خزمەتی پێغەمبەر (ﷺ)»[13].

بەم جۆرە (بۆمان دەرکەوت کە) تەنها یەک موعجیزە سەروزیادی کۆمەڵی «جیننی» بوو تاکو ئیمان بە پێغەمبەر (ﷺ) بهێنن. جا ئایا ئەو کەسەی کە هەزار موعجیزەی وەک ئەمانە دەبیستێ و پاشان هەر لە دۆخی ملنەدان و سەرسەختیدا دەمێنێتەوە و سەرپێچی دەکات و ئیمان ناهێنێت، ئایا لەو شەیتانە سەر لـێ شێواوتر نییە کە قورئان لەسەر زمانی جنۆکەکانەوە لە بارەیەوە دەفەرموێ: ﴿وَأَنَّهُۥ كَانَ يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى ٱللَّهِ شَطَطًا﴾ (الجن:٤)[14].

نموونەی هەشتەم:

ئیمامی تیرمیذی لە «ئیبن عەبباس»ەوە - خوای لـێ ڕازی بێت - دەگێڕێتەوە دەفەرموێ: «پێغەمبەر (ﷺ) بە پیاوێکی دەشتەکیی وت: «أرأيتَ إن دعوتُ هذا العذق من هذه النخلة أتشهد أني رسول الله»؟ واتە: «ئەگەر بەو هێشووە خورمایە بڵێم: وەرە و ئەویش بێت، ئایا شایەتمان دەهێنیت کە من پێغەمبەری خوام»؟ وتی: بەڵێ. پێغەمبەر (ﷺ) بانگی کرد. هێشووەکەش بە تەکاندان هاتە خزمەتی. ئنجا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: «بگەڕێرەوە». ئەویش گەڕایەوە جێی خۆی»[15].

بەم جۆرە، بۆمان دەرکەوت کە چەندین نموونەی زۆر هەن، وەک ئەوانەی باسمان کردن، هەموویان لە چەند ڕێیەکی جیاجیاوە ڕیوایەت کراون. دەشزانین کە ئەگەر چەند تاڵە دەزوویەکی باریک یەک بگرن، پەتێکی ئەستوور پێکدەهێنن. جا ئەم موعجیزەیە و هاوچەشنی کە پەیوەندییان بە درەختەوە هەیە و، لە چەند ڕێیەکی جیاجیا و، لە هاوەڵە بەناوبانگە بەڕێزەکانەوە ڕیوایەت کراون، دەبێ لە هێزی تەواتوری مەعنەویدا بن. بەڵکو لە ڕاستیدا موتەواتیری ڕاستەقینەن. چونکە بێ گومان کاتێ گەیشتوونەتە دەستی «تابیعین» بوون بە «موتەواتیر» بە تایبەت ئەو ڕێگایانەی کە خاوەنی صەحیحەکانی وەک: «بوخاری و موسلیم و ئیبن حیببان و تیرمیذی» و غەیری ئەمانیش بۆ وەرگرتنی فەرموودە گرتوویانەتەبەر، چەند ڕێگایەکی صەحیحن و هیچ گومانێکیان تێدا نییە. تەنانەت بینینی هەر فەرموودەیەک لە بوخاریدا، وەک ئەوە وایە کە ڕاستەوخۆ لە هاوەڵەکانی پێغەمبەرەوە (ﷺ) ببیسترێت.

لە کاتێکدا کە درەختەکان - وەک نموونەکانی پێشوو بۆیان دەرخستین - پێغەمبەر (ﷺ) بناسن و، بە غەیری خۆیانی بناسێنن و، پێغەمبەرێتییەکەی بسەلمێنن و، سڵاوی لـێ بکەن و، بێن بۆ زیارەت و خزمەتی و، گوێڕایەڵی فەرمانەکانی بن..

لە کاتێکدا درەختەکان ئاوا بن، ئیتر چۆن ئەو بێ گیانەی کە خۆی ناوناوە «مرۆڤ»، ناناسێت و باوەڕی پێ ناهێنێت؟

ئایا ئەو کەسە لە «دڵ» و «ژیری» بێ بەش نییە؟ ئایا لەو درەختە وشک و تەختە ڕەقانەی کە تەنها شایستەی سووتاندنن، بێ بایەختر نییە؟!

---

(13) صحيح، رواه البخاري ومسلم.
(14) واتە: (هەرزەی ئێمە درۆی ناڵەباری لە بارەی خواوە هەڵدەبەست). بڕوانە تەفسیری خاڵ جزمی بیست و نۆهەم- ل 168.
(15) صحيح، رواه الترمذي وغيره.

زەوی لە چواردەورییەوە دادەخورێ

و: بەرزان ئالانی

زانایان دیاردەیەکی نوێیان ئاشکرا کردووە، (زەوی لە چواردەورییەوە دادەخورێ، واتە لێی کەم دەبێتەوە). ئەم وێنەیە کە ئاژانسی ناسا گرتوویەتی، زانایان دەڵێن بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە زەوی لە چواردەورییەوە لێی کەم دەبێتەوە، چواردەوری کیشوەری بەستەڵەک بەردەوام قەبارەکەی دەتوێتەوە و دەکشێتە دواوە بەرە و کەم بوون دەچێت.

هەروەها زانایانی جیۆلۆجیش دەڵێن: توێکڵی زەوی لە کۆتاییەوە، یاخود لە چوار دەورییەوە، دادەخورێت و کون دەبێت، ئەمەش لە قوڵایی زەریاکاندا ڕوودەدات..

قورئانی پیرۆز پێش چواردە سەدە لەمەوبەر ئەم ڕاستییەمان بۆ ڕوون دەکاتەوە و دەفەرموێت: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا نَأْتِى ٱلْأَرْضَ نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا ۚ وَٱللَّهُ يَحْكُمُ لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِۦ ۚ وَهُوَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٤١﴾﴾ الرعد.

واتە: ئایا نەیانبینیوە، ئێمە چۆن ئەم لاو ئەو لای زەوی کەم دەکەینەوە، خوا خۆی داوەریی دەکات و کەس ناتوانێت موحاسەبەی بکات و کۆسپ و تەگەرە بهێنێتە ڕێی و ئەوزاتە زۆر بەخێرایی هەموو شتێک تاوتوێ دەکات و لە هەمووان دەپرسێتەوە.

سەرچاوە: www.kaheel7.com

چرای دەریا

جۆرێک لە زیندەوەری دەریایی لاشەی وەک چرای داگیرساو دیارن تا لە تاریکایی قوڵایی ئۆقیانوسەکاندا پێی بڕوات، پێی دەوترێت چرای دەریا.

مرۆڤ تا سەدەی بیست ئاگاداری تاریکاییەکانی ناو دەریا قوڵەکان نەبووە، چونکە دابەزینی مرۆڤ هەتا ژێر دەریایی (غواصە) دروستنەکرا لە (٣٠) مەتر زیاتر نەبوە، لە کاتێکدا ئەم تاریکیانە لە قوڵایی سەدان مەترەوە دەست پێدەکات و ئەمڕۆ وێنەی دەگیرێت، ئەمە لە کاتێکدا قورئانی پیرۆز باسی لە تاریکایەکانی ناو دەریا و زەریا قوڵەکان کردووە وەک دەفەرموێت: ﴿أَوْ كَظُلُمَٰتٍ فِى بَحْرٍ لُّجِّىٍّ﴾ واتە: دڵی بێباوەڕ تاریکایی داپۆشیوە وەک تاریکایەکانی دەریا قوڵەکان.

دەستنوسی ئایپور باسی ئەو کارەساتەی بەسەر فیرعەون و میللەتەکەیدا هات

پوختەیەک لە ڕاپۆرتێکی: مامۆستا فراس نور الحق/ بەڕێوەبەری سایتی: موسوعة الإعجاز العلمي في القرآن

و: فیردەوس یاسین قەرەداغی

لە قورئانی پیرۆزدا زۆر باسی پێغەمبەرانی خوا موسا و هارون کراوە لەگەڵ فیرعەون دا، کە چۆن خوای گەورە موسا و هارونی بۆ نارد بۆ بانگەواز کردنی بۆ پەرستنی خوای تاک و تەنها.. بەڵام فیرعەون ئەو ڕاستیەی ڕەتکردەوە، بۆیە موسا چەندەها ئایەت و نموونەی بۆ هێنایەوە کە دەلالەت بوو لەسەر گەورەیی خوای تاک و تەنها، کە بەڵکو باوەڕ بهێنێت کە ئەو خوایەی ئەوی ناردوە هەر ئەوە کە هەموو ورد و درشتی سەر زەوی و ئاسمانەکان بە دەستی ئەوەوەیە، ئەو شتانەش کە خوای گەورە ناردی بۆ فیرعەون و میللەتەکەی: وشکە ساڵی، کەمی بەروبوم، کوللە، بۆق، لافاو، خوێن.. خوای گەورە لە (سورەتی اعراف)دا ئەفەرموێت: ﴿ وَلَقَدْ أَخَذْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ بِٱلسِّنِينَ وَنَقْصٍ مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣٠﴾ ﴾.. هەروەها لە هەمان سورەتدا هاتوە کە دەفەرموێت: ﴿ وَقَالُوا۟ مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِۦ مِنْ ءَايَةٍ لِّتَسْحَرَنَا بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ ٱلطُّوفَانَ وَٱلْجَرَادَ وَٱلْقُمَّلَ وَٱلضَّفَادِعَ وَٱلدَّمَ ءَايَٰتٍ مُّفَصَّلَٰتٍ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ وَكَانُوا۟ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿١٣٣﴾ ﴾.. بەڵام چارەنووسی فیرعەون و میللەتەکەی بەهۆی ئەم هەموو کەللە ڕەقییە نوقم بوون بوو لە دەریادا وەک خوای گەورە لە سورەتی (اعراف)دا دەفەرموێت: ﴿ فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَٰهُمْ فِى ٱلْيَمِّ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَكَانُوا۟ عَنْهَا غَٰفِلِينَ ﴿١٣٦﴾ ﴾.

لە سەرەتای سەدەی هەژدەی زایینیدا پارچەیەک بەرەدیان (بەرەدی پەڕەیەکە لە ڕووەکێک کە لە میسر بڵاوە دروستدەکرا) دۆزیەوە کە پێکهاتبوو لە 17 لاپەڕە لە ناوچەی (مەنفیس) نزیک ئەهرامەکانی سەقارە. سەردەمی دۆزینەوەی ئەم پارچە بەرەدیە نادیارە بەڵام مۆزەخانەی نیشتمانی (لیدن - هۆڵەندا) ئەم پارچە بەرەدیەی لە ساڵی 1828 دا کڕیوەتەوە، کە پێکهاتووە لە پارچە بەرەدیەک بە زمانی هیمۆغلۆفی کۆن نووسراوە و دەگەڕێتەوە بۆ سەردەمی فیرعەونەکان. لە دواییدا ئەم پارچەیە ناونرا بەرەدیەی (ئایپور)، کە لە زمانی هیمۆغلۆفییەوە وەرگێردرا لە ساڵی (1908)ی زایینی.

دەقی بەرەدیەی ئایپور

لاپەڕەی (2-8): زەوی وەک قاپێک خولایەوە. لاپەڕە(2-11): وڵات وێران بوو - وشکەساڵی ڕوویداوە لە میسر. لاپەڕە (3:13): وێرانی هەموو لایەکی گرتەوە. لاپەڕە (4:7): ئاوەدانیەکان سەرەو ژێربوون. لاپەڕە (4:2): چەند ساڵێک ئاژاوە بڵاوبووەوە کە کۆتایی نایەت. لاپەڕە (6:1): ئەوە ئاژاوە کۆتایی هات و ململانێ کۆتایی هات. لاپەڕە (5:2-6-6): کارەساتە لە گشت لایەک، و خوێن بڵاوبۆتەوە لە هەموو شوێنێک. لاپەڕە (7:21): لە هەموو پارچەیەک لە میسر خوێن بڵاوبۆتەوە. لاپەڕە (2-10): ڕووبارەکە بوو بە خوێن. لاپەڕە (7:20): هەموو ئاوەکەی ڕووبارەکە بوو بە خوێن. لاپەڕە (2:10): خەڵک هەمووی دوور کەوتنەوە لە خواردنەوەی ئاوی ڕووبارەکان، تینوێتی بڵاوبۆتەوە. لاپەڕە (3: 10-13): ئەم ڕووبارە سەرچەوەی ئاوی ئێمە بوو، ئەمە سەرچاوەی ژیان و خۆشیمان بوو، چی بکەین لەمەودوا؟ ژیانمان وێران بوو. لاپەڕە(4:14): دار و درەختەکان هەمووی مردن. لاپەڕە(6:1): لەمەودوا دارەکان بەر ناگرن. لاپەڕە (10:2): ئاگر بڵاوبۆتەوە، گشت دەرگا و دیوارەکانی گرتۆتەوە. لاپەڕە (10 : 3- 6): میسر گریا، سەرچاوەی ژیان نەما، بەتاڵ بوونەتەوە و هیچ گەنم و جۆی تێدا نەماوە. لاپەڕە (6:3): بەروبوومەکان هەمووی خراپ بوون و نەمان. لاپەڕە(5:3): هەرچی دوێنێ لەم شوێنەدا هەبوو ئێستە نەماوە، زەوی و زارەکان هەمووی تێکچوون. لاپەڕە(6:1): هیچ نیە لێرە، نە بەروبوم نە گژو گیا، هیچ شتێک نیە لێرە جگە برسێتی. لاپەڕە (5:5): تەنانەت مەڕ و ماڵاتەکانیش دەگرین بۆ ئەم حاڵە. لاپەڕە (9: 2-3): سەیرکە، مەڕ و ماڵاتەکان بەرەڵا بوون و کەس نییە ئاگای لێیان بێت، هەمووی هەوڵ ئەدەن فریای خۆیان بکەون. لاپەڕە (11:9): تاریکی ڕووی زەوی داپۆشی. لاپەڕە (3:6): تەنانەت زیندانەکانیش وێران بوون. لاپەڕە(14:3): شین و گریان لە هەموو لایەکە. لاپەڕە (2:4): هەموو کەس لێرە گەورە و بچووک هیوای مردن ئەکات. لاپەڕە (14:5): ئایا ژیان تەواو دەبێت لێرە؟ لاپەڕە (7:1): سەیری ئەو ئاگرە بکەن، تا ببێت بەرز دەبێتەوە. لاپەڕە(7:1-2): ئەوە فیرعەون تیاچوو لە بارودۆخێکدا کە هەرگیز چەشنی نەبووە.

گرنگترین نیشانەکانی کە دۆزراوەتەوە لە دەستنوسی بەرەدیدا

1-وشکەساڵی.
2- ئەو خوێنەی گشت رووباری (نیل)ی گرتەوە.
3- کەمی بەرووبوم.
4- نوقم بوونی فیرعەون و میللەتەکەی.

لە کتێبی (شوینەوارە کۆنەکانی میسر)دا کە دانراوی (جیمس بیکیە) هاتووە: (یەکێک لە سەیرترین دۆزینەوەکانی شوێنەوارناس « بتری» لە ساڵی 1905- 1906 دا لە کاتی گەڕانیدا لە گردی (الرطابة) - قاپێک (bowl)ی گەورەی زۆر جوانی فەخفوری شین بوو کە 19 بۆق دەوریان گرتبوو، چەند بۆقێکیش خۆیان پیا هەڵواسیبوو، لای دەمی قاپەکەش کۆبووبوونەوە. لە ناوەڕاستی قاپەکەشدا بۆقێکی گەورە دانیشتبوو، کە بێگومان ئەوە پادشا و گەورەیانە. دیارە ئەم قاپە شتێکی ناوازەیە لە پیشەسازی فەخفوری (خزف) میسریدا.

ئەتوانین بڵێین ئەم دۆزینەوە سەرسوڕهێنەرە لە گرنگترین بەڵگەکانە لە سەر بڵاوبوونەوەی بۆق لە سەردەمی یەکێک لە فیرعەونەکاندا بە شێوەیەکی نائاسایی.

دیارە کە ئەوەش لە سەردەمی فیرعەونی موسادا بووە بۆ ئەوەی ببێتە یەکێک لە موعجیزەکانی موسا، کە وای لە فەخفوریسازێک کردووە قاپێک بەم شێوەیە دروستبکات.

نیشانە ئیعجازیەکان لە قورئانی پیرۆزدا:

ئەو هەواڵانەی کە خوای گەورە بە پێغەمبەری خۆی (ﷺ) ڕاگەیاندوە کە پێش لە دایک بوونی بە زیاتر لە 2000 ساڵ ڕوویداوە و بووە بە ژێر خۆڵی بیابانەکانی میسرەوە، گەر قورئانیش نەبوایە ئەوا هیچ کەسێک زانیاری دەست نەدەکەوت لە بارەیەوە بە تایبەتی لە بیابانەکانی دورگەی عەرەبیدا کە نیمچە دابڕاو بوون لەو شارستانیەتانەی دیکە کە لەو سەردەمەدا هەبوون، دەبێت بپرسین کە چۆن مرۆڤێکی نەخوێندەوار کە هەرگیز نەچووە بۆ میسر ئەم زانیاریانە بزانێت لەبارەی فیرعەون و میللەتەکەیەوە، ئاخۆ کێ گشت ئەم بابەتانەی بە وردەکاریەوە پێ وتووە کە تەنها 100 ساڵ لەمەوپێش ئاشکرا بووە بۆ مرۆڤایەتی.

بۆیە ئێمە بە هەموو ئەوانە دەڵێین کە گومانیان هەیە لەم نهێنیانە کە ئەوەی بە پێغەمبەری (ﷺ) ڕاگەیاندووە هەر ئەوە کە ئاگای لە ورد و درشتی زەوی و ئاسمانەکان هەیە: خوای گەورە لە قورئانی پیرۆزدا دەفەرموێت: ﴿ قُلْ أَنزَلَهُ ٱلَّذِى يَعْلَمُ ٱلسِّرَّ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٦﴾ ﴾الفرقان. هەروەها لە ئایەتێکی تردا هاتوو کە دەفەرموێت: ﴿ تِلْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ نُوحِيهَآ إِلَيْكَ ۖ مَا كُنتَ تَعْلَمُهَآ أَنتَ وَلَا قَوْمُكَ مِن قَبْلِ هَٰذَا ۖ فَٱصْبِرْ ۖ إِنَّ ٱلْعَٰقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٩﴾ ﴾هود.

سەرچاوە:
http://quran-m.com/container2.php?fun=artview&id=1218

ئیعجازی خوێندنەوەکانی قورئان

بەشی -١-

د. دیاری ئەحمەد ئیسماعیل
مۆڵەتپێدرا و مۆڵەتدەر لە (دە) خوێندنەوەکانی قورئان
diaryismaeil@yahoo.com

موعجیزەی گەورەی پێغەمبەر (ﷺ) بریتیە لە قورئان. وەک پێغەمبەر(ﷺ) خۆی دەفەرموێت: (ما منَ الانبياء نبيٌ إلا أُعطي من الايات ما مثلُهُ آمنت عليه البشرُ، وإنما كان الذى أوتيته وحياً أوحاه الله إلي، فأرجو أن أكونَ أكثرَهم تابعاً يومَ القيامة) متفق عليه، واتە: (هەموو پێغەمبەرێک خوای گەورە نیشانەی پێ بەخشیوە، کە ببێتە بەڵگە بۆ باوەڕهێنانی خەڵکی، ئەو نیشانەیەی —موعجیزەیەی— کە پێم بەخشرا بریتی بوو لە وەحی...).

خوای گەورەش دەفەرموێت: ﴿ وَقَالُواْ لَوۡلَآ أُنزِلَ عَلَيۡهِ ءَايَٰتٞ مِّن رَّبِّهِۦۖ قُلۡ إِنَّمَا ٱلۡأٓيَٰتُ عِندَ ٱللَّهِ وَإِنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٞ مُّبِينٌ ٥٠ أَوَلَمۡ يَكۡفِهِمۡ أَنَّآ أَنزَلۡنَا عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ يُتۡلَىٰ عَلَيۡهِمۡۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَرَحۡمَةٗ وَذِكۡرَىٰ لِقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ٥١ ﴾العنكبوت. واتە: (وتیان ئەوە بۆ چەند موعجیزە و بەڵگەیەک دانەبەزێنرێت بۆ سەر موحەممەد لە لایەن پەروەردگارییەوە؟ بڵێ: هێنانەخوارەوەی موعجیزەکان تەنها لەلایەن خواوەوەیە، و بەڕاستی من تەنها ترسێنەرێکی ئاشکرام.. ئایا بۆ ئەوان بەس نیە کە ئێمە قورئانمان ناردۆتە خوارەوە بۆ سەر تۆ، دەخوێنرێتەوە بەسەریاندا. بەڕاستی لەم قورئانەدا بەزەیی و پەند و ئامۆژگاری هەیە بۆ باوەڕداران)[1]

گەورەترین ئیعجازی قورئان ئیعجازی ڕەوانبێژیە.. ڕاستەوخۆ قورئان تەحەددای خەڵکی کردووە ئەگەر بتوانن تەنانەت سورەتێکیش -چەند کورت بێت- بیهێنن کە لەو بچێت ﴿ وَإِن كُنتُمۡ فِي رَيۡبٖ مِّمَّا نَزَّلۡنَا عَلَىٰ عَبۡدِنَا فَأۡتُواْ بِسُورَةٖ مِّن مِّثۡلِهِۦ ﴾البقرة٢٣، با ئەگەر پێکیشەوە سەر بنێن بەسەری یەکترییەوە و یارمەتی یەکتر بدەن ﴿ وَلَوۡ كَانَ بَعۡضُهُمۡ لِبَعۡضٖ ظَهِيرٗا ﴾ .. بەڵکو گەر بتوانن یارمەتی جنۆکەش وەربگرن ﴿ قُل لَّئِنِ ٱجۡتَمَعَتِ ٱلۡإِنسُ وَٱلۡجِنُّ عَلَىٰٓ أَن يَأۡتُواْ بِمِثۡلِ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانِ لَا يَأۡتُونَ بِمِثۡلِهِۦ وَلَوۡ كَانَ بَعۡضُهُمۡ لِبَعۡضٖ ظَهِيرٗا ٨٨ ﴾الإسراء.. هەر دەبێت دەستەوستان بمێننەوە بەرامبەر ئەم تەحەددایە، کە تا ئەم کاتەش بەردەوامە!

ئەگەر قورئان وتەی بەدیهێنەر و پەروەردگاری گەورە نەبێت هەر لە سەرەتای موصحەفدا ڕاینەدەگەیاند کە ئەم قورئانە هیچ گومانێکی تێدا نیە ﴿ ذَٰلِكَ ٱلۡكِتَٰبُ لَا رَيۡبَۛ فِيهِۛ ﴾البقرة:٢ ! با هەندێک لە زانایان، وەک جاحیز، پێیان وابێت کە ئەم دەستەوەستانە بریتیە لە (الصرف)، واتە خوای گەورە خۆی ناهێڵێت مرۆڤ شتێک بێنێت وەک قورئان، ئەگینا لەوانەبووایە عەرەبەکان لە توانایاندا بوایە، چونکە ئەوان خاوەنی فەصاحەت و ڕەوانبێژی بوون.. دیارە ئەمە ڕایەکی هەڵەیە، و هەر لە مێژەوە زانایان زۆر بەتوندی وەڵامیان داوەتەوە، و سەلماندوویانە کە ئەم قورئانە ئیعجازەکەی لە خودی خۆیدایە.

گەورەیی قورئان لەوەدایە کە لەگەڵ درێژیی و زۆریی ئایەتەکان، و جیاوازیی بابەتەکان، و هاتنەخوارەوەی لە ماوەی 23 ساڵدا، هیچ ئایەتێک دژی ئایەتێکی تر نیە، و هیچ زانیارییەکی پێچەوانەی

1- پوختەی تەفسیری قورئان، موحەممەد مەلا صالح، چ8، ل402.

زانیارییەکی تری نیە ﴿ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلْقُرْءَانَ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ ٱللَّهِ لَوَجَدُواْ فِيهِ ٱخْتِلَٰفًا كَثِيرًا ﴿٨٢﴾ ﴾ النساء. واتە: (ئەوە بۆ بیر ناکەنەوە لە قورئان؟ خۆ ئەگەر لە لایەن کەسێکی ترەوە بوایە جگە لە خوا بێگومان جیاوازی زۆریان تیایدا دەبینی)(2).

لەوەش گرنگتر، لەگەڵ بوونی خوێندنەوە (قراءة)ی جۆراوجۆر بۆ قورئان، هیچ خوێندنەوەیەک پێچەوانەی خوێندنەوەیەکی تر نیە. بۆیە دەڵێین خوێندنەوەی (جۆراوجۆر)، نەک (جیاواز)، چونکە جیاوازیان تێدا نیە، بەڵکو خوێندنەوە جۆراوجۆرەکان یەکتری دەوڵەمەند دەکەن، و بە هیچ شێوەیەک دژایەتیان تێدا نیە.

لە سەرەتادا با بزانین مەبەستمان لە خوێندنەوەکان (القراءات) چیە؟

یەکێک لە گەورەترین تایبەتمەندی ئوممەتی ئیسلام بریتیە لە سەنەد (السند)، واتە ڕیوایەتکردن لە یەکترییەوە بە زنجیرەیەکی نەپچڕاو، تا دەگاتە پێغەمبەر (ﷺ)، وەک پێشەوا ئیبن سەلاحی شارەزووری دەڵێت: (بەسەنەدگەیاندن (الإسناد) تایبەتمەندیەکی بەرزی ئەم ئوممەتی موحەممەدییەیە، و سوننەتێکی گەورەیە لە سوننەتە تەئکیدلێکراوەکان.. هەروەک عەبدوڵڵای کوڕی موبارەک وتوویەتی: بەسەنەدگەیاندن لە دینەوەیە، و ئەگەر بەسەنەدگەیاندن نەبوایە هەرکەس چی بویستایە دەیووت)(3).

جگە لەوەی قورئان هەمووی لە سەردەمی پێغەمبەر (ﷺ) خوێدا نوسراوەتەوە، و پاشانیش لە سەردەمی ئەبوبەکردا (خوای لێ ڕازی بێت) کۆکراوەتەوە، بەو مانایەی کە ئەو پارچانەی کە قورئانیان لەسەر نوسراوبووەوە لە یەک شوێندا کۆکرانەوە، و پاشانیش لە سەردەمی عوسماندا (خوای لێ ڕازی بێت) نوسخەی لێگیراونەتەوە، و نێردراون بۆ شارە گەورەکان، تا خەڵکی سەرچاوەیەکی ڕاست و دروستی قورئانیان بە نوسراوی لەبەردەمدا بێت، و تەنها پشت بە لەبەرکردن نەبەستن.. تا ئێستاش ئەو موصحەفانە ماوون.

ئەو قورئانەی کە لەبەر دەستماندایە ئێستا، لە دووتوێی پەرتوکێکدا نووسراوەتەوە کۆدەنگی هەموو موسوڵمانانی لەسەرە –مەگەر هەندێ گروپی لادەر– کە ئەو قورئانەیە عوسمان (خوای لێ ڕازی بێت) کۆی کردۆتەوە، و ئەویش لەبەر موصحەفەکەی ئەبوبەکر نوسیویەتییەوە، و خوێندنەوەی بە ڕیوایەتی موتەواتیر پێمان گەیشتووە، کە تا ئەمڕۆش ئەو ڕیوایەتە لە سەرەوە دەگوێزرێتەوە بۆ خوارەوە.. پێغەمبەر (ﷺ) هەموو ساڵێک لە مانگی ڕەمەزاندا موراجەعەی قورئانی دەکردەوە لەگەڵ جبریلی ئەمیندا، و هەموو قورئانی بۆ دەخوێندەوە، و لە دوا ساڵی تەمەنیدا دوو جار ئەو موراجەعەیە کرایەوە.. ئیبن عەبباس دەڵێت: (كان رَسولُ اللهِ (ﷺ) أجودَ الناسِ، وكانَ أجودَ ما يكونُ في رَمضانَ؛ حينَ يلْقاهُ جبريلُ، وكانَ يلْقاهُ في كُلِّ ليلةٍ منْ رَمضانَ، فَيدارسهُ القُرآنَ، فلرَسولُ اللهِ أجودُ بالخيرِ منَ الرِّيحِ المُرسلةِ) –متفق عليه–. واتە: (پێغەمبەر (ﷺ) لە هەموو کەس بەخشندەتر بووە، بە تایبەتی لە ڕەمەزاندا. کە لە گەڵ جبریل بەیەک دەگەیشتن، هەموو شەوێک بەیەک دەگەیشتن لە ڕەمەزاندا، و قورئانی لەگەڵ موراجەعە دەکردەوە..).. ئەبو هورەیرە دەڵێت:

(كَانَ يعرض على النبِيِّ (ﷺ) القُرْآنَ كُلَّ عامٍ مرَّةً فعرَضَ عليهِ مرَّتينِ فى الْعامِ الَّذى قُبِضَ فيهِ..) –البخاري–. واتە: (هەموو ساڵێک جبریل جارێک موراجەعەی هەموو قورئانی دەکردەوە بۆ پێغەمبەر (ﷺ)، بەڵام لەو ساڵەی کە کۆچی دوایی کرد دوو جار قورئانی لەگەڵ دەورکرایەوە).

تەنها 10 خوێندنەوە (قراءة)ەی وەرگیراوە لە لایەن موسوڵمانانەوە، کە ئەوانیش دەبێت مەرجەکانی ڕاستی خوێندنەوە (صحة التلاوة)ی لەسەر بێت ئینجا وەردەگیرێت، کە بریتین لە 3 مەرج(4):

1. بوونی سەنەدی دروستی نەپچڕاوی موتەواتیر بۆ پێغەمبەر (ﷺ).
2. گونجانی لەگەڵ شێوازێک لە شێوازەکانی زمانی عەرەبی.
3. لانەدان لە خەتی موصحەفی پێشەوا عوسمان.

بەڵام گرنگترینیان بوونی سەنەدێکی نەپچڕاوی ڕاستی موتەواتیرە تا دەگاتە پێغەمبەر (ﷺ)، لەویشەوە بۆ جبریل و پاشانیش بۆ خوای گەورە. (موتەواتیر: بریتیە لەو هەواڵەی کە یەکێک دەیگوێزێتەوە، کە زانستمان هەیە بە ڕاستگۆیی، و دەبێت ئەم مەرجە لە هەموو ئەوانەدا هەبێت کە دەیگێڕنەوە، لە سەرەتاوە تا کۆتا)(5).

باشە ئەی خوێندنەوە جۆراوجۆرەکان چین؟ ئەگەر تەنها یەک جۆر موصحەف هەبێت؟

پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (إنَّ هذا القرآنَ أُنزل على سبعةِ أحرُفٍ، فاقْرَءوا ما تيسرَ منه) –متفق عليه– واتە: (ئەم قورئانە لەسەر حەوت پیت دابەزیوە...). ئەم فەرموودەیە نزیکی (24) لە هاوەڵان گێڕاویانەتەوە، واتە گەیشتۆتە ڕاددەی تەواتور!

مەبەست بە پیت چیە؟ (حرف) لە زمانەوانیدا بریتیە لە کۆتایی و لێواری شت.. و ﴿ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَعْبُدُ ٱللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ ﴾ الحج١١، واتە: یەک شێواز، کە تەنها لە کاتی خۆشیدا خوا دەپەرستن نەک ناخۆشی.. و (نزل القرآن على سبعة أحرف) واتە: حەوت زمان لە زمانەکانی عەرەب، نەک ئەوەی لە یەک پیتدا حەوت شێواز هەبێت.. ئەم حەوت زمانانە لە ناو قورئاندا دابەش بووە(6)..

دکتۆر جەواد عەلی دەڵێت: ئیسلامیەکان، بۆ نزیککردنەوە، بە دەیالێکتەکان (اللهجات) دەڵێن زمان (لغات)، و کتێبیان تیا نوسیوە کە ناسراون بە (كتب اللغات)، و لە زاراوەی زانایانی زمانەوانی سەردەمدا پێی دەڵێن دەیالێکت، و دەیالێکت لقێکە لە لقەکانی ناو یەک زمان، کە کۆمەڵێک سیفەتی زمانەوانی هەیە کە پێی دەناسرێت، گرنگترینیان بریتیە لە دەنگەکان و سروشتیان و چۆنێتی دەربڕینیان، وەک جیاوازی لە بڕی درێژکردنەوەکان (مەدد) و قەڵەوکردن و باریککردنەوەی پیتەکان.. هەروەها دیالۆکت تایبەتمەندترە لە زمان، چونکە بەشێکە لە گشت، و ئەندامێکە لە لاشە، و زمانیش کۆمەڵێک دیالۆکتە(7).

2- هەمان سەرچاوە، ل91.

3- علوم الحديث، لإبن صلاح، تحقيق نورالدين عتر، ط. حلب، ص٢٥٥– ٢٥٦. لە کتێبی: معانى الاحرف السبعة، عبدالرحمن بن أحمد بن حسن الرازي، تحقيق: أ. د. حسن ضياءالدين عتر، دار النوادر، ص١، ل٥٩.

4- قطر من غيث النفع في أصول وكلمات القراءات السبع/ د. محمد نبهان مصري، دار ابن حزم، بيروت، لبنان، ط١، ٢٠١٠م– ١٤٣١هـ، ل١٠.

5- التقييد والإيضاح شرح مقدمة ابن صلاح للحافظ زين الدين عبدالرحيم العراقي. لە کتێبی: علوم الحديث/ د. عبدالكريم زيدان ود. عبدالقهّار داود عبدالله، مطبعة عصام، بغداد، ط٢، ١٩٩٠م.

6- القاموس المحيط، محمد بن يعقوب بن السراج الفيروزآبادي، المكتبة العصرية، تحقيق: د. محمود مسعود أحمد، صيدا– بيروت، ط١، ٢٠٠٩م– ١٤٣٠هـ، ل ٣٢٨– ٣٢٩.. هەروەها: مختار الصحاح، محمد بن أبي بكر بن عبدالقادر الرازي، دار الكتاب العربي، بيروت– لبنان، ١٤٠١هـ– ١٩٨١م، ل١٣١.

7- لهجات العرب قبل الإسلام، د. جواد على، فى كتاب: الثقافة الإسلامية والحياة المعاصرة، ص٣١٣، مجمع محمد خلف الله، مكتبة النهضة المصرية. لە کتابی: معاني الاحرف السبعة، ل٧٥.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿١٧﴾ ﴾ القمر. واتە: (بە ڕاستی قورئانمان ئاسان کردووە بۆ ئامۆژگاری لێ وەرگرتن. جا ئایا پەند وەرگرێک هەیە؟)[8] .. باشە ئەگەر بۆ ئاسانکاریە، بۆچی دەبێت بە (7) پیت دابەزێت؟ وا دەردەکەوێت کە مەبەست سۆز و میهری خوای گەورە بێت بۆ ئەو نەتەوەیەی کە یەکەمجار قورئانیان بۆ دابەزیوە.. باشە بۆ دەبێت قورئان موراعاتی عەرەبەکان بکات، و لەبەر جیاوازی دیالێکتەکانیان قورئانیش بە دیالێکتە جیاوازەکان بخوێنرێتەوە؟ بۆچی دەشبێت بوترێت قورئان بە دیالێکتی قورەیش دابەزیوە؟ مەگەر خوای گەورە نافەرموێت: ﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ ﴾ ابراهيم٤. واتە: (هیچ پێغەمبەرێکمان ڕەوانە نەکردووە بە زمانی گەلەکەی خۆی نابێت)[9]، قورەیشیش گەل و کەسی پێغەمبەرن (ﷺ)، پێغەمبەریش (ﷺ) لە سەرەتاوە لە لایەن خوای گەورەوە تەکلیف کراوە بە بانگەوازکردنی گەل و هۆزە نزیکەکەی خۆی ﴿ وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ ﴿٢١٤﴾ ﴾ الشعراء.

زمانی قورەیشیش ڕەوانترینی دیالێکتەکانی عەرەبیە و زاڵە بەسەر زۆربەی زۆری دیالێکتەکانی تر، ئەویش لەبەر تێکەڵاویی قورەیش لەگەڵ هۆزەکان، و توانایان لە هەڵبژاردنی ڕەوانترینی وشەکان، و بەکارهێنانیان لەناو دیالێکتی خۆیاندا.. لە کاتێکدا هۆزەکانی عەرەب کە لە تاریکیی نەخوێندەواریدا دەژیان، و هەر هۆزێک شانازی دەکرد بە دیالێکتەکەی خۆیەوە، و کاریگەری گەلگانی دەوروبەریشیان لەسەر بووە، بۆ نموونە: مەنازیرەکان هاوپەیمانی فارسەکان بوون، و غەساسینەکان هاوپەیمانی ڕۆمەکان بوون، و خەڵکی یەمەنیش پەیوەندیان بە حەبەشەوە هەبوو.. بۆ نموونە بەنوتەمیم دەڵێن: (شدّ – ضنّ – فرّ – استعدّ – اطمئنّ).. هەمان وشە و بە هەمان مانا خەڵکی حیجاز دەڵێن: (اشدُدْ – اضننْ – افررْ – استعدِدْ – اطمأنِنْ). ئەصمەعی لە ئەبی عەمری کوڕی عەلائی گێڕاوەتەوە: (سمعتُ رجلاً من اليمن يقول: فلان لغوب، جاءته كتابي فاحتقرها. فقلت له: أتقول جاءته كتابي! قال: نعم، أليس بصحيفة!)[10] . مەبەست پێی: ئەو پیاوە یەمەنیە وشەی (کتاب)ی بە (مؤنث) خوێندۆتەوە، کە خۆیشی (مذکر)ە.. نەک لەبەر ئەوەی هەڵەی کردووە، بەڵکو لای ئەوان ئەسڵی نامە (کتاب) بریتیە لە (صحیفة) کە (مؤنث)ە، واتە دەچنەوە سەر ئەسڵی ماناکە، نەک لەفزەکە.

سەبارەت بەوەش کە عوسمان بە زەید و هاوەڵەکانی وتووە کە قورئان بە دیالێکتی قورەیش بنووسنەوە، ئەنەس دەگێڕێتەوە: (أَنَّ عثمانَ دَعا زَيدَ بنَ ثَابتٍ، وعبدَ اللَّهِ بنَ الزُّبيرِ، وسعيدَ بنَ العاصِ، وعبدَ الرَّحمنِ بنَ الحارثِ بنِ هشامٍ، فَنسخوها في المصاحفِ. وقالَ عثمانُ للرَّهطِ القُرشيِّينَ الثَّلاثةِ: إذا اختلفتُمْ أنتمْ و زَيدُ بنُ ثَابتٍ في شيءٍ منَ القُرآنِ، فاكتُبوهُ بلسانِ قُرَيش، فإنما نزلَ بلسانِهِمْ ففعلُوا ذلكَ) –البخاري– واتە: (عوسمان بانگی زەیدی کوڕی سابت و عەبدوڵلای کوڕی زوبەیر و سەعیدی کوڕی عاس و عەبدولڕەحمانی کوڕی حارسی کوڕی هیشامی کرد، و موصحەفیان نوسیەوە، و بە سیانەکەی تری وت: ئەگەر جیاوازیتان لە شتێکدا بۆ دروست بوو لە قورئاندا لەگەڵ زەید، ئەوا بە زمانی قورەیش بینووسن، چونکە بە زمانی ئەوان دابەزیوە. ئەوانیش وایان کرد). لە ڕیوایەتێکی تردا هاتووە: (..إذَا اختلفتمْ أَنتمْ وزَيدُ بنُ ثابتٍ في عربِيةٍ منْ عربِيةِ القُرآنِ فَاكتُبوها بلِسانِ قُرَيشٍ..) –البخاري– واتە: (.. ئەگەر جیاوازیتان لە شتێکدا بۆ دروست بوو لە عەرەبیەتی قورئاندا لەگەڵ زەید، ئەوا بە زمانی قورەیش بینوسن..). زەرقانی دەڵێت: (ئەمە ئەوە ناگەیەنێت کە تەنها بە زمانی قورەیش نووسرابێتەوە –چەند بەڵگەیەک دەهێنێتەوە– لەوانە: قورئان وشەی زۆری تێدایە لە زمانی هۆزەکانی تری عەرەب و لە زمانی قورەیشیشدا نییە، وەکو سیوتی باسی دەکات لە (الاتقان) لە جۆری سی و حەوتەم.. تەنها ئەوەی پێمان گەیشتووە لە هەندێ ڕێگاوە ئەوەیە کە جیاوازیان تێکەوت لە نووسینی وشەی (التابوت) لە ئایەتی ﴿ وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَن يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ ﴾ البقرة٢٤٨، ئایە بە تای درێژ بینووسن یان تای خڕ، ئەوەبوو عوسمان فەرمانی پێدان بە تای درێژ بینووسن، چونکە بەو شێوەیە دەنووسرێت لە زمانی قورەیشدا..)[11].

جیاوازی لە نێوان زانایاندا نیە کە ئەو حەوت پیتەی پێغەمبەر (ﷺ) باسی لێوەکردوون، و قورئانیان پێ هاتۆتەخوارەوە، ئەو حەوت خوێندنەوە بەناوبانگە نین لە ناو خەڵکدا.. یەکەم کەس کە خوێندنەوەکانی کۆکردۆتەوە پێشەوا ئەبوبەکری کوڕی موجاهیدە، کە لە سەرەتای سەدەی سێیەمی کۆچیدا ژیاوە لە بەغداد، و ویستوویەتی خوێندنەوە بەناوبانگەکان کۆبکاتەوە، لە خوێندنەوەکانی هەردوو حەرەمی مەککە و مەدینە، و هەردوو عێراق –بەسرە و کوفە– و وڵاتی شام، کە ئەم پێنج وڵاتە زانستی پێغەمبەرایەتیان لێوە دەرچووە، لە زانستەکانی قورئان و تەفسیر و سوننە، و زانستەکانی تر.. کاتێک هەستا بەو کارە خوێندنەوەی حەوت لە قورئان خوێنە بەناوبانگەکانی ئەو وڵاتانەی کۆکردەوە، تا لەگەڵ ژمارەی حەوت پیتەکەدا بگونجێت کە قورئانی پێ دابەزیوە، نەک لەبەر ئەوەی بڕوای وا بووبێت –یان یەکێکی تر لە زانایان– کە حەوت خوێندنەوەکە بریتی بێت لە حەوت پیتەکە، نابێت بە غەیری خوێندنەوەی ئەم حەوت قورئان خوێنانە بخوێنرێتەوە[12].

پاشان لە سەدەی نۆیەمی کۆچیدا، زانی بەناوبانگی کورد، ئیبن جەزەری (3) خوێندنەوەکەی تری نوسیەوە، لەسەر مەرجەکانی ئیبن موجاهید و کۆی زانایان، لە کتێبە بەناوبانگەکەیدا (الدرّة المضيئة في القراءات الثلاث المتممة للعشر).

زانایانی ئوصول و فیقە کۆدەنگن لەسەر ئەوەی ئەگەر جگە لەو (10) خوێندنەوە، ڕیوایەتی تر نیە کە گەیشتبێتە حەددی تەواتور، هەروەها زانایانی قورئانخوێن لەسەر ئەوە کۆدەنگن، مەگەر

8-پوختەی تەفسیری قورئان ، ل٥٢٧.
9- هەمان سەرچاوە، ل٢٥٥.
10- الخصائص، لإبن جنى، ١/ ٢٤٩، ٣٩٠. لە کتێبی: معانى الاحرف السبعة، ل٧٨.

11- مناهل العرفان في علوم القرآن/ محمد عبدالعظيم الزرقاني، دار إحياء التراث العربي، بيروت، لبنان، ط٢، ١/ ٢٨١.
12- شرح حديث أنزل القرآن على سبعة أحرف، شيخ الإسلام ابن تيمية، تحقيق: د. محمد ابراهيم المشهداني، عالم الكتب الحديث، عمان، ط١، ١٤٣٠هـ – ٢٠٠٩م، ل ٩٨– ٩٩.

یەکێک لەوانەی کە جیاوازی ڕاکەی بە هەند وەرناگیرێت[13]. ئیبن جەزەری دەڵێت: (زانایانی ئوصول و شارەزایانی فیقە و قورئان خوێنان کۆدەنگن لەسەر ئەوەی ڕیوایەتی نامۆ (شاذ) بە قورئان دانانرێت، چونکە حەددی ڕاستێتی مەرجەکانی قورئانی بەسەردا جێبەجێ نابێت، کە تەواتورە.. لەوانەش کە ئەمەیان وتووە غەزالی و ئیبن حاجیب، و قازی عەزوددەدین و ئیبن ساعاتی و نەوەوی، و غەیری ئەمانە کە ژماردنیان سوودی نیە لەبەر زۆریان، هەروەها سەخخاوی ئاماژەی پێکردووە لە (جمال القراء)دا)[14].. قازی ئەبو بەکر لە (الإنتصار)دا لە هەندێک ئەهلی عیلمەوە دەگێڕێتەوە: (..نابێت شتێک لە قورئان بنوسرێتەوە بە هەواڵ (خبر)ی (آحاد)، چونکە (آحاد) نابێتە بەڵگە)[15].. ئاحاد واتە: (ئەو هەواڵەی کە مەرجەکانی موتەواتیری تێدا کۆنابێتەوە، لەوانەیە تەنها یەکێکی متمانە پێکراو گێڕابیەتیەوە دەبێت بە (غەریب)، ئەگەر ببێت بە دووان دەبێت بە (عەزیز)، ئەگەر زۆر بوون: واتە لە (3) کەس کەمتر نەبوون لە یەک چیندا دەبێت بە (مەشهور))[16].

13- شرح طيبة النشر في القراءات العشر/ أبو القاسم محمد بن محمد بن محمد بن علي النويري، تحقيق: د. مجدي محمد سرور سعد باسلوم، دار الكتب العلمية، بيروت، لبنان، ط١، ٢٠٠٣م، ١٤٢٤هـ: ١/ ١٢٧.

14- هەمان سەرچاوە، ١/ ١٢٦- ١٢٧.

15- الإتقان في علوم القرآن/ جلال الدين عبدالرحمن بن أبي بكر السيوطي، حققه وعلّق عليه وخرّج أحاديثه: فوّاز أحمد زمرلي، دار الكتاب العربي، بيروت، لبنان، ١٤٢٧ه، ٢٠٠٧م، ل ٥٣٢.

16- شرح النخبة، ٦. لە کتێبی: معجم مصطلحات الحديث النبوي/ أ. د. رشيد عبدالرحمن العبيدي، ديوان الوقف السني، بغداد، ٢٠٠٦م، ١٤٢٧هـ، ل٣٥.

بەناوبانگبوونی ئەو (10) خوێندنەوەیە بە ناوی پێشەوایانی قورئانخوێنەوە (نافیع و ئەبوعەمر و ئیبن کەسیر و ئیبن عامیر و عاصم و حەمزە و کیسائی و ئەبوجەعفەر و یەعقوب و خەلەف) دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە ئەو پێشەوایانە بەردەوام ئەو ڕیوایەتەیان خوێندۆتەوە و تەدریسیان تیا کردووە و وتوویانەتەوە.

لە حیکمەتەکانی ناردنەخوارەوەی قورئان بە پیتە جیاوازەکان:

- موراعات کردنی حاڵی ئەوانەی یەکەم جار قورئان بۆ ئەوان دابەزیوە.. پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (أقرأَني جِبريلُ على حرْفٍ، فراجعتهُ فلمْ أَزَلْ أَستزيدُهُ ويزيدُني حتى انتهى الى سبعة أحرُف) –البخاري–

- ئاسانکردنی لەبەرکردنی قورئانی پیرۆز، و گەیاندنی.

- ڕەوانبێژی و ئیعجاز، و فراوانی لە ماناکان و حوکمە شەرعیەکان، بە پێی گۆڕینی پێکهاتە (مبنى)ی وشەکان.

- بەڵگەیە لەسەر ئەوەی قورئان لەلایەن خوای گەورەوە نێردراوە. لەگەڵ زۆری جۆراوجۆری خوێندنەوەکان، دژایەتیان لە نێواندا نیە.

- یەکخستنی دالێکتەکانی زمانی عەرەبی، و پاراستنی لە ناوچوون.

بە یارمەتی خوای گەورە لە بەشەکانی تری ئەم بابەتەدا باسیان لێوە دەکەین.

سەدیمی سەری ئەسپ ئیعجازێکی قورئان دەسەلمێنێت!

ئەمە وێنەی سەدیمی سەری ئەسپە، پاشماوەی دوکەڵی گەردونیە و سەرنج ڕاکێشترین وێنەی تەلەسکۆبی هابڵە...

زانایان دەڵێن بەردی بناغەی هەموو تەنە ئاسمانیەکان دوکەڵ بووە کە بە بەردەوامی گەلەئەستێرە و ئەستێرەکانیان پێک هێناوە، قورئانی پیرۆز ئەم ڕاستیە زانستیەی بە ئێمە گەیاندووە کە سەرەتا ئاسمان دوکەڵ بووە، وەک دەفەرموێت: ﴿ثُمَّ ٱسْتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ وَهِىَ دُخَانٌ﴾.

ئەگەر لێرەدا بپرسین ئایا دوکەڵ لە ئاسماندا هەیە تا پێغەمبەر ئەم وتەیە بفەرموێت؟ ئایا دوکەڵ کوا؟

لە ڕۆژدا یان لە شەودا سەیر بکە ئایا دوکەڵ دیارە؟ بێگومان نەخێر، ئەم وێنەیەی دوکەڵی سەری ئەسپیش بە تەلەسکۆبی هابڵ گیراوە و بە چاوی ئاسایی نابینیرێت.

چۆن لەسەردەمی پێغەمبەردا مرۆڤ بۆ ئەوە دەچێت کە سەرەتا و سەرچاوەی خۆر و مانگ و ئەستێرە درەوشاوەکان دوکەڵ بوبێت؟!

ئەو تەنانەی ئاسمان لە خۆر و ئەستێرە و ..تاد، ئەو پەڕی مرۆڤ وای بۆ دەچێت سەرچاوەکەیان ئاگر بووبێت، چونکە چرای داگیرساون لەبەرچاودا، چۆن مرۆڤ وا گومان دەبات ئەم چرا داگیرساوانە لە دوکەڵەوە هاتبن؟؟!! ئێمە دەزانین دوکەڵ لە ئاگرەوە سەرچاوە دەگرێت نەک بە پێچەوانەوە؟! بەڵام ئەمڕۆ زانست ئەم دیاردەیەمان بۆ ڕوون دەکاتەوە دەیسەلمێنێت ئەوەی قورئان فەرمویەتی ڕاستیە و هیچ گومانێکی تێدا نیە، ئەم وێنەیەش بەڵگەیەکی ئەو ڕاستیەیە و ئێستاش ئەستێرە هەیە لەم دوکەڵانەوە لە دروستبوندایە.

کەواتە وشەی (الدخان) بۆ سەرەتای ئاسمان ئیعجازێکی ڕۆشنی قورئانە کە دەیسەلمێنێت ئەم وتەیە خاوەنەکەی زاتێکە ئاگادارە بە نهێنیەکانی ئاسمان.   سەرچاوە: ماڵپەڕی ویکیبیدیا

شێوازێکی ڕۆزی پەیداکردن لە لای مێروولە

نەبەز عەبدولڕەحمان

ئەم جۆرە مێروولەیە کە لە وێنەکەدا دیارە دوای ئەوەی هەڵدەستێت بە کەرتکردنی گەڵاکە لەتێکی هەڵدەگرێت و بەرەو شارەکەی دەیباتەوە تا خۆی و وردیلەکانی لێی بخۆن، بەڵام مێرووەکان و مێشی مشەخۆر هەوڵدەدەن هێرش بەرنە سەر ئەم مێروولەیە، لەبەرئەوەی مێروولەکەش لەتە گەڵاکەی بە شەویلگەکانی هەڵگرتوە بۆیە لەو کاتەدا ناتوانێت بەرگری لە خۆی بکات، لەبەرئەوە مێروولەکە مێروولەیەکی تر لەسەر گەڵاکە دادەنێت و لەگەڵ خۆیدا هەڵی دەگرێت، ئەرکی مێروولەکەی سەر گەڵاکەش بەرگریکردن دەبێت لە مێروولەکەی دەستە خوشکی.. پاک و بێگەردی بۆ ئەو خوا گەورەیەی کە مێروولەی فێری ئەم جۆرە لە بەرگری لەخۆکردن کردووە، ئەمەش شێوازێکە لە شێوازەکانی ڕۆزی پەیداکردن، ئەگەر ئەم هۆکارانەش نەبوونایە ئەوا کۆمەڵگای مێروولە لەناو دەچوون و نەدەمان، بەڵام ئەمە بەزەیی خوای گەورەیە بە دروستکراوەکانی، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ وَكَأَيِّن مِّن دَآبَّةٍ لَّا تَحۡمِلُ رِزۡقَهَا ٱللَّهُ يَرۡزُقُهَا وَإِيَّاكُمۡۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡعَلِيمُ ٦٠ ﴾ العنكبوت، واتە: زۆر زیندەوەر هەیە ڕزق و ڕۆزی خۆیان نەداوە بەکۆڵی خۆیاندا (کەچی خوا پەکیان ناخات و لە برساندا نامرن)، چونکە خوا ڕزقی ئەوانیش و ئێوەش دەدات، بێگومان ئەو زاتە بیسەر (بە قسە و گوفتارتان) و زانایە (بەخەیاڵی دڵ و دەروونتان).

سەرچاوە:
1- www.kaheel7.com
2- تەفسیری ئاسان.

مێروی (Fairy-fly wasb)

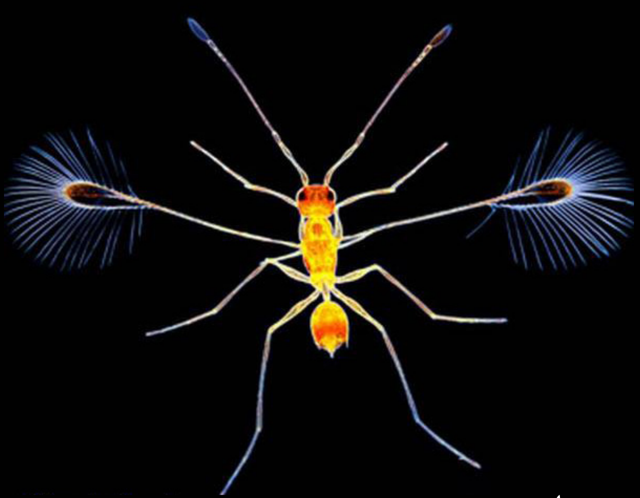

و: شەم میرزا

ئەم وێنەیە ماڵپەڕی ناشیونالّ جیوگرافیک بڵاوی کردۆتەوە کە هی مێرویەکە بەناوی (Fairy-fly wasb) درێژی ئەم مێروە تەنها (0.5) ملیمەترە. ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت کە بەچاوی ئاسایی بەزەحمەت ئەبینرێت، سەرەڕای بچوکی ئەم مێروە بەڵام سیستەمێکی تەواوەتی هەیە کە یارمەتی دەدات بەردەوام بێت لە ژیانیدا، مێشکێکی هەیە کە هەزاران خانەی تێدایە، هەروەها سیستەمی هەناسەدان و زاوزێکردن و سیستەمی بۆ بیرکردنەوە و بڕیاردان هەیە. زاناکان سەریان لە وردی دروستکردنی ئەم مێروە سوڕماوە، بۆیە هەر هەمان پرسیاری خوای گەورە، ئاڕاستەی ئەو بێباوەڕانە دەکەین کە باوەڕیان بە سروشت و ڕێکەوت هەیە، کە دەفەرموێت:

﴿ هَٰذَا خَلۡقُ ٱللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا خَلَقَ ٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦۚ بَلِ ٱلظَّٰلِمُونَ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ ١١ ﴾ لقمان: واتە: ئەمە دروستکراوی خودایە دەی نیشانم بدەن ئەوانە بێجگە لە خودا چیان دروستکردووە؟ هیچیان دروستنەکردوە بەڵکو ستەمکاران لە گومڕایەکی ئاشکرادان.

www.kaheel7.com

لاوازترینی هەموو ماڵەکان، ماڵی جاڵجاڵۆکەیە

باوکی زانیار

زانایان دەڵێن تاڵەکانی جاڵجاڵۆکە بە ڕێژەی لە (40%) توانای کشانیان هەیە بێ ئەوەی بپچڕێن، لە کاتێکدا باشترین تاڵی ماددەی پۆڵا (فۆلان) ناتوانرێت زیاتر لە (8%) ڕابکێشرێت.. هەرچەندە تاڵەکانی جاڵجاڵۆکە زۆر وردن بەڵام دەتوانێت خانوو دروستبکات بەڵام لاوازترین ماڵە و بەرگەی کەمترین ڕووداوی ئاو و هەوا ناگرێت و دەڕوخێت، ماڵێکی ناجێگیر و پڕ تەنگ و چەڵەمەیە و جاڵجاڵۆکە یەکتریش دەخۆن و خۆیان لەناو دەبەن.. ئەمەش دیارە کاتێک خوای گەورە بە وردی ئاماژە بۆ ئەم ڕاستیە دەکات و خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ مَثَلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوۡلِيَآءَ كَمَثَلِ ٱلۡعَنكَبُوتِ ٱتَّخَذَتۡ بَيۡتٗاۖ وَإِنَّ أَوۡهَنَ ٱلۡبُيُوتِ لَبَيۡتُ ٱلۡعَنكَبُوتِۚ لَوۡ كَانُواْ يَعۡلَمُونَ ٤١ ﴾ العنكبوت: واتە: نموونەی ئەوانەی جگە لە خوای گەورە، کەسانێکی تر دەکەنە پشتیوانی خۆیان، وەک نموونەی جاڵجاڵۆکەیەک وایە کە ماڵێکی بۆخۆی سازکردبێت بەڕاستی لاوازترینی هەموو ماڵەکان، ماڵی جاڵجاڵۆکەیە ئەگەر سەرنجیان بدایە و تێبگەیشتنایە (چونکە ماڵی جاڵجاڵۆکە نە بناغە و نە دیواری هەیە، نە سەر و دەرگا و پەنجەرە، نە دەتوانێت بەرگەی با و باران و ڕوداوەکان بگرێت مێیەکەش دوای جووتبوون نێرەکە لە ناو دەبات، پاشان بێچوەکانیش دایکیان لە ناو دەبەن)!!!

سەرچاوە:
1- www.kaheel7.com
2- تەفسیری ئاسان.

لە هەموو وێنەیەکدا مەزنی خوای گەورە دەردەکەوێت

و: شەم میرزا

ئەمە وێنەی ورچی کیشوەرە کە لە باخچەی ئاژەڵاندا یاری لەگەڵ هاوەڵەکەیدا دەکات، ئەم وێنەیە ڕادەی بەزەیی و سۆز لە نێوان ئەم ئاژەڵانەدا پیشان دەدات. کە هەرچەندە درندەن بەڵام خوای گەورە شتێک لە بەزەیی پێبەخشیون تاوەکو لە نێوانیاندا بەکاری بهێنن، خوای گەورە دەفەرموێت:

﴿ وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا طَٰٓئِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيۡهِ إِلَّآ أُمَمٌ أَمۡثَالُكُمۚ مَّا فَرَّطۡنَا فِي ٱلۡكِتَٰبِ مِن شَيۡءٍۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمۡ يُحۡشَرُونَ ٣٨ ﴾ الأنعام

واتە: (هیچ گیانداریێک نیە بەسەر زەویدا بڕوات و نە باڵندەیەک کە بەباڵەکانی بفڕێت کە ئۆمەت نەبن هەروەک ئێوە و هیچ شتێک نیە کە خوا لە کتێبەکەیدا باسی نەکردبێت پاشان بۆلای خوای خۆیان حەشر دەکرێن).

لەمەوە بەزەیی خوای گەورەمان بەسەر بەندەکانیدا بیردەکەوێتەوە، کە خوای گەورە بە بەزەیترین کەسە بۆمان، هەروەکو پێغەمبەر(ﷺ) پێی ڕاگەیاندوین، بەزەیی بەشێک بوە لەبەرنامەی پێغەمبەر هەر بۆیە خوای گەورە ناوی ناوە بە (الرؤوف الرحيم) کە ئەم دوو سیفەتە تەنها بۆ وەسفی خوا و پێغەمبەرەکەی هاتووە:

﴿ لَقَدۡ جَآءَكُمۡ رَسُولٞ مِّنۡ أَنفُسِكُمۡ عَزِيزٌ عَلَيۡهِ مَا عَنِتُّمۡ حَرِيصٌ عَلَيۡكُم بِٱلۡمُؤۡمِنِينَ رَءُوفٞ رَّحِيمٞ ١٢٨ ﴾ التوبة

واتە: (پێغەمبەرێکتان بۆ نێردراوە کە لە خۆتانە پێی گرانە ئەو شتەی بۆ ئێوە گرانە، بۆ ئیماندارەکان بە بەزەیی و میهرەبانە).

www.kaheel7.com

ئەوانەی لەجیاتی خوا هانایان بۆ دەبرێت، هەرگیز ناتوانن تاکە مێشێکیش دروستبکەن!

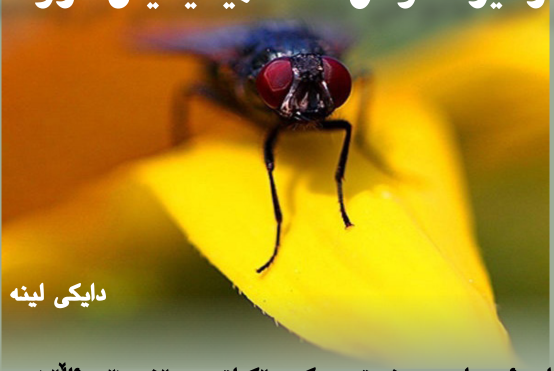

دایکی لینە

زانایان ئەوەیان دەرخستووە کە پێکهاتەی مێش زۆر ئاڵۆزە، و تەقەنی زۆر ئاڵۆز لە فڕین و ژیانیدا بەکاردەهێنێت.. بۆیە ئەوان ئەمڕۆ سەرەڕای پێشکەوتنی تەکنەلۆجی دان بەوەدا دەنێن کە ناتوانن لاسایی فڕینە پێشکەوتوەکەی مێش بکەنەوە.. ئەشتوانین بڵێین ژمارەی ئەو لێکۆڵینەوانەی کە دەربارەی مێش نووسراون تا ئێستا لە (10,000) لێکۆڵینەوە زیاترن، کەچی زانایان دەڵێن: هێشتا زۆر زانیاری ماوە لە بارەی ئەم بوونەوەرە سەرسوڕهێنەرەوە کە نایزانین.. لێرەوە گرنگی و گەورەیی ئەو ئایەتەیان بۆ دەردەکەوێت کە تەحەدای بێ باوەڕان دەکات: ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٞ فَٱسۡتَمِعُواْ لَهُۥٓۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَن يَخۡلُقُواْ ذُبَابٗا وَلَوِ ٱجۡتَمَعُواْ لَهُۥۖ وَإِن يَسۡلُبۡهُمُ ٱلذُّبَابُ شَيۡـٔٗا لَّا يَسۡتَنقِذُوهُ مِنۡهُۚ ضَعُفَ ٱلطَّالِبُ وَٱلۡمَطۡلُوبُ ٧٣ مَا قَدَرُواْ ٱللَّهَ حَقَّ قَدۡرِهِۦٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ٧٤ ﴾ الحج.

واتە: ئەی خەڵکینە: نموونەیەک هێنراوەتەوە چاک گوێی بۆ بگرن بەڕاستی ئەوانەی کە هانا و هاواریان لێدەکەن لەجیاتی خوا، هەرگیز ناتوانن تاکە مێشێک دروستبکەن، هەرچەندە بۆ ئەو کارە کۆببنەوە و (یارمەتی یەکتریش بدەن) و ئەگەر مێشەکە شتێکیان لێ بفڕێنێت، ناتوانن لێی بسەننەوە، داواکار و داوالێکراو هەردووکیان لاواز و بێ دەسەڵاتن. ئەوانە (وەکو پێویست) قەدری خوایان بەچاکی نەزانی، ڕێزی پەروەردگاریان بەتەواوی نەگرت، لەکاتێکدا بەڕاستی خوا زۆر بەهێز و بە توانا و باڵادەستە. جا ئایا ئێمەی باوەڕداریش قەدری خوای گەورە بە چاکی دەزانین، و ڕێزی پەروەردگارمان بەتەواوی دەگرین؟!

سەرچاوە:

1- www.kaheel7.com

2- تەفسیری ئاسان.

شیری وشتر چارەسەری نەخۆشی شەکرە دەکات

و: نەرمین عومەر

وشتر دادەنرێت بە یەکێک لەو بوونەوەرانەی کە زانایانی تووشی سەرسوڕمانکردووە.. وشتر دەتوانێت لەگەڵ نارەحەترین بارودۆخدا خۆی بگونجێنێت، دەتوانێت بەرگەی پلەی گەرما تا (70) پلەی سەدی لەسەروو سفرەوە بگرێت، وشتر دوو پێڵ (سنام)ی هەیە، توانای بەرگەگرتنی سەرمای تا (40) پلەی خوارووی سفرەوەی هەیە! هەروەها وشتر دەتوانێت ئاوی سازگار و سوێریش بخواتەوە! توانای بەرگەگرتنی تینویەتی بۆ زیاتر لە مانگێکی هەیە. وشتر دەتوانێت لە بیاباندا بڕوات لە هەموو بارێکی تەپوتۆز و گەردەلوول و پلەی گەرمادا.

لە لێکۆڵینەوەیەکی نوێی زانایاندا دەرکەوت کە شیری وشتر تەندرووستە بۆ خۆپاراستن و چارەسەری نەخۆشی شەکرە، دکتۆر (Marcel Smits) دەڵێت: بەڵگەیەکی دڵنیاکەرمان دۆزیوەتەوە کە خواردنەوەی شیری وشتر بە ڕێکوپێکی وا لە تووشبووان بە نەخۆشی شەکرە دەکات کە هەست بە باشبوون بکەن، بۆیە پزیشکانی ئەمڕۆ ڕێنمایی خواردنەوەی شیری وشتر دەکەن، چونکە شیرێکی تەندرووست و بەلەزەتە، شایەنی باسە پێشتریش گۆڤاری زانستەکان لە ئەمریکا ئەوەی خستەڕوو کە جۆرێک لە دژەزیندەی دانسقە لە شیری وشتردا هەیە و ئەوەیان سەلماند کە شیری وشتر چارەسەری زۆربەی نەخۆشییە گرانەکانی تێدایە! هەر ئەمەشە پێغەمبەری خوا (ﷺ) جەختی لەسەر کردووە کاتێک ئاماژە بە شیری وشتر دەکات لە چارەسەرکردن و شیفادا!

خوای گەورەش فەرمانی پێکردووین، کە تەماشای بەدیهێنراوەکانی بکەین:

﴿ أَفَلَا يَنظُرُونَ إِلَى ٱلۡإِبِلِ كَيۡفَ خُلِقَتۡ ١٧ ﴾ الغاشية

.(ئایا سەیری وشتر ناکەن، کە چۆن دروستمانکردووە؟)

سەرچاوە:

www.kaheel7.com

ئایا ئەو شوێنە دەزانیت ئەگەر ڕووت لە هەرلایەک بێت قیبلەیە؟!!

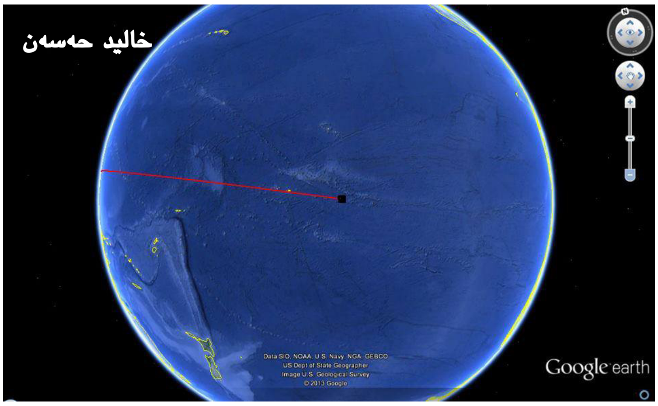

ئەم خاڵە ڕەشەی لە وێنەکەدا دیاریکراوە ناوەندی زەریای هێمنە و، ئەو شوێنەیە کە لە هەموو لایەکەوە دووری بۆ کەعبەی پیرۆز یەکسانە، لێرەوە ئەگەر ڕوو بکەیتە هەر لایەک ڕووت لە قیبلە دەبێت، ئەو خاڵەی لەم وێنەیە دیاریکراوە ڕێک بەرامبەر کەعبەی پیرۆزە لە دیوەکەی تری زەوی کە هەمووی ئاوە، چونکە پشتێنەی زەوی 40هەزار کیلۆمەترە، بەڵام ئەم شوێنە لە هەموو لایەکەوە 20 هەزار کیلۆمەتر لە کەعبەوە دوورە.

ئیعجازێکی ئەندازەیی لەم وێنەیەوە ئاشکرا دەبێت، ئەویش ئەوەیە دەبینین لەم شوێنەوە دووریەکان بۆ وشکانی کیشوەرەکان یەکسانن، ئەمەش ئەیسەلمێنێت کە کەعبەی پیرۆز سەنتەری وشکانیە، چونکە ئەم دیوەی گۆی زەوی هەمووی ئاوە و وشکانی لە دیوەکەی تر دابەشبووە، ئەمەش ڕاستی ئەو ئایەتە قورئانیەمان بۆ دەردەخات کە دەفەرموێت:﴿ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا ﴾ البقرة

که ناوەند بوون یەکێک لە واتاکانی ناوەند بونە لە شوێندا.

هەندێک گومانکار دەڵێن کەعبە یان مەککە سەنتەری وشکانی نیە چونکە وشکانی زەوی بە هەموو زەویدا دابەشبووە بۆیە بە ڕای ئەوان هەر خاڵێک وەربگریت لە وشکانی دەتوانیت بیکەیتە سەنتەر، بەڵام دیارە گومانەکەیان پوچە، بۆچی؟

چونکە سەرەتا وشکانی هەر حەوت کیشوەرەکە یەک بەش بوون و دواتر لێک جیا کرانەوە، هەروەک شێوەی کیشوەرەکان تەواوکەری یەکترن، کە زاناکان بەو کیشوەرەی سەرەتا دەڵێن کیشوەری دایک، چونکە هەموویان لەوەوە دروستبوون، دیارە هەروەک کیشوەری دایک هەیە وڵاتی دایکیش هەیە هەروەها شاری دایکیش هەیە کە سەرەتای وشکانی لەو شارە یان دێیەوە سەری هەڵدا، خوای گەورە بە شاری مەککەی پیرۆز دەفەرموێت: (ام القرى) دایکی شار و دێیەکان، وەک دەفەرموێت:

﴿ لِّتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ ﴾ الشورى، واتە: تا دایکی شارو دێکان و ئەو وشکانیانەی لە دەوری ئەون ئاگادار بکاتەوە.

واتە دایکی وشکانی زەویە و ناوچەکانی دیکە لە دەوری ئەون، وەک لە فەرموودەی سەحیحدا هاتووە کە سەرەتای گۆی زەوی هەموو ئاو بوو پاشان یەکەم وشکانی لە کەعبەی پیرۆزەوە دروست بوو وردە وردە وشکانی بە دەوریدا دروست بوو تا بووە وڵات و کیشوەر و کیشوەرەکان لێک جیا بوونەوە، بەڵام لە هەموو سەردەمەکاندا کەعبەی پیرۆز هەتا ئەمڕۆ هەر سەنتەر بووە، بۆیە ناکرێت هیچ شوێنێکی دیکە بە سەنتەر دابنێن جگە لەوێ.

چەندین لە زانا موسڵمانە کۆنەکان لەسەر ئایەتی: ﴿ لِّتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا ﴾ ئاماژەیان بەوەداوە کە مەککە ناوەڕاستی وشکانی زەویە.

سەیری ئەم وێنەیە بکە و بزانە ئێمە لە کوێی ئەم گەردوونەداین!

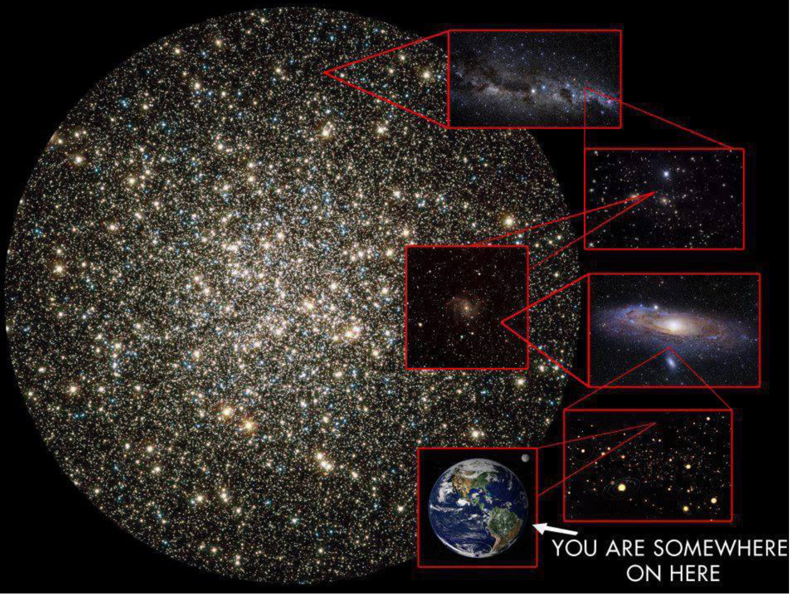

ڕاستیەکی مێژوویی و ئیعجاز: جوولەکە بە درێژایی مێژوو چەوسێنراوەتەوە.

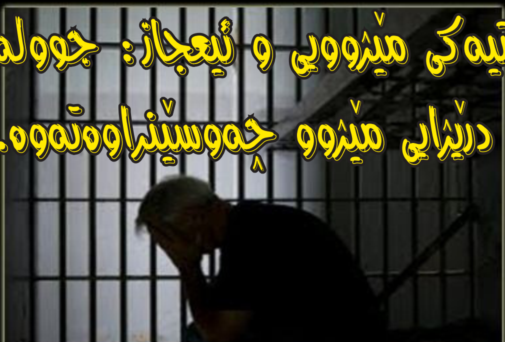

هەیڤ

لەو ڕاستیە مێژووییانەی کە ئەمڕۆ بەهۆی لێکۆڵینەوەی مێژووناسانەوە چەسپاوە، ئەوەیە کە جوولەکەکان بەهۆی خراپی کردەوەکانیان و ئاژاوەگێڕیانەوە بە درێژایی مێژوو چەوسێنراونەتەوە، پێش سەردەمی ئیسلام لەسەر دەستی پاشا و حاکمەکان توندترین سزا و ئازار دراون هەروەها دوای هاتنی ئیسلام و هەتا ڕۆژی ئەمڕۆشمان ئەمە بەردەوامە.. هەزاران ساڵ لەمەوبەر لەسەر دەستی فیرعەون و پاش ئەویش ئەشکەنجە و ئازار دراون، هەروەها ئاشوری و بابلیەکان زیندانیان کردوون و ئازاریان داون (785 پ.ز)، پاش ئەوانیش ڕۆمەکان جوولەکەیان دەچەوساندەوە و ژمارەیەکی زۆریان لێ کوشتن و سوتاندن (63 پ.ز)، دوای دەرکەوتنی ئیسلام جوولەکە بە هەموو مافەکانی خۆیان گەیشتن لەژێر سێبەری ئیسلامی دادپەروەردا، بەڵام دواتر بە تایبەتی لەسەر دەستی گەلانی غەیری موسڵمان سزادرانەوە بە تایبەتی لە ئەوروپادا کە خراپترین جۆرەکانی سزای زۆرلێکردن و دەرکردن و بە پەند بردن هاتن (لەسەر دەستی هیتلەر و غەیری ئەویشدا..).

جێی سەرسوڕمانە ئەم ڕاستیانە کە تازە زانراون، قورئانی پیرۆز پێش (14) سەدە ئاماژەی پێکردوە، خوای گەورە لەبارەی جولەکەوە دەفەرموێت:

﴿ وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَن يَسُومُهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ ۗ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ ۖ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٦٧﴾ ﴾ الأعراف.

واتە: یادی ئەو کاتەش بکە ئەی محمد (ﷺ) کە پەروەردگارت بڕیاریدا و ڕایگەیاند بە ڕاستی کەسانێک دەنێرێتە سەریان تا ڕۆژی قیامەت، ئەشکەنجە و ئازاری سەختیان بدات، چونکە بەڕاستی پەروەردگارت زۆر بەخێرایی تۆڵە دەسێنێت (لە ستەمکاران)، هەروەها بێگومان لێخۆشبوو میهرەبانیشە (بۆ تەوبەکاران و ئیمانداران). تەفسیری ئاسان.

ئایا کێ هەواڵی ئەم ڕاستیە مێژووییەی بەموحەممەد (ﷺ) گەیاندوە!؟

سەرچاوە:

www.kaheel7.com

ئیعجازەکانی سەرەتای سورەتی ڕوم

بەشی یەکەم

نوسینی: خالید حسن علی
khalidbarznjy@gmail.com

ئیعجازی مێژوویی

ئاشکرایە لای هەموو مێژوونوسان سەدەی حەوتەمی زاینی لە ناوچەی ڕۆژهەڵاتی ناوەراست دوو زلهێز و ئیمپراتۆریەتی زۆر بەهێز هەبوون، ئەوانیش ئیمپراتۆریەتی فارسە ساسانیەکان (Sassanid) و ڕۆمە بێزەنتیەکان (Byzantine) بوون، فارسەکان دەستیان بەسەر ئێران و عێراق و چەند ناوچەیەکی تردا گرتبوو، بەڵام ڕۆمەکان دەستیان بەسەر باشوری ڕۆژهەڵاتی ئەوروپا و چەند بەشێکی ئاسیا وەک سوریا و فەلەستین و لوبنان و لە ئەفریقیاش بەسەر میسردا گرتبوو، لە ساڵی 613ز ناکۆکی کەوتە نێوان ئەم دوو ئیمپراتۆریەتە و فارسەکان هێرشێکی زۆر فراوانیان کردە سەر ڕۆمەکان و بە ئاراستەی فەلەستین و شاری قودس لە سوریاوە بەرە و ئوردون دواتر بۆ فەلەستین پێشڕەویانکرد و کۆمەڵێک سەرکەوتنی گەورەیان بەدەستهێنا، هەتا لە قودس نزیک بونەوە، لەم کاتەدا هەواڵی ئەم سەرکەوتنانەی فارسەکان بە دونیا بڵاوبووەوە، کاتێک ئەم هەواڵە گەیشتە مەککە بێباوەڕانی مەککە جەنگێکی دەرونیان لە دژی پێغەمبەر و هاوەڵان بەرپاکرد، دەیان وت چۆن فارسەکان کە خاوەنی پەیامی ئاسمانی نین و سەرکەوتن بەسەر ڕۆمە مەسیحیە خاوەن پەیامەکان، هەر بەو جۆرەش ئێمە کە خاوەن نامە نین بەسەر ئێوەی خاوەن نامە سەردەکەوین ئەگەر لەگەڵمان ڕێنەکەون واز لە ئاینەکەتان نەهێنن، بێگومان ئەم جەنگە دەرونیەی کافرانی قورەیش لەبەر ئەوەنەبوو کە ڕۆژێک بتپەرستانی مەککە ئاگری فارسەکانیان پەرستبێت، یان پێغەمبەر و هاوەڵان وەسفی پەرستنی مەسیحیەکانیان کردبێت، بەڵکو بە حیسابی خۆیان لە جەنگێکی دەرونیدا پێغەمبەر تورە بکەن و هەڵەیەکیش بێت پێی بکەن و ئەو کاتە بیکەنە خاڵێکی لاوازی و بەزەبیان پیانەیەتەوە و دەست بکەن بە دژایەتی کردنی، بەڵام ئایا کەسێک نیگای لەلای خوداوە بۆ بێت لە ژێر جەنگێکی دەروونی وادا تورە دەبێت و هەڵدەچێت ؟ بێگومان نەخێر، پێغەمبەر(ﷺ) چاوەڕێیکرد هەتا سروشی بۆ کرا و ئایەتەکانی سەرەتای سورەتی ڕوم دابەزین: ﴿الٓمٓ ۝١ غُلِبَتِ ٱلرُّومُ ۝٢ فِيٓ أَدۡنَى ٱلۡأَرۡضِ وَهُم مِّنۢ بَعۡدِ غَلَبِهِمۡ سَيَغۡلِبُونَ ۝٣ فِي بِضۡعِ سِنِينَۗ لِلَّهِ ٱلۡأَمۡرُ مِن قَبۡلُ وَمِنۢ بَعۡدُۚ وَيَوۡمَئِذٖ يَفۡرَحُ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ۝٤ بِنَصۡرِ ٱللَّهِۚ يَنصُرُ مَن يَشَآءُۖ وَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ۝٥ وَعۡدَ ٱللَّهِۖ لَا يُخۡلِفُ ٱللَّهُ وَعۡدَهُۥ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعۡلَمُونَ﴾ الروم.

واتە: ئەلیف لام میم، ڕۆمەکان بە دەستی فارسەکان لە نزمترین شوێندا شکێنران، بەڵام ئەم شکانە بەردەوام نابێت و جارێکی تر ڕۆمەکان سەردەکەونەوە، لە ماوەیەکی کەمیشدا ئەوە ڕوودەدات کە کەمترە لە 10 ساڵ، هەموو کارەکانی پێش سەرکەوتنەکە و دواتریش بەدەست خودایە، و لەو ڕۆژەدا باوەڕداران بە سەرکەوتنی خودایی دڵخۆش دەبن، خودا کێی بوێت سەریدەخات ئەو زاڵ و زۆر بە بەزەییە، پاشان خوای گەورە دووپاتی دەکاتەوە کە ئەمە بەڵێنێکی گاڵتە نیە و زۆر بەدڵنیایی دێتە دی و هەرگیز خودا بەڵێنی خۆی لانادات، بەڵام زۆرینەی خەڵکی نازانن.

بە دابەزینی ئەم ئایاتانە هاوەڵان دڵیان خۆشبوو، چونکە لەسەر ئەمە دژایەتی دەرونی کرابوون، ئەبوبەکری سدیق (خوا لێی ڕازی بێت) خۆی نەگرت و چووە لای بتپەرستان و وتی: ئێوە دڵتان خۆشە فارسەکان سەرکەوتون؟ من پێتان دەڵێم: پێغەمبەر نیگای بۆ کراوە کە ڕۆمەکان جارێکی تر بەسەر فارسەکاندا سەردەکەونەوە، لەوێدا ئومەییەی کوڕی خەڵەف وتی: درۆ دەکەیت. ئەبوبەکر وتی: تۆ درۆ ئەکەیت دوژمنی خوا، ئومەیەی کوڕی خەڵەف، وتی: بۆ نایەیت لەسەر ئەمە گرەو بکەین؟ (لەو کاتەدا هێشتا گرە و حەرام نەکرابوو)، بۆیە ئەبوبەکر گرەوی لەگەڵدا کرد لەسەر پێنج وشتر کە لەماوەی شەش ساڵدا ڕۆمەکان سەربکەونەوە، ئەبوبەکر گەڕایەوە لای پێغەمبەر و گرەوەکەی بۆ باسکرد، ئەویش دەستخۆشی لێکرد بەڵام فەرمووی ئایەتەکە دەفەرموێت (بِضۡعِ سِنِينَ) کە لە 3 بۆ 10 ساڵە، ئێستا بڕۆرەوە هەقی گرەوەکە زیاد بکە بەڵام ماوەکەی پێ درێژ بکەرەوە، ئەویش دەستبەجێ گەڕایەوە لای ئومەییە، ئومەییە وتی: چیە وادیارە پەشیمان بویتەوە؟ ئەبوبەکر وتی: نەخێر هاتوم هەقی گرەوەکە زیاد بکەم، وتی: دەیکەیت بەچەند؟ وتی: سەد وشتر بەڵام ماوەکە درێژ دەکەینەوە بۆ نۆ ساڵ، ئومەییە لەبەر ئەوەی دەیزانی سەرکەوتنەوەی ڕۆمەکان لەو ماوە کەمەدا ئەگەرێکی دوورە و هەروەها لە بەرامبەر درێژ کردنەوەی 3 ساڵدا 95 وشتری تری دەست دەکەوێت بۆیە بە داواکەی ئەبوبەکر ڕازی بوو (ابن كثير).

— ٢٩٥ —
ويلغ كسرى أبرويز (الظافر) درجة من السلطان لم يبلغها ملك آخر من ملوك الفرس منذ أيام خشيار شاي، ومهد السبيل لسقوط دولته؛ ذلك أنه لما قتل فوقاس موريس وجلس مكانه على العرش أعلن أبرويز الحرب على المغتصب (٦٠٣) انتقاما لصديقه؛ ولكن الواقع أن الحرب لم تكن إلا تجديدا للنزاع القديم. وكانت الدولة البيزنطية مزقها الشقاق والتحزب، فلم تجد جيوش الفرس صعوبة في الاستيلاء على دارا، وأميدا، والرها، وهيرابوليس، وحلب، وأپاميا، ودمشق (٦٠٥ ـ ٦١٣). وزاد هذا النصر من حماسه أبرويز فأعلن الحرب الدينية على المسيحيين، وانضم ٢٦,٠٠٠ من اليهود إلى جيشه، ونهبت جيوشه المتحدة في عام ٦١٤ أورشليم، وقتلت ٩٠,٠٠٠ من المسيحيين(٤٧)، وأحرقت كثيراً من كنائسها ومن بينها كنيسة الضريح المقدس، وأخذ الصليب الحق، وهو أعز أثر على المسيحيين، إلى بلاد الفرس. وأرسل أبرويز إلى هرقل Heraclius الإمبراطور الجديد رسالة دينية قال فيها: «من كسرى أعظم الآلهة وسيد الأرض كلها إلى هرقل عبده الغبي الذليل: إنك تقول إنك تعتمد على إلهك، فلم إذن لم ينقذ أورشليم من يدي؟»(٤٨). واستولى جيش فارس على الإسكندرية في عام ٦١٦، ولم يحل عام ٦١٩ حتى دخلت مصر كلها في حوزة ملك الملوك، وهو مالم يحدث لها منذ أيام دارا الثاني. وفي هذه الأثناء كان جيش فارسي آخر يجتاح آسيه الصغرى ويستولي على خلقيدون (٦١٧)؛ ولبثت تلك المدينة في أيدي الفرس عشر سنين وهي

- لە پەڕتوکی (قصة الحضارة) (The Story of Civilization) (1)

دەڵێت: ڕۆمەکان لە ساڵی 614ز لە باکوری ڕۆژهەڵاتی قودسەوە چونە ناو قودس و لە جەنگێکی زۆر گەورەدا بەهۆی

(1) (مەوسوعەیەکی مێژووییە لە دانانی فەیلەسوف و مێژوونوسی ئەمریکی ویل دیورانت و ژنەکەی ئاریل دیورانت، لە 11 بەش پێک دێت، چیرۆکی هەموو شارستانیەتی مرۆڤایەتی لە سەرەتاوە هەتا سەدەی 19 باسدەکات، ئەم کتێبە بە بابەتی بوون و مەنهەجیەتی زانستی لە نوسینەکانیدا بەناوبانگە).

خیانەتی گەورەی جولەکەکان کە 26000 سەربازیان پاڵیاندا بە فارسەکان لە دژی برا مەسیحیەکانیان، بەوەش 90000 لە مەسیحیەکان کوژراو هەرچی شوێنە پیرۆزەکانیان بوو خاپور کراو قودسیان داگیر کرد و چەندین بێ ڕێزیان بەرامبەر پیرۆزیەکانیان کرد. لەم ماڵپەڕەدا:

http://www.newadvent.org/cathen/08355a.htm

کە سەرچاوەیەکی مێژووییە لە باسی جەنگی فارسەکان لەگەڵ ڕۆمانیەکان کاتێک قودسیان گرت دەڵێت:

In 614 they stormed Jerusalem. Chosroes›s son-in-law Shaharbarz besieged the city; in his camp were 26,000 Jews eager to destroy Christian sovereignty in their holy city. It is said that no less than 90,000 Christians perished when Jerusalem fell.

مەسیحیەکان 90000 نەوەد هەزاریان لێ کوژراو بە دەستی شەهربارزی فارسی هەموو شوێنە پیرۆزەکان خاپور کرا. هەروەها لە ماڵپەڕی مێژووی جولەکەدا هاتووە:

http://www.jewish-history.com/palestine/period1.html

Heraclius reigned in 613) 4373). He was engaged in war with the Persian King, Chosroes II. (Kusarai). The Jews in Tiberias, Nazara, and the inhabitants of the mountains of Galilee, were for the Persians. Chosroes penetrated as far as Jerusalem, which he besieged a long time, and took it at length in the month of Sivan, 4374 (June, 614), by assault. He caused a terrible destruction in the same, destroyed all the churches and monasteries, and carried the Christian Patriarch away with him as prisoner of war. About 20,000 Christians lost their lives in this catastrophe; those that remained were likewise carried away into captivity by Chosroes. He next conquered all Palestine, Syria, and Egypt, and carried off in every place a large number of Christians as slaves.

واتە: لە (613)ز هیرەقلی ڕۆمەکان لەگەڵ خوسرەوی دووەمی فارسەکان (کیسرا) چووە جەنگەوە، لەو کاتەدا تەبەریە بەدەست جولەکەکانەوە بوو، فارسەکان دوای ئەوەی ماوەی زیاتر لە مانگێک گەمارۆی قودسیان دا، توانیان لە مانگی (6)ی (614)ز دا بچنە ناویەوە و داگیری بکەن و دەستیان بە وێرانکاریەکی گەورە کرد و هەموو کەنیسەکانیان ڕوخاند، فەلەستین و سوریا و میسریان گرت و ژمارەیەکی زۆر لە مەسیحیەکانیان بە کۆیلە برد.

فارسەکان بەردەوام بوون لە هێرشکردنە سەر خاکی ڕۆمەکان لە (616)ز دەستیان بەسەر ئەسکەندەریە گرت لە (619)ز دەستیان بەسەر هەموو وڵاتی میسردا گرت، لە (622)ز بەتەواوەتی لە پایتەختی ڕۆمەکان نزیک بونەوە لە ئەستەنبوڵ، ڕۆمەکان هیچیان بەدەستەوە نەما جگە لە پایتەختەکەیان[2]، سوپاکانیان هەموو لە ناوچوون بەتەواوەتی لاواز بوون، دوای ئەوە گومان نەما ئیمپراتۆریەتی ڕۆمەکان بەتەواوی دەسڕێتەوە و نامێنێت، ئەمە لەلایەک و لەلایەکی تریش قورئانی پیرۆز بەڵێنێکی داوە و لە زۆربەی شوێنەکان هەواڵەکە بڵاوبوەتەوە کە پێغەمبەرێک لە دورگەی عەرەبی بەڵێنی کەمتر لە 10 ساڵی داوە بە سەرکەوتنەوەی ڕۆمەکان، ئێستا هەشت ساڵ بەسەر بەڵێنەکەی قورئان ڕۆشتوە و تەنیا دوو ساڵ ماوە و هیچ ئومێدێکیش بۆ سەرکەوتنەوەی ڕۆمەکان لە ئارادا نیە، نەک دووساڵ بەڵکو بەجۆرێک شکستیان خواردبوو کە کەس خەیاڵی بۆ سەرکەوتنەوەی ڕۆمەکان لە سەد ساڵی داهاتوشدا نەدەکرد بەڵکو باوەڕ وا بوو کە ئیمپراتۆریەتی ڕۆم هەر بە تەواوەتی دەتوێتەوە و نامێنێت، کار گەیشتە ئەوەی پادشای ڕۆمەکان داوای ڕێکەوتنی لە فارسەکان کرد، بەڵکو لەگەڵیدا ڕێبکەوێت و واز لە پایتەختەکەی بێنێت، بەڵام پادشای فارس چونکە گومانی نەمابوو کە سەرکەوتنی مسۆگەرە، ئەم داوایەی بە گاڵتە گرت و بە سوکایەتی پێکردنەوە وەڵامێکی دانەوە و وتی: ئەبێت ئەوەندە هەزار کیلۆ زێڕ و ئەوەندە هەزار کیلۆ زیو هەزاران کچمان بدەنێ بەو مەرجە ڕازی ئەبین[3]، لەمەدا تەنیا مەبەستیان سوکایەتیکردن بوو نەک ڕێککەوتن، پادشای ڕۆم هیچ چارێکی نەما جگە لە ڕاکردن و هەڵهاتن، بۆیە خۆی کۆکردەوە تا هەڵبێت و پایتەخت بەجێبێڵێت، لەو کاتەدا هەندێک لە قەشە و پیاوە ئاینیە مەسیحیەکان هاتنە لای پادشا و تکای زۆریان لە هیرەقل کرد، هەتا پایتەخت بەجێ نەهێڵێت و هەرچیکردووە ئەگەر هەر ئەمرین با بەسەربەرزیەوە بمرین و بەرگری بکەین، قسەی قەشەکان کاریکردە سەر پادشا و بڕیاری بەرگری کردنی دا[4]، سەرەتا دەستیکرد بە کۆکردنەوەی پاشماوەی سوپا پەرتوبڵاوەکەی کە چەکێکی وایان بەدەستەوە نەمابوو، زۆرینەیان کوژرابوون یان بە دیل برابون، خۆی سەرکردایەتی بەرگریەکەی کرد، لە بەرەوڕوبونەوەی یەکەمدا بە چاوەڕنەکراوی سوپای ڕۆمەکان فارسەکانیان لای پایتەخت شکاند، بە جۆرێک ورەیەک بۆ سوپاکە دروستبوو تا وایلێهات هێرشی پێچەوانە دروستبوو، وردە وردە دەچونە پێشەوە و دەستیانکرد بە ڕزگارکردنی خاکە داگیرکراوەکانیان و لە ماوەیەکی زۆر کەمدا و لە ماوەی ساڵێکدا توانیان زۆرینەی شوێنەکانیان بگرنەوە، هەتا وایلێهات ماوەی بەڵێنەکەی قورئان تەواو نەبوبوو، ڕۆمەکان شاری قودسیان گرتەوە، نەک هەر خاکەکانی خۆیان بەڵکو چونە خاکی فارسەکانەوە و لە ئەرمینیا و دەریای ڕەشەوە چوونە باکوری ئیمپراتۆریەتی فارسەکان، وەک لەم وێنەیەدا دیارە:

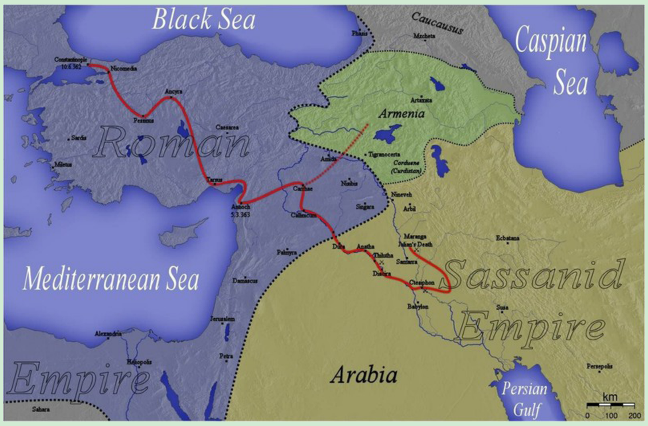

مێژوونوس و لێکۆڵەرەوەکان دەڵێن هیچ لێکدانەوەیەک نیە بۆ ئەم سەرکەوتنە گەورانەی پادشای ڕۆمەکان لەو ماوە کەمەدا کە کەس گومانی لە تیاچونی یەکجاریان نەمابوو، هیچ لێکدانەوە و هۆکارێکی سیاسی لە پشتیەوە نەبووە، مەگەر هەرئەوەندە بڵێین ئەمە لە ئازایەتی پادشا خۆی بووە[5]، چۆن توانی لە ماوەی دووساڵدا ئەم سوپا تێکشکاوە پەرتو بڵاوبووەوە کۆبکاتەوە و ئەو هەموو هەزاران کیلۆمەترە لەخاکەکەی ڕزگار بکاتەوە و دوو سوپای بەهێز دروستبکاتەوە کە هیچ ژیریەک گومانیشی بۆنەدەچوو؟!!

بەڵام دیارە بەڵێنی خودا ئەگەر لە بیرو بۆچونیشدا نەبێت و حاڵەتی ئاسایی بەدەریش بێت هەر دێتە دی، هەروەک لە ئایەتەکەدا فەرمووی: ئەمە بەڵێنی خودایە و پەشیمانبونەوەی تێدا نیە.

بڕوانە بۆ دانپیانانی مێژوونوسی گەورەی ئینگلیز ئیدوارد جیبۆن (Edward Gibbon) (1737-1794) خاوەنی کتێبی (إضمحلال الامبراطورية الرومانية) کە لەو بابەتەدا بە گرنگترین و گەورەترین سەرچاوە دادەنرێت، سەبارەت بە سەرسوڕهێنەری پێشبینی

(2) قصة الحضارة.
(3) الاسلام يتحدى لا 131

(4) الاسلام يتحدى، لا 133
(5) قصة الحضارة.

قورئان بۆ سەرکەوتنەوەی ڕۆمەکان دەڵێت:

"At the time when this prediction is said to have been delivered, no prophecy could be more distant from its accomplishment, since the first twelve years of Heraclius announced the approaching dissolution of the empire "

واتە: لەو کاتەی ئەم پێشبینە وترا، هیچ شتێک لە ڕوودانی ئەوە دوورتر نەبوو، چونکە دوانزە ساڵی یەکەمی هیرەقل ئاشکرا کردنی مردنی ئیمپراتۆریەتی ڕۆمانی و کۆتاییە نزیکەکەی بوو.

مەوسوعەی بەریتانی کە زیاتر لە 500 زانا بەشداری تیا کردووە دەڵێت:

A brief summary of the campaign unfortunately gives no idea of the difficulties Heraclius encountered as he liberated Asia Minor (622); fought in Armenia with allies found among the Christian Caucasian peoples, the Lazi, the Abasgi, and the Iberians (624); and struggled in far-distant Lazica while Constantinople withstood a combined siege of Avars and Persians (626). An alliance with the Khazars, a Turkic people from north of the Caucasus, proved of material assistance in those years and of lasting import in Byzantine diplomacy. Heraclius finally destroyed the main Persian host at Nineveh in 627 and, after occupying Dastagird in 628, savoured the full flavour of triumph when his enemy, Khosrow, was deposed and murdered.

بەکورتی واتە: هیرەقل لە ئازادکردنی ئاسیای بچوک لە ساڵی 622ز بەرەوڕووی قورسی بوەوە.

لە کاتی کۆچکردنی هاوەڵان بۆ مەدینە ئومەییەی کوڕی خەلەف هەستی کرد ئەبوبەکریش دەڕوات و ئەو سەد وشترەی لە کیس دەچێت، لە کاتێکیشدا بەردەوام هەواڵ دەهات کە فارسەکان سەرکەوتنی تریان بەدەست دەهێناوە و ئومەییە گومانی نەما 100 وشترەکە دەباتەوە و ئێستا حەوت ساڵ بەسەر بەڵێنەکەشدا ڕۆیشتوە تەنیا دوو ساڵ ماوە، بۆیە چووە لای ئەبوبەکر و وتی: تۆ دەزانیت گرەوێک لە نێوانماندا هەیە و ئەوەندەشی نەماوە کاتەکەی تەواو ببێت من ئەترسم تۆ لێرە بڕۆیت و 100 وشترەکەم نەدەیتێ لەبەرئەوە ئەبێت کەفیلێک لە جێی خۆت دانێیت. ئەویش لەبەرئەوەی کەسێکی متمانەداربوو یەکێکی کردە کەفیلی خۆی.

بەڵام وەک ئاشکرایە دوو ساڵەکی تر ڕۆیشت و ئومەیە گرەوەکەشی دۆڕاند بەڵێنەکەی قورئانیش هاتە دی، هەرچەندە ئومەییە لە ڕۆژی دۆڕاندنی گرەوەکەیدا کوژرا، کە ڕۆژی جەنگی بەدر بوو، بەبەڵگەی ئەوەی کە ئایەتەکە فەرمووی: ﴿ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٤﴾ بِنَصْرِ اللَّهِ ﴾ الروم.

واتە: لە ڕۆژی سەرکەوتنی ڕۆمەکاندا باوەڕدارانیش بەسەرکەوتنی خودا دڵخۆش دەبن، عەبدوڵای کوڕی عەباس دەڵێت: (کان یوم بدر هزیمة عبدة الاوثان وعبدة النیران)(صفوة التفاسیر) واتە: ڕۆژی سەرکەوتنی ڕۆمەکان ڕۆژی شکانی ئاگرپەرستانی فارس و بتپەرستانی مەککە بوو (واتە جەنگی بەدر) کە ئەمەش موعجیزەیەکی تری ئایەتەکە بوو هاتە دی.

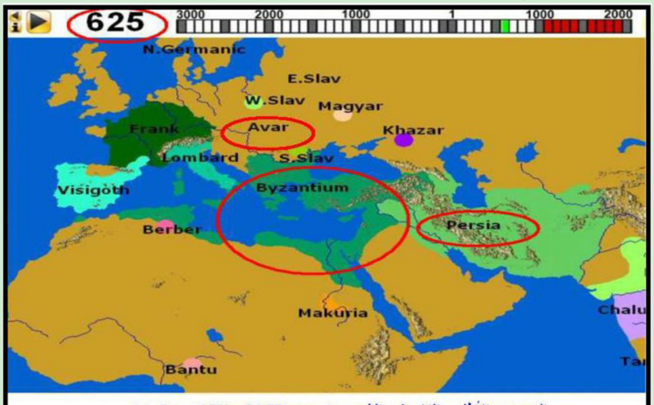

المصدر: الأطلس التاريخي الشهير (Atlas of World History)

ئەمە ئەتڵەسی بەناوبانگی مێژووییە، دەبینین لە ساڵی 625ز ڕۆمەکان هەموو شوێنەکانی خۆیان گرتۆتەوە و ئازادیانکردوە.

(ویل دیورانت) لە کتێبی (قصة الحضارة) دەڵێت:

قصره بدستجرد (على ...
بين الفن والحب. وجم...
عاصمته الجديدة أعظم ...
لشيرين أجمل زوجاته ...
إنها امرأة مسيحية، وادع...
كان هذا أو لم يكن فقد ...
كثيراً من الكنائس والأدي...
أفاء عليها من الأسلاب ...
وترفه، وفنه، وتسامحه ...
على بلاد اليونان والرو...
الإسكندر أخيراً على ...
مرثون، وسلاميس، وبلاتيه، وتريبية.

ولم يكن باقياً للإمبراطورية البيزنطية إلا عدد قليل من الثغور الأسيوية وقليل من أرض إيطاليا، وأفريقية، وبلاد اليونان، وأسطول لم يهزم بعد، وعاصمة محاصرة جن جنونها من الرعب واليأس. ولبث هرقل عشر سنين ينشئ جيشاً جديداً ودولة جديدة من أنقاض الجيش القديم والدولة القديمة. فلما تم له ذلك لم يحاول عبور البسفور إلى خلقيدون بل تجنب ذلك العمل الكثير النفقة والمشقة، وأبحر بأسطوله إلى البحر الأسود ثم اخترق أرمينية وهاجم بلاد الفرس من خلفها، ودمر كلورومية Clorumia مسقط رأس زرادشت كما ضرب كسرى من قبل مدينة أورشليم، وأطفأ نارها المقدسة الخالدة (٦٢٤). وسير إليه كسرى الجيوش يتلو بعضها بعضاً، ولكن هرقل هزمها جميعاً، ولما تقدم اليونان فر كسرى إلى طيسفون. وآلم قواده ما كان يوجهه إليهم من إهانات فانضموا إلى النبلاء، وخلعوه، ثم سجنوه ولم يطعموه إلا الخبز القفار والماء، وذبحوا ثمانية عشر من أبنائه أمام عينيه، وانتهى أمره بأن قتله ابن آخر أبنائه يدعى شيروى (٦٢٨).

هیرەقل دوای ئەوەی زەویەکی وای بەدەستەوە نەما و پایەتەختەکەی گەمارۆدرا لە حاڵێکی ترسی زۆر و نائومێدیدا، لەپاشماوەی سوپا کۆنەکە سوپایەکی نوێی دروستکرد، بە پاپۆڕی دەریایی بەدەریای سوردا پەڕینەوە و ئەرمینیای بڕی و لە پشتەوە هێرشی برد بۆ وڵاتی فارس شوێنە پیرۆزەکانی خاپورکردن، لەلایەکی ترەوە لە (624)ز شاری قودسی گرتەوە، کیسرا یەک لە دوای یەک سوپای دەنارد بەڵام هیرەقل هەموویانی تێکدەشکاند، لەبارەی ئەم ئیعجازە گەورەیەی قورئانەوە.

ئیمام شەعراوی دەڵێت: ئەگەر ئەم قورئانە وتەکانی هی پێغەمبەر(ﷺ) خۆی بوایە، چی وایلێدەکرد بچێتە ناو باسێکی ئاواوە؟ کە کەس داوای لێنەکردوە بچێتە ناوی... پێغەمبەر (ﷺ) چۆن موجازەفە بە وتەیەکەوە دەکات، کە هەتا ڕۆژی دوایی بوترێتەوە و گۆڕانی بەسەردا نەیەت... بە ئاشکراکردنی ئەنجامی جەنگێک کە دوای چەند ساڵێکی تر ڕوودەدات... چی بەسەر مەسەلەی ئایندا ڕویدەدا ئەگەر جەنگەکەی داهاتوو جارێکی تر فارسەکان سەربکەوتنایەتەوە...یان هەر جەنگ ڕووینەدایەتەوە و هەردوولا بە ڕێکەوتن کۆتاییان پێ بهێنایە؟ بێگومان هەموو ئاینەکەی تیا دەچوو.. خۆ بێباوەڕانیش دەزانن پێغەمبەر ژیرترین کەس بووە، ئەگەر لە خوداوە قسەی نەکردایە هەموو دینەکەی نەئەخستە ژێر موجازەفەیەکی ئاوها گەورەی ئەنجامی جەنگی دوو دەوڵەتی گەورە، کە پەیوەندی بەوەوە نیە و ماوەیەکی کەمیش دابنێت کەمتربێت لە 10 ساڵ، و دواتر زۆر دووپاتیبکاتەوە بە ئایەتی: ﴿ وَعْدَ اللَّهِ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ ﴾ الروم: ٦ .

واتە: ئەمە بەڵێنی خودایە و هەرگیز خودا لە بەڵێنی خۆی پەشیمان نابێتەوە.

ن: عبدالدائم الكحيل

«موحەمەد(ﷺ)» زۆرترین کاریگەریی هەیە!

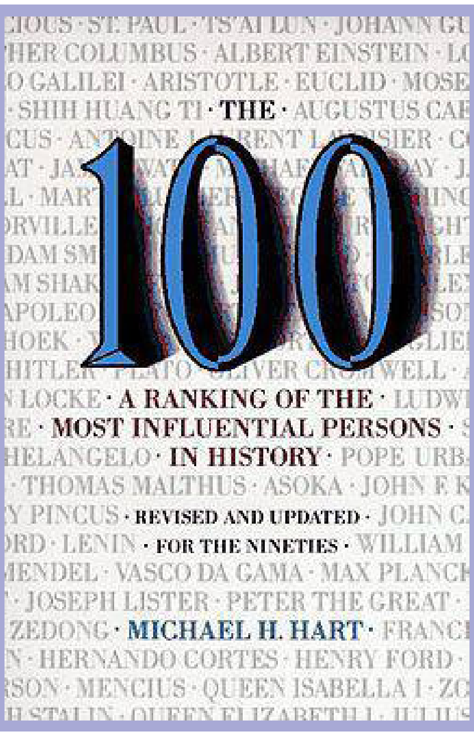

لە کتێبی (سەد کەسی خاوەن زۆرترین کاریگەریی لە مێژوودا) لە دانانی Michael H. Hart، ناوی «موحەمەد» (ﷺ) لە سەرەتای ئەو لیستەدایە و ئەم لێکۆڵەرە زۆر بە ڕوونیی دەڵێت: موحەمەد تاکە پیاوە کە توانیویەتی لە سەر هەردوو ئاستی دنیایی و دینی بە یەکسانی سەرکەوتووبێت. کاریگەریی موحەمەد تا ئێستا بە هێزە لەگەڵ تێپەڕبوونی (14) سەدەشدا، هەروەها موحەمەد تاکە سەرکردەی سیاسیە، کە توانیویەتی دەوڵەتێکی بەهێز و سەرکەوتووی دینی و زانستی دابمەزرێنێت، بۆیە ئەم کەسایەتییە شایستەیە، کە ببێتە (تاکە پیاوی خاوەن زۆرترین کاریگەریی لە مێژووی مرۆڤایەتیدا)، ئەمەیە وتەی ناموسڵمانان لەبارەی پێغەمبەرەوە (ﷺ). خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ وَمَآ أَرۡسَلۡنَٰكَ إِلَّا رَحۡمَةٗ لِّلۡعَٰلَمِينَ ١٠٧ ﴾ الأنبياء.

نەیزەکەکان

زانایان دەڵێن ملیۆنان نەیزەک هەیە، کە ڕۆژانە دەکەونە سەرزەوی و زۆربەیان دەسووتێن لە سنووری بەرگەهەوای زەویدا، بەڵام ئەو نەیزەکانەی دەتوانن بەرگەهەواکە ببڕن لە ناوچەی دوور لە ئاودانی دەکەونە خوارەوە، ئەگەر وانەبووایە ئەوا مرۆڤ تووشی زەرەر و زیانی زۆر گەورە دەبوون... پاکی و بێگەردی بۆ ئەو خوایەی لە شەڕی ئەم نەیزەکانە پاراستوینی و دەفەرموێت: ﴿ وَجَعَلۡنَا ٱلسَّمَآءَ سَقۡفٗا مَّحۡفُوظٗاۖ وَهُمۡ عَنۡ ءَايَٰتِهَا مُعۡرِضُونَ ٣٢ ﴾ الأنبياء: ٣٢، (ئێمە ئاسمانمان کردووە بە سەقفێکی پارێزراو، کەچی ئەوانە لە هەموو نیشانە و بەڵگەکانی ئاسمان ڕوو وەردەگێڕن) ئایا بەخششەکانی خوای گەورەمان بیردەکەوێتەوە و سوپاسی خوای گەورە دەکەین لەسەریان؟!

ئایا دەزانن ئەم وێنەیە چییە؟

ئەوە ڕووناکی هەورە برووسکەیە لە نیوەی شەودا، کە بەڕێکەوت یەکێک لە هەوادارانی وێنەگرتن وێنەی گرتووە و بەشێوەیەک ناوچەکەی ڕووناک کردوەتەوە، وەک ئەوەی کە لە نیوەشەودا ڕۆژ هەڵهاتبێت، و ئەو وێنەگرە دەڵێت لەو ساتەدا ئەو بروسکەیە ڕویدا وام هەست کرد کە چاوەکانم لێفڕێندراون.

ئەو هەستەی ئەو وێنەگرە لەو ساتەدا هەیبوە و ئەو دیاردەیەی بینیویەتی، پێش چواردە سەدە قورئانی پیرۆز زۆر بە وردی باسی لێوەکردووە کە دەفەرموێت: ﴿ يَكَادُ ٱلۡبَرۡقُ يَخۡطَفُ أَبۡصَٰرَهُمۡ ﴾ البقرة:٢٠.

واتە: نزیکە ئەو بروسکەیە بینایی چاویان بفڕێنێت..

و: شەم میرزا

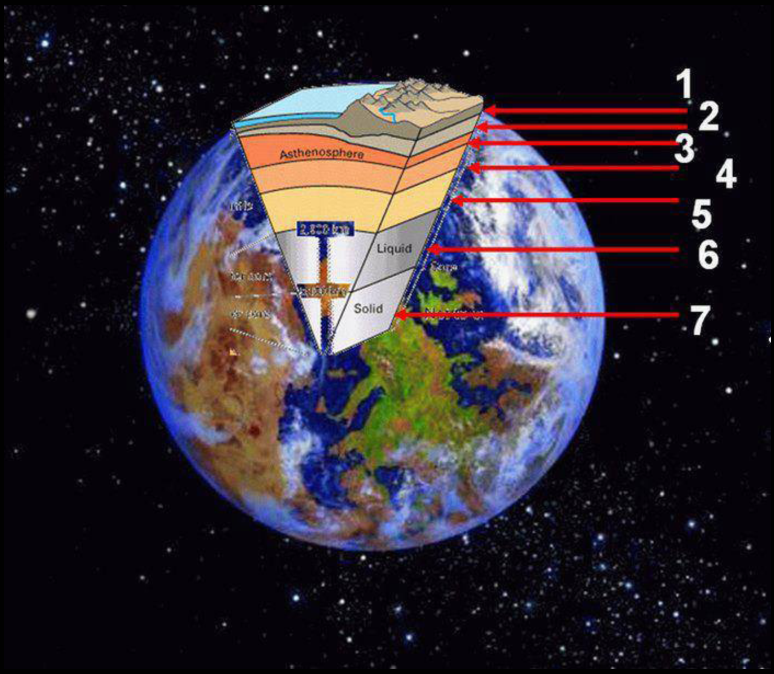

چینەکانی زەوی

زاناکان چینەکانی ئەم زەویەی کە لە سەری دەژین پۆلێنیان کردوە بۆ حەوت چین کە هەر چینێک جیاوازە لەوەی تر لە ڕووی چڕی و پلەی گەرمی و جۆری مادە و پێکهاتەکەی، قورئانی پیرۆزیش پێش 1400 ساڵ ئاماژەی بەمەداوە: ﴿ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ وَمِنَ ٱلْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ ٱلْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ ٱللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَىْءٍ عِلْمًۢا ﴿١٢﴾ ﴾ الطلاق. دوای لێکۆڵینەوەی زۆر زاناکان لەسەرەتادا وتویانە زەوی لە سێ چین پێکهاتووە دوایی وتیان پێنج چین هەتا زانستی زەوی ناسی پێشکەوت، دەستەی زەوی ناسی لە ئەمەریکا توانیان بگەنە ئەو ئەنجامەی کە چینەکانی زەوی لە حەوت چین پێکهاتووە بەهۆی شەپۆلەکانی زەمین لەرزەوە.

دیاردەی (تیشکدانەوەی تەنی ڕەش)

کاتێک زاناکان لێکۆڵینەوەیان لە ئاگر و پەیوەندی ڕەنگەکەی بە پلەی گەرمیەوە کرد، بۆیان دەرکەوت ئاگر سورە بەڵام ئەگەر پلەی گەرمیەکەی بەرز بکەینەوە دەگۆڕێت بۆ ئاگری سپی وە ئەگەر زیاتر بەرزمان کردەوە دەبێت بەڕەش. ئەم دیاردەیە زاناکان پێی دەڵێن دیاردەی (تیشکدانەوەی تەنی رەش).

سەرسوڕهێن ئەوەیە پێغەمبەر(ﷺ) ئاماژەی بۆ ئەم دیاردەیە کردووە و واتە دیاردەی گۆڕانی ڕەنگی ئاگر، پێغەمبەر(ﷺ) لەبارەی ئاگری دۆزەخەوە دەفەرموێت: هەزار ساڵ ئاگرەکەی داگیرساند هەتا سوور بوو، پاشان هەزار ساڵی تر دایگیرساند هەتا سپی بوو، پاشان هەزار ساڵی تر داگیرساند تا ڕەش بوو، ئێستا ڕەش و تاریکە) (رواه الترمذي).

کوژاندنەوەی گڵۆپەکان لەکاتی خەوتندا

لە لێکۆڵینەوەیەکی زانستی تازەدا دوپاتکراوەتەوە، کە لەکاتی خەوتندا گڵۆپ بە داگیرساوی، کاردەکاتە سەر زیندە چالاکییەکانی ناو مێشکی مرۆڤ و شڵەژان دروست دەکات و دەبێتە هۆی قەڵەوی، هەر لەبەر ئەوە زاناکان ئامۆژگاری دەکەن بە کوژاندنەوەی گڵۆپەکان لەکاتی خەوتندا بۆ پارێزکاری کردن لە سەلامەتی لەش و مێشک.

پاک و بێگەری بۆ خودا ئەو ئامۆژگاریەی زاناکان لە سەدەی بیست و یەکدا بەمە گەیشتون، بەڵام پێغەمبەر(ﷺ) چواردە سەدە لەمەوپێش ڕایگەیاندوە، پێغەمبەر(ﷺ) لە فەرمودەیەکی سەحیحدا دەفەرموێت: (إذا نمتم فاطفئوا سرجكم) ، واتە: (کاتێک دەخەون چراکانتان بکوژێننەوە)، پرسیار ئەوەیە: ئایا ئەم فەرمودەیە شایەتی ڕاستگۆیی پێغەمبەر موحەممەد (ﷺ) نادات؟

بسم الله الرحمن الرحيم

هەیڤ

مجلة علمية فصلية يصدرها مركز كردستان للأعجاز العلمي في القرآن و السنة

العدد الأول من مجلة هەيڤ صدرت في عام 2002

العدد (31) خريف 2013م ـ 1434هـ

www.haiv.org

القسم العربي

صاحب الأمتياز

نشاة غفور سعيد

رئيس التحرير

د. دارا گوڵ حامد

الهيئة الأستشارية

فاروق رسول يحيى

جمال محمد أمين

د. دياري أحمد إسماعيل

للأتصال

haiv2001@gmail.com

www.facebook.com/kurdhaiv

تصميم

شيروان أحمد حمه كريم

sherwan_100@yahoo.com

في هذا العدد

39

التفسير الطبي للآية ٣٠ من سورة الأنبياء

41

الإعجاز العلمي في ذكر الأذن والسمع في القرآن الكريم

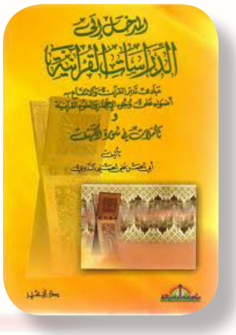

46

كتاب العدد

48

خاطرة العدد: في وداع رجل عالم

العنوان: السليمانية -شارع ماموستايان - عمارة حاج محمد بينجويني - الطابق الثالث

كلمة ﴿ ٱلۡأَيَةَ ﴾ الفذة في سورة الروم
المعجزة الكبرى (القرآن الكريم)

بقلم: نشأة غفور سعيد

سورة الروم نزلت في أواخر العهد المكي، بعد سورة الإنشقاق في تسلسل النزول ٨٤، وموقعها في تسلسل المصحف رقم ٣٠.. وسورة الروم مكية، وعدد آياتها ستون آية، وهي مليئة بالإعجاز القرآني وفي مختلف جوانبه. فمنذ بدايتها الأحرف المقطعة ﴿ الٓمٓ ﴾ تأكيد على العرب، أهل الفصاحة والبلاغة، والمشركين أن هذا القرآن مكون من حروف لغتكم وعبارات كلامكم، وهي متداولة بين أهل البلاغة والبيان في مجالسكم، فتقدموا واتوا بمثل هذا القرآن إن كنتم قادرين على الإتيان بمثله.. والتحدي قائم إلى يوم القيامة.. والقرار قائم كذلك ﴿ وَلَن تَفۡعَلُواْ ﴾ في سورة البقرة٢٤، و ﴿ لَا يَأۡتُونَ بِمِثۡلِهِۦ ﴾ في سورة الإسراء ٨٨. فأين يكمن الإعجاز القرآني؟

هل الإعجاز البياني أساس في صياغة الجمل والمعاني والعبارات؟

وهل الإعجاز الغيبي في أخبار الفترة الزمنية بأحداث سوف تقع بعد (بِضۡعِ سِنِينَ) الروم٤؟ ولا يعلم الغيب أحد من دون الله –سبحانه وتعالى– ثم تأتي الأحداث مطابقة لما ذكره القرآن الكريم، كما هو الحال في المعركة الفاصلة بين الروم والفرس.. حيث كان النصر النهائي للروم.. ﴿ وَيَوۡمَئِذٖ يَفۡرَحُ ٱلۡمُؤۡمِنُونَ ٤ بِنَصۡرِ ٱللَّهِۚ ﴾ في بداية السورة المباركة، سورة الروم.

أم الإعجاز في الحقائق العلمية التي تكتشف بعد الأجيال والقرون؟ وكشف حقيقة واحدة من تلك الحقائق دليل على مصدر القرآن الكريم، كما هو الحال في إدرار اللبن ﴿ نُّسۡقِيكُم مِّمَّا فِي بُطُونِهِۦ مِنۢ بَيۡنِ فَرۡثٖ وَدَمٖ لَّبَنًا خَالِصٗا ٦٦ ﴾ النحل. ولم تكن البشرية حتى القرن الماضي على علم في كيفية إدرار اللبن في جسم الكائن الحي والأنعام.. وعشرات الحقائق العلمية المثبتة في بحوث (الإعجاز العلمي).

أم الإعجاز يكمن في سرد الوقائع والخفايا في تأريخ الأمم والشعوب التي كانت خافية في الآثار والمكتوبات في الحضارات السابقة، وكشفت القرون الحديثة عن مطابقتها مع ما ورد في القرآن الكريم، ولعل أبرزها قصة حياة سيدنا يوسف –عليه السلام– وحكاية غرق فرعون موسى، وحفظ جثته من التلف والإندثار، كما جاء في إسلام الطبيب الفرنسي موريس بوكاي وكتابه المشهور (القرآن الكريم والتوراة والإنجيل والعلم).

أم الإعجاز القرآني في بقائه كتابة وصورة وصوتاً وتلاوة في صدور العلماء وكتابات الخطاطين؟ ووعده الصادق ﴿ إِنَّا نَحۡنُ نَزَّلۡنَا ٱلذِّكۡرَ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ٩ ﴾ الحجر.

وسورة الروم.. سورة متميزة في حياة وسلوك الدعوة والدعاة.. ذات شخصية أصلية في الفصل بين الإيمان وأهله، والكفر والشرك وأهله. فالمؤمنون أمة واحدة من آدم –عليه السلام– إلى آخر رجل ينطق بين الروم –أهل الديانة والعقيدة– والفرس–آنذاك– عبدة النار والمجوس.

هذه الحقيقة البارزة هي التي يغفل عنها الكثيرون من أهل زماننا، ولا ينتبهون إليها كما أنتبه المسلمون والمشركون في عصر رسول الله (ﷺ) منذ حوالي أربعة عشر قرناً. ومن ثم ينحصرون داخل حدود جغرافية أو جنسية، ولا يدركون أن القضية في حقيقتها هي قضية الكفر والإيمان، وأن المعركة في صميمها هي معركة بين حزب الله وحزب الشيطان. وما أحوج المسلمين اليوم في جميع بقاع الأرض أن يدركوا طبيعة المعركة، وحقيقة القضية، فلا تلهيهم الأعلام الزائفة التي تتستر بها أحزاب الشرك والكفر. فإنهم لا يحاربون المسلمين إلاّ على العقيدة. مهما تنوعت العلل والأسباب.

تلك هي (شخصية سورة الروم) وذلك هو الإعجاز في السورة، وقد وردت منها كلمة (آية) بمعنى المعجزة الكبرى للرسول الكريم (صلى الله عليه وسلم) في التحدي بالقرآن الكريم بدل المعجزات الحسية المادية التي تنتهي مع الزمان والمكان.. أما المعجزة الخاتمة فإنها (حية باقية أبدية متجددة) في حياة المصطفى (صلى الله عليه وسلم) وبعد انتقاله إلى الرفيق الأعلى، وحتى قيام الساعة..

الآية 58 من سورة الروم هي قوله تعالى: ﴿ وَلَقَدۡ ضَرَبۡنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٖۚ وَلَئِن جِئۡتَهُم بِـَٔايَةٖ لَّيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ إِنۡ أَنتُمۡ إِلَّا مُبۡطِلُونَ ٥٨ كَذَٰلِكَ يَطۡبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلَّذِينَ لَا يَعۡلَمُونَ ٥٩ ﴾ الروم.

و إذا تمعنا في الآية المباركة فإننا نجد فيها المواضيع القرآنية التالية:

1- هذا القرآن.

2- من كل مثل.

3- جئتهم بآية.

4- الذين كفروا.

5- مبطلون.

6- القلوب.

7- الذين لا يعلمون.

1- هذا القرآن: وردت كلمة (القرآن) في 58 موقعاً في القرآن الكريم، وقد قمنا بتنظيم جدول خاص بتوزيعها حسب معانيها وأغراضها الواردة في مواقعها في البحث (الظاهرة القرآنية إعجاز ورسالة) نقتبس منه الجدول التالي:

ت	الموضوع	عدد الآيات	السورة ورقم الآية
1	القدرة الإلهية	1	القصص 58
2	التحدي بالقرآن	1	الإسراء 88
3	قصص القرآن	1	يوسف 3
4	صدق القرآن	1	يونس 37
5	الحياة مع القرآن	1	الفرقان 30
6	التفكير والتدبير	2	النساء 82، محمد 24
7	صلاة الفجر	2	الإسراء 78
8	إحترام القرآن	2	الأعراف 204، النحل 98
9	رسالة القرآن	2	الأنعام 19، الإسراء 9
10	الكتب الثلاثة	2	التوبة 111، النمل 76
11	قراءة القرآن	3	النمل92، المزمل 4-20
12	القسم بالقرآن	3	يس 2، ص 1، ق 1
13	نزول القرآن	5	البقرة 185، طه 114، الفرقان 32، النمل6، الإنسان23
14	الإعجاز البياني	5	الحجر 87، القمر 17-22-32-40
15	فاعلية القرآن	7	يونس 61، الإسراء60-82، طه 2.
16	معاداة القرآن	8	يونس12، الحجر 91، الإسراء 41-45-46، سبأ 31، فصلت 26، الزخرف 31.
17	مكونات القرآن	12	المائدة 10، الحجر 1، الإسراء 89، الكهف 58، النمل 1، الروم 58، يس 69، الزمر 27، ق 45، الرحمن 2، الواقعة 77، البروج 21.
	المجموع	58	

و إذا أخذنا جملة (هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ) من المجموعة، فإننا نجدها ترد في خمسة عشر موقعاً في السور التالية:

مرة واحدة: 11 مرة سورة الأنعام 19- يونس 37- يوسف 3- الكهف 54- الفرقان 30- النمل 76- الروم 58- الزمر 27- فصلت 26- الزخرف 31- الحشر 21.

وجاءت أربعة مرات في سورة الإسراء: الآيات 9- 41- 88- 89. وكل مواضعها مكية، عدا سورة الحشر فإنها السورة المدنية الوحيدة التي ترد عبارة (هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ) في الآية 21 منها.

وإذا أخذنا العبارة في مدلولاتها فإننا نجد أن:

﴿ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ ﴾ الزمر .تتكرر في سورة الزمر الآية ٢٧ باختلاف تكملة العبارة والجملة، ففي سورة الروم ٥٨ تأتي العبارة: ﴿ وَلَئِن جِئْتَهُم بِـَٔايَةٍ لَّيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ ﴾ . بينما نجد الختام في الآية ٢٧ من سورة الزمر: ﴿ لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٢٨﴾ ﴾ الزمر: ٢٧ – ٢٨.

وفي مجموعة الآيات تتكرر صيغة: ﴿ وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ ﴾ في ثلاثة مواقع: الإسراء الآية ٤١.. تختم بقوله تعالى: ﴿ لِيَذَّكَّرُواْ وَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا نُفُورًا ﴾. أما الآية ٨٩ فإنها تأتي بعد آية التحدي لمعشري الجن والإنس ٨٨، وتختم الآية بقوله تعالى: ﴿ فَأَبَىٰٓ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴾ ٨٩، أما ختام الآية ٥٤ من سورة الكهف فتأتي بالعبارة: ﴿ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا ﴿٥٤﴾ ﴾.

ومثل هذه العبارات في التعبير القرآني قمة بلاغية فوق طاقة البشر في تختيم جملة موحدة بعبارات مختلفة، كلها تدرس الجوانب النفسية للإنسان في استقباله آيات الذكر الحكيم في دائرة الإيمان والكفر. وكلها تؤكد دور الإنسان –مهما كانت عقيدته ومنهجه في الحياة– في الصراع الفكري بين الإيمان والكفر. وضرورة الإذعان طوعاً لمصداقية (الوحي الإلهي) في الكتاب الخاتم، آخر اتصال للسماء بالوحي إلى الإنسان إلى يوم القيامة.

و نختتم هذه الملاحظات بآيات وردت فيها جملة (هذا القرآن) في بيان عظمة الإسلام في رؤيته عن الكون والحياة والإنسان.. وإليك النماذج:

1- ﴿ إِنَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ يَهْدِي لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا ﴿٩﴾ ﴾ الإسراء.

2- ﴿ لَوْ أَنزَلْنَا هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُۥ خَٰشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ ٱللَّهِ ۚ وَتِلْكَ ٱلْأَمْثَٰلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ ﴾ الحشر.

وهكذا نجد أن هذا القرآن –المعجزة الكبرى للرسول (ﷺ)– وحي من الله –سبحانه وتعالى– على قلب المصطفى (ﷺ) ليكون مبشراً ونذيراً وداعياً إلى الله بإذنه وسراجاً منيراً، وليبلغ بالقرآن أهل زمانه ومن يأتي بعدهم إلى يوم القيامة، ويكون القرآن الكريم معجزة أبدية متجددة مع كل زمان ومكان، وقد جعل التفكير فريضة على كل من يصله القرآن الكريم .. هداية ومعرفة وتفكيراً صحيحاً.. من أمثال قوله تعالى:

(لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ) في الأعراف١٧٦، النمل٤٤، الحشر٢١.

﴿ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴾ في يونس ٢٤، الرعد ٤، النحل ١١– ٦٩، الروم ٢١، الزمر ٤٢، الجاثية ١٣.

ولعل أعظم آية في فريضة التفكير الصحيح إلى نتائج صائبة في العقيدة والحياة جاءت في سورة آل عمران الآية ١٩١، قوله تعالى: ﴿ ٱلَّذِينَ يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ قِيَٰمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَٰذَا بَٰطِلًا سُبْحَٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴾.

وما أعظم تعليق رسول الله (ﷺ) على هذه الآية حسب رواية الإمام ابن كثير في تفسير الآية: (ويل لمن قرأها ولم يتفكر فيها) المختصر ج١، ص348.

و في حديث يرويه الإمام محمد أبو زهرة –رحمه الله– (لا عبادة كالتفكر) وما فهمه الصحابة الكرام –رضوان الله عليهم– (أن ضياء الإيمان التفكر). زهرة التفاسير ج٣، ص١٥٤٨.

والله الموفق لكل خير

"وجعلنا من الماء كلّ شيءٍ حيٍّ أفلا يؤمنون"

التفسير الطبي للآية ٣٠ من سورة الأنبياء، والآيات ذات الصلة بالموضوع

الدكتور محمد جميل الحبال – استشاري الباطنية وباحث في الإعجاز الطبي في القرآن والسنة

E-mail : alhabbal45@yahoo.com - Website : www.alhabbal.info/dr.mjamil

إن الماء هو النعمة الكبرى والمنّة العظمى التي أنعم الله بها على الإنسان، وكذلك على كافة المخلوقات.. فلا يوجد كائن حي إلّا ويشكل الماء جزءً من تكوينه، قَلّت نسبته منه أم كثرت! لأنه من ضروريات الحياة وعمادها، فيحثما وجد الماء وجدت الحياة!

الماء في القرآن:

لقد تكرر ذكر الماء في القرآن الكريم عشرات المرات، لأهميته الكبرى للإنسان والحيوان والنبات والطبيعة، حيث ورد ذكره بلفظ (ماء) 33 مرة، وبلفظ (الماء) 16 مرة. ولكن القرآن الكريم ذكره تحديداً في معرض علاقته لحفظ الحياة وديمومتها في 25 آية كريمة، وكما يلي:

البقرة/ 164، الأعراف/ 57، 50، هود/ 7، يوسف/ 49، الرعد/ 4، النحل/ 65، الأنبياء/ 30، الحج/ 5، النور/ 45، الفرقان/ 54، 49، العنكبوت/ 63، الروم/ 50، 24، السجدة/ 8، فاطر/ 9، يس/ 33، فصلت/ 39، الزخرف/ 11، الجاثية/ 5، ق/ 11، الواقعة/ 68، المرسلات/ 20، الطارق/ 6.

ومن العجيب أن الباري عز وجل قال في محكم كتابه، في الآية موضوعة البحث أعلاه: (وجعلنا من الماء كل شيء حي) ولم يقل (وجعلنا من الهواء كل شيء حي)! بالرغم من أهمية الهواء للكائنات الحية، لاحتوائه على الأوكسجين الضروري لإدامة حياتها وفعالياتها، حيث وجد أن نوعاً من الكائنات الحية الدقيقة (البكتريا) تموت عند تعرضها للهواء، وتعيش بدونه! وتسمى (البكتريا اللاهوائية) (Anaerobic Bacteria). فسبحان الله الخالق العظيم على دقة تعبيره وبديع صنعه وخلقه!

الماء في الإنسان:

الماء مركب كيمياوي يتكون من ذرتين هايدروجين وذرة واحدة أوكسجين (H_2O)، وهو أكثر المواد وفرة في الطبيعة وفي جسم الإنسان، حيث يشكل نحو 70% من وزنه (45 لتراً تقريباً). وفقدان 5- 10% من الماء في جسم الإنسان يؤدي الى جفاف شديد (Dehydration) وإذا ما وصل النقصان الى 15– 20% فإن ذلك يؤدي غالباً الى الوفاة!

ويتوزع الماء في جسم الإنسان بنسبة الثلثين (30 لتراً) داخل الخلايا، يسمى الضمنخلوي(Intracellular) والثلث الآخر (15 لتراً) خارجها، ويسمى الخرجخلوي (Extracellular) الذي منه (3 لترات) في بلازما الدم والبقية (12 لتراً) ينتشر بين الأنسجة (Interstitial). لذلك نجد أن خلايا الجسم وأنسجته تسبح بالماء داخلاً وخارجاً، حيث يصل الى كل خلية ونقطة في جسم الإنسان، ويتم بواسطته التبادل المستمر للمواد عبر الأغشية الخلوية. لذلك فان الماء ضروري جداً لكل وظائف الجسم والتي من أهمها ما يأتي:

1- عملية الهضم والإمتصاص في الجهاز الهضمي.

2- عملية نقل المواد الغذائية العضوية وغير العضوية داخل الخلية وخارجها.

3- وسيط ووسط جيد للعمليات الكيميائية الحياتية (البايولوجية – الأيضية) (Metabolism) والضرورية لجميع فعاليات ووظائف الجسم.

4- مذيباً وناقلاً جيداً لفضلات ومخلفات التفاعلات الأيضية المذكورة أعلاه، ويعمل على طرحها والتخلص منها خارجاً عن طريق الكلى (البول) والجلد (العرق) والرئة (النفَس).

5- منظم لحرارة الجسم ودرجة الحموضة (pH)، والمحافظة على ثباتهما بالمعدلات الطبيعية الضروريتان للإنسان وتفاعلاته البايولوجية.

6- الماء ضروري لبناء جميع أنسجة الجسم، والمادة الأساس لتكوين الدم والإفرازات السائلة منه كاللعاب والدموع وعصائر المعدة والجهاز الهضمي والسائل الذي تفرزه أغشية المفاصل (السائل المنزلق) (Synovial Fluid).. بالإضافة لمحافظته على نعومة الجلد وصحته.

هذا غيض من فيض وبإختصار شديد، عن أهم وظائف الماء في

جسم الإنسان.. ومن الجدير بالذكر أن نؤكد على نوعين من السوائل في الإنسان لأهميتهما القصوى له، وهما:

1. سائل النخاع الشوكي (C.S.F): والذي يبلغ حجمه نحو (125) سم٣، ويحيط بالجملة العصبية (الدماغ والنخاع الشوكي) ويحميها من الشدة الخارجية، فضلاً عن وظائفه الحيوية الأخرى، وهو من أنقى السوائل المعروفة، ويتكون (ينبع!) من الظفيرة الشبكية (Choroid Plexus) الواقعة في بطين الدماغ، ويحيط به داخلاً وخارجاً، ويخرج من فتحات معينة متصلة بأوردة الدماغ في دورة مستمرة ومتجددة. ويجعل الدماغ يطوف ويفقد وزنه (حسب قاعدة أرخميدس)! لذلك فإن من رحمة الله بالإنسان أنه لا يشعر بثقل دماغه الذي يبلغ 2% من وزنه.

ومن الجدير بالذكر أن سائل النخاع الشوكي في الإنسان يتجدد في اليوم والليلة خمس مرات بعدد الصلوات الخمس! فكأنما يجعل الدماغ يتوضأ أيضا ويكون في حالة وضوء وطهر مستمرين!.علماً أن الدماغ في شكله الجانبي داخل الجمجمة يشبه حالة السجود عند الصلاة في الإنسان، ورأسه باتجاه مقدمته (الناصية) (Prefrontal Lobe) كما يظهر في الصورة أدناه:

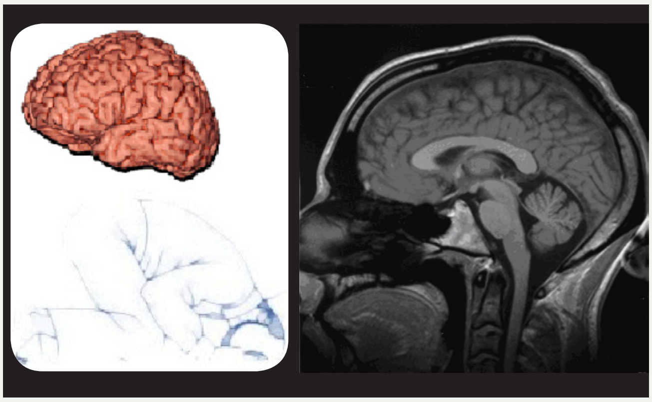

2. السائل السّلي (Amniotic Fluid): الذي يحيط بالجنين داخل الرحم، وحجمه نحو (400) سم٣ في وسط الحمل، ويصل الى حوالي اللتر قبل نهايته بإسبوعين، ويقل بعد ذلك، حيث يقيه من المؤثرات الخارجية (حماية) ويجعله يطوف أيضاً، ويقلل من وزنه فلا تشعر الأم الحامل بثقله الحقيقي، كما هو الحال في الدماغ أعلاه! فضلاً عن وظائفه الحيوية الأخرى كالمحافظة على درجة حرارة الجنين، ومصدر غذائي له، كما يتيح للجنين الحركة ويساعد على نمو جهازه التنفسي. فسبحان الله من خلق فسوى وقدر فهدى!

من صفات الماء الفريدة:

وحتى يكون الماء سبباً في حياة جميع الكائنات، فقد خصه الله عز وجل بمميزات فيزيائية وكيميائية فريدة، لا تتوفر في غيره من السوائل، لتحقيق هذه الوظائف الحياتية الضرورية، ومنها:

1. الحالات الثلاث: الماء هو السائل الوحيد الذي يوجد في الطبيعة في الحالات الثلاث (السائلة والصلبة – الجليد– والغازية – بخار الماء) وبذلك يكون فعلاً مخلوقاً من أجل الحياة، التي تتطلب أن يتوفر الماء فيها في هذه الحالات الثلاث المختلفة.

2. الوسط والوسيط المذيب المناسب: الماء أفضل مذيب للعناصر، وناقل لها، والوسط المناسب لكافة الأنشطة الحياتية والتفاعلات الكيميائية (الأيضية).

3. الخاصية الشعرية (التوتر السطحي): الماء بفضل هذه الخاصية الفريدة الناتجة عن التماسك القوي لآصرة الهيدروجين، فتوتره السطحي يتغلب على الضغط الجوي، فيصعد من أعماق الأرض في جذور الأشجار الشاهقة الإرتفاع، ويصل الى كل ورقة منها ويغذيها! وكذلك في جسم الإنسان، فإنه من خلال الأوعية الشعرية الدقيقة جداً في جهاز الدوران، يغذي كل منطقة فيها، وحتى قرنية العين (Cornea) في آلية فريدة من نوعها.

4. ثقل كثافته عند التجمد: يشذ الماء عن بقية السوائل التي تزداد كثافتها (وزنها) عند تحولها من الحالة السائلة الى الحالة الصلبة، حيث أنه في درجة ($4^{o}C$) يبدأ حجمه بالإزدياد وتقل كثافته. فيكون الجليد (الماء في الحالة الصلبة) أخف وزناً من الحالة السائلة، وهذه الخاصية الفريدة تجعله يتميز بصفة (الحياة) التي منحها الله له في الآية الكريمة موضوعة البحث، قوله تعالى: ﴿وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ﴾ حيث يطفو الجليد على سطح المحيطات والبحيرات المتجمدة ويحافظ على البيئة المائية تحته (حيوانات ونباتات)، فلو ذهبنا الى المحيطات المتجمدة في القطبين لرأينا التجمد في الطبقات السطحية، وأما الأعماق فالمياه سائلة تسبح فيها الكائنات الحية وتعيش فيها النباتات البحرية، كما لو أنها في أماكن أخرى إعتيادية! ولو كان غير ذلك لتجمدت جميع المحيطات وانعدمت الحياة داخلها، وكذلك لتوقفت عملية التبخير وتكون الأمطار، والتي تسمى دورة الماء في الطبيعة (الدورة الهايدرولوجية) وانعكس ذلك في إنعدام الحياة على اليابسة أيضا.

5. العذوبة: عندما يشرب الإنسان الماء، خاصة إذا كان عطشاناً أو مصاباً بالجفاف الشديد، فإنه يشعر بالإرتياح والإرتواء لعذوبته، وتعود للجسم الحيوية والنشاط الذهني والبدني، لذلك وصف القرآن الكريم هذه النعمة العظيمة، والتي وهبها للإنسان في قوله تعالى: ﴿أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ (٦٨) أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ (٦٩) لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ (٧٠)﴾ الواقعة، و(أجاجاً) أي مالحاً لا يمكن شربه، لذلك وجب الشكر الكبير لله عز وجل أن جعل الماء لذيذاً باعثاً للإرتواء، ولم يكن مالحاً غير مستساغ لا يصلح والاستعمال البشري! بل جعله يحقق الإرتواء والتغلب على الظمأ لعذوبته.

6. عديم اللون والطعم والرائحة: إن الماء قد خلقه الله فاقداً للصفات الفيزيائية الثلاث (اللون والطعم والرائحة) وفي ذلك فائدة عظيمة تخفى على الكثير من الناس، حيث أن الماء –كما ذكرنا– يدخل في تركيب جميع الأحياء والمخلوقات وبنسب متفاوتة، فلو كان له طعم أو لون أو رائحة خاصة به، لاصطبغت وأخذت هذا اللون والطعم والرائحة وتأثرت به فكانت جميعاً لها نفس لون وطعم ورائحة الماء!

وختاماً:

فإن الله –جلت قدرته– كما جعل الماء من أهم وأعظم النعم للإنسان في الحياة الدنيا، فقد جعله كذلك من أول وأهم النعم الكثيرة لعباده المتقين في جنات الخلد والنعيم، وذلك في قوله تعالى: ﴿مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ (١٥)﴾ محمد.

والماء غير الآسن: أي ماء عذباً غير متغير، بخلاف ماء الدنيا الذي قد يتغير بعارض.

والحمد لله رب العالمين على نعمه الكثيرة في الدنيا والآخرة.. ومن أهمها الماء!!

الدكتور عمر محمود عطية الراوي
rawisss@yahoo.com

الإعجاز العلمي في ذكر الأذن والسمع في القرآن الكريم

(الجزء الأول)

ذكر الصمم في القرآن الكريم بكل المستويات المعروفة علمياً، أي من درجة الصمم النفسي الإرادي الى درجة الصمم المركزي الأصيل، وكلها ذكرت بأسلوب إعجازي ودقيق جداً، يطابق آخر ما توصل اليه العلم الحديث، وبدون ليّ لعنق النص، ولا إهلاك المعلومة الطبية الدقيقة.

للصمم درجات، والكلام هنا لكتب الفسلجة (علم وظائف الأعضاء) التي يعرفها الأطباء، ولكتب علم الأذن والأنف والحنجرة، التي هي إحدى الإختصاصات الدقيقة في الطب. يبتدأ الصمم بالصمم الإرادي النفسي.. ثم الصمم المقنع.. ثم يليه صمم القناة الخارجية للأذن.. ثم الداخلية.. ويليه صمم العصب السمعي.. يليه الصمم المركزي بنوعيه، وكما سنرى، فكلها مذكورة بدقة عالية في المصحف، مما يدهش الأطباء والمعتصمين بالعلم الحديث!

الدرجة الأولى للصمم

الصمم الإرادي النفسي

يقول سبحانه وتعالى: ﴿وَحَسِبُوٓاْ أَلَّا تَكُونَ فِتۡنَةٞ فَعَمُواْ وَصَمُّواْ ثُمَّ تَابَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِمۡ ثُمَّ عَمُواْ وَصَمُّواْ كَثِيرٞ مِّنۡهُمۡۚ وَٱللَّهُ بَصِيرُۢ بِمَا يَعۡمَلُونَ ٧١﴾ المائدة.

مختصر أقوال المفسرين في هذه الآية:

ذكر تعالى في هذه الآية الكريمة أن بني إسرائيل عموا وصمّوا مرتين، تتخللهما توبة من الله. «وحسبوا أن لا تكون فتنة» أي بلاء واختبار.. وذكر المفسرون في الفتنة وجوهاً، وهي محصورة في عذاب الدنيا وعذاب الآخرة.. ثم عذاب الدنيا أقسام، منه القحط، والوباء، والقتل، والعداوة والبغضاء فيما بينهم، ومنه الإدبار والنحوسة.. وكل ذلك قد وقع بهم، أي ظنوا أن معصيتهم وتكذيبهم لا يجر عليهم عذاباً. فعموا وصمّوا، عبارة عن تماديهم على المخالفة والعصيان، والآية دالة على أن عماهم وصممهم عن الهداية إلى الحق حصل مرتين. الثانية قرئ: وصموا، ثم بالضم، على تقدير: عماهم الله، وصممهم الله، أي رماهم وضربهم بالعمي والصمم، كما تقول: نزكته إذا ضربته بالنزك، وهو رمح قصير، وركبته إذا ضربته بركبتك.

وقال بعض المفسرين: لا شك أن المراد بهذا العمى والصمم الجهل والكفر، فعموا عن الحق، أي (فعموا وصمّوا) يعني عموا عن الحق، وصمّوا عن الهدى. أو يعني لم يعملوا بما سمعوا، ولم يعتبروا بما أبصروا، فصاروا كالأعمى والأصم.

قال الزجاج (أحد علماء التفسير المعروفين): هذا مثل تأويله أنهم لم يعملوا بما سمعوا، ورأوا من الآيات فصاروا كالعمي الصم تمثيل، أي لم يعملوا بما سمعوا ولا انتفعوا بما رأوا ثم نعشهم، وتاب عليهم حين تابوا إليه وأنابوا، ثم لم يستمروا على ذلك، حتى انقلب أكثرهم إلى الحال القبيحة، حيث عموا وصمّوا كثير منهم بهذا الوصف، والقليل إستمروا على توبتهم وإيمانهم. «والله بصير بما يعملون» أي من قتل الأنبياء وتكذيب الرسل، والمقصود منه التهديد، أو المقصود من قتل الأنبياء وتكذيب الرسل. ومن هنا يظهر الفرق في السمع والبصر من الإيمان وآثاره، والكفر وآثاره.

من هذا نرى كم كان هناك حيرة لدى المفسرين لإعطاء تحقيق متكامل لتفسير هذه الآية.

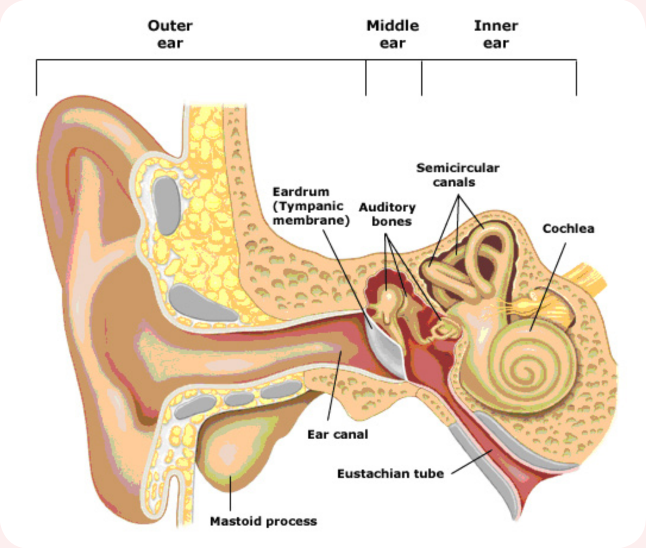

التفسير العلمي والاعجاز القرآني

الكلام هنا عن بنى إسرائيل، وهم بكبريائهم الفارغ يظنون أن الله لن يفتنهم، فهم آمنون من العقوبات، لذلك فهم عموا وصمّوا.. وهم –كما نعلم– بكامل صحتهم العينية والأذنية.. ولكن مع هذا يقول عنهم سبحانه وتعالى أنهم عموا وصمّوا! فلنراجع اللفظ في هذه الآية.. فالدقة اللفظية هنا أن الله سبحانه وتعالى لم يتكلم عن عيونهم ولا عن آذانهم، إنه –سبحانه وتعالى– يتكلم عن عملية الإبصار وعملية السمع.. فقد وجد علماء الفسلجة وعلماء النفس والأطباء

أن هناك علاقة مباشرة بين السمع والبصر من ناحية، والإرادة من الناحية الأخرى (عن كتاب سكوت براون للأذن والأنف والحنجرة).. فالإرادة والوعي، التي يسميها سبحانه وتعالى (الفؤاد)، والذي مقره قلب الدماغ، حيث يكون مركز الوعي، والذى عند تلفه يفقد الإنسان وعيه، ويسميه العلماء (HYPOTHALAMUS) (ما تحت سرير الدماغ، أو ما تحت المهاد)، والوعي مهم جداً بالنسبة للسمع والبصر.. ففي المركز الدماغي تفسر الإيعازات السمعية والبصرية، ثم بعد ذلك توزع داخل الدماغ الى نقاط مختلفة، والى مهاد الدماغ، مما يجعلنا نعي ما سمعناه وما بصرناه. وهناك منطقة تسمى منطقة ونكر (WERNICK'S AREA) في الدماغ تقوم بالتنسيق بين ما يسمع وما يوعى، وهي من مجاورات منطقة السمع.. وعند تلف هذه المنطقة فإن الإنسان يسمع ولا يعي (كتاب كايتون وهل للفسلجة ص718).

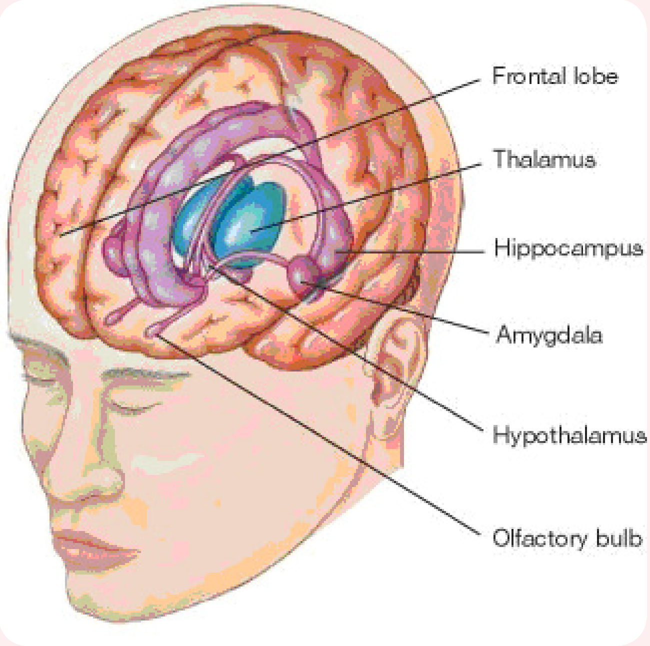

أي هناك انعكاس لحضوي، ولكن لن يفهم السامع ما قيل، بالرغم من أنه يسمع بكامل الوضوح، وفي جزئية هذا قد يعيش الإنسان في مكان وأمامه حاجة لا يكاد يراها، وقد يبحث عنها وهي أمامه، فإذا جاء شخص من الخارج لاحظها مباشرة.. وكذلك قد تعيش قرب مطار أو محطة قطارات ولا تكاد تحس بأصواتها وضجيجها، وحتى في نومك.. بينما يأتي آخر من مكان مختلف هادئ، أو غير هادئ، فيؤذيه صوتها، وقد لا يستطيع النوم، فيستيقظ مع كل مرور قطار أو إقلاع لطائرة (عن كتاب سكوت براون).. ويتمكن الإنسان، بإرادته أو بالتأثير النفسي الداخلي، أن لا يسمع، فيلغي حاسة سمعه، وبصورة تدريجية، بحيث لا يكترث، وحتى وهو نائم، لصوت القطار والطائرة.. ومثال على ذلك: قد تجلس في مقهى، وفيه عشرات المتكلمين، فيضع تركيزك على أحدهم، وتلغي أصوات الباقين.. وقد تلغي كل الأصوات، وتنظر الى شيء محدد، وكأنك لا تسمع شيئاً، وقد يجلب انتباهك صوت محدد أو ذكر اسم، فتلتفت وتعي ما سمعت، وهكذا.. أي أنك تكون أصماً بإرادتك، وهذا ما جرى لبني إسرائيل، فهم رأوا بأعينهم آيات بينات، وسمعوا بإذنهم، ولكنهم تغاضوا وتجاهلوا ما رأوا وما سمعوا، ظانين أنهم لن يفتنوا، ولن يتعرضوا الى شدة وامتحان بعد ذلك. حتى إذا أصابهم شيء انتبهوا، وتذكروا وسمعوا ورأوا.. ثم مرت أيام، فنسوا وعادوا الى سجيتهم، فتجاهلوا ما سمعوا، الى درجة الإهمال الكلي.. وهذا ينعكس على مجموع إرادة الإنسان، فيؤدي به الى الخمول العقلي والبلادة في موضوع محدد لا يريد سماعه أو رؤيته.. ومع هذا تاب الله عليهم في المرة الأولى، ولم يستفيدوا من التجربة التي نبههم الله سبحانه وتعالى بها وأعادهم الى الوعي التام، بل وفي أول فرصة لهم، رجعوا الى عادتهم الأولى فعموا وصمّوا.

في هذه الآية يوضح سبحانه وتعالى ما يسمى الصمم الإرادي أو (الإرادي النفسي)، والذي تكون فيه الأذن سليمة فسلجياً. فإن الأذن لم يصبها أي أذى في منظومة السمع، ولا في منظومة الأعصاب الناقلة، ولا في المركز السمعي، ولكن بإرادتهم، أو لنقل بزيغهم واتباعهم الأهواء والشيطان، تجاهلوا ما يسمعون، وهذا التجاهل، والذى يتم في مجمل المركز الدماغي العلوي، الذي تتم فيه المعالجة، ثم التواصل مع النطق والإرادة والوعي، ليتم الإستفادة من الإشارات والحواس القادمة. إذا استمر هذا التجاهل (الصمم الإرادي) فإن حالة من ضعف الذكاء والبلادة العقلية تظهر، وقد تصل الى مستوى الخبل.. أو بمعنى آخر، أن يختم الله على قلوبهم –والعياذ بالله– وخاصة إذا كان مع هذا التجاهل عمل كفري أو حرام.. والحرام أو العمل الضال سيضيف هيكلية للإرادة، ويثبت الإنسان باتجاه ضال –والعياذ بالله– ﴿ كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ كَلَّا إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ ﴿١٥﴾ ﴾ المطففين.. لذلك عندما يقول سبحانه وتعالى عنهم (فعموا وصمّوا)، فهو أقل درجة للصمم المعروف علمياً، حيث نظام الأذن وفسلجتها سليم، ولكن الخلل بعد المركز الدماغي العلوي للسمع، عند نقل المعلومات الى المراكز الأخرى والى الوعي.

إحتار المفسرون في كيفية حدوث ذلك، لذلك قالوا: (إن المراد بهذا العمى والصمم الجهل والكفر، فعموا عن الحق)، وقال آخر: (فعموا وصمّوا، يعني عموا عن الحق وصمّوا عن الهدى، أو يعني لم يعملوا بما سمعوا، ولم يعتبروا بما أبصروا، فصاروا كالأعمى والأصمّ).. قال الزجاج: (هذا مثل تأويله أنهم لم يعملوا بما سمعوا ورأوا من الآيات، فصاروا كالعمي الصمّ تمثيل، أي لم يعملوا بما سمعوا، ولا انتفعوا بما رأوا).. ولكن ثبت علمياً أن هذا النوع من الصمم هو أول درجة من الصمم، وهو إرادي، ويحاسب الإنسان عليه قانونياً، أي في القوانين الأوربية، لأنه صمم ولكن من صنع الإنسان وبإرادته، لذلك سيحاسب إن ترتب على هذا الصمم جرم. بهذا نرى أنهم عموا وصمّوا حقيقة لا مجازاً، وهذه معجزه من المعجزات القرآنية.

النوع الثاني من الصمم

الصمم المقنع (MASKING)

يقول سبحانه وتعالى: ﴿ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَٰذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ ﴿٢٦﴾ ﴾ فصلت

مختصر أقوال المفسرين في هذه الآية:

أخرج ابن أبي حاتم، عن ابن عباس (رضي الله عنهما) قال: كان رسول الله (ﷺ) وهو بمكة، إذا قرأ القرآن يرفع صوته، فكان المشركون يطردون الناس عنه، ويقولون: لا تسمعوا لهذا القرآن والغوا فيه لعلكم تغلبون، قال الذين كفروا من مشركي قريش، أبي جهل

وأصحابه.. فترى بعضهم ينهى بعضاً عن سماعه، ويأمرهم باللغو فيه، كالصياح والتصفيق المانع من السماع.. ولغا يلغو: الساقط من الكلام. «والغوا فيه» وعارضوه بالخرافات من الرجز والشعر، أو تواصوا فيما بينهم أن لا يطيعوا للقرآن ولا ينقادوا لأوامره، ومفهوم كلامهم أنهم لم يلغوا فيه، بل استمعوا إليه. «لعلكم تغلبون» فيسكت عن القراءة. «لعلكم تغلبون» محمداً على قراءته.

التفسير العلمي والإعجاز القرآني لهذه الآية:

إن الإنسان لا يسمع عندما يكون الكلام روتينياً من آخرين، وهو غير مقصود به، وخاصة عندما يكثر المتكلمون، وقد ينتبه لكلام جميل أو رومانسي، أو إذا سمع كلمات خاصة بنغمة خاصة، أو من صوت معروف لديه، أو إذا طرق الى سمعه اسم خاص، فإنه سينتبه ويعي مرة أخرى، وتتوجه في هذه الحالة الذبذبات الكهربائية من مركز السمع، الذي كان يهمل الإيعازات الى المراكز الأخرى في الدماغ، الى أماكن أخرى، تجعله يتفاعل مع ما يسمع. أي أن الوعي ضروري للفهم.

فماذا كان تأثير قراءة القرآن على عامة قريش؟ لقد كانت للقرآن قابلية على دفع الإنتباه نحو الأمام، مما يجعل الإنسان، أي إنسان، حتى الذي لا يعرف اللغة العربية، ينتبه اليه وينجذب اليه، مما كان يثير رعب قادة الكفر من قريش. قد يكون أسلوب القرآن وكلماته القوية، أو طريقة قراءته أمراً مغايراً ومؤثراً، ولكن حتى عندما يحشر في كلام آخر، ويذكر بنفس الطريقة التي يذكر فيها باقي الكلام، فان كلماته الربانية سوف تخترق الى عمق تفكير الإنسان. وهذا ما كان يحصل لكفار قريش ولغيرهم.. وقد قرأنا القرآن أمام ممرضة من كوبا تتكلم الإسبانية، ودسسنا فيه جملة من غيره وبنفس النغمة، فعرفتها أنها ليست من القرآن.. لذلك التأثير الخطر حاول كفار قريش صرف الناس عنه بكل الطرق، ولكنهم فشلوا فاستعملوا طرقاً جديدة، وهي اللغو مع القرآن، ليقطعوا الصوت الواصل الى الأذن، حتى يتوقف وعي الإنسان السامع. ولما كان وجود صوت آخر يقلل الوعي المسموع (كانون للفسلجة ص178)، وسببه هو حصول ممانعة في المستلمات والعصب السمعي، وارهاق مناطق الإتصال. لذلك طلب الكفار اللغو مع القرآن، حتى لا يسمع الناس كلام الله، فيتأثرون به. فهل وصلوا الى مرادهم؟ وهل فعلاً تغلبوا؟ (وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ).. لقد كان تأثير القليل من القرآن يساوي أقوى تحفيزات كلام اللغو عند الكافرين، فكانت النتيجة أن القرآن انتشر، وكلام الله انتصر. والتداخل الصوتي –علمياً– يضع قناعاً صوتياً لمنع سماع صوت آخر، ويعتبر –علمياً– درجة من درجات الصمم، وهذه الدرجة من الصمم هي درجة التأثير الخارجي، والتي يكون فيها نظام السمع متكاملاً وصحيحاً، ولكن التداخل هو الذي يؤثر على السمع، وكلمة (لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ) من كفار قريش تدل على فشلهم وخيبتهم أمام القرآن، الذي يخترق كل الأقنعة، ويصل الى القلوب.

النوع الثالث من الصمم

صمم الإنتقال الصوتي (CONDUCTION DEAFNESS)

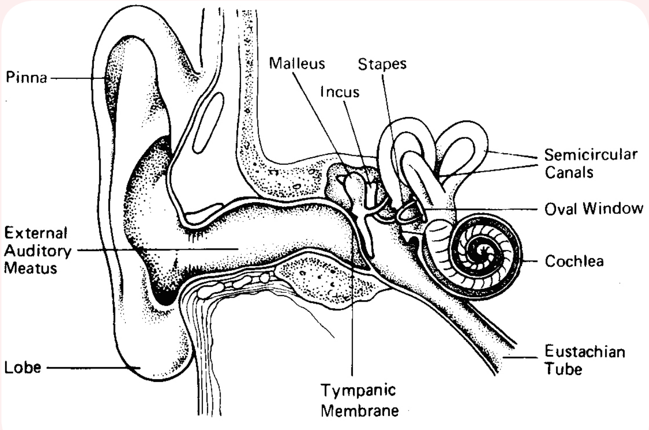

The structure of the ear.

يتكون هذا النوع من الصمم من عدة درجات: أولها هو غلق الأذن من الخارج بالأصابع، يقول سبحانه وتعالى: ﴿ وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوٓا۟ أَصَٰبِعَهُمْ فِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَٱسْتَغْشَوْا۟ ثِيَابَهُمْ وَأَصَرُّوا۟ وَٱسْتَكْبَرُوا۟ ٱسْتِكْبَارًا ﴿٧﴾ ﴾ نوح

مختصر أقوال المفسرين في هذه الآية:

فقوله تعالى «جعلوا أصـابعهم في ءاذانهم واستغشوا ثيابهم» يدل دلالة واضحة على شدة بغضهم وكراهتهم لما يدعوهم إليه نوح. الغرض من جعل الأصابع في الآذان لعدم السماع كلما دعوتهم إلى الإيمان بك. «وَٱسْتَغْشَوْا۟ ثِيَابَهُمْ » أي تغطوا بثيابهم، لئلا يروا نوحاً، ولا يسمعوا كلامه، أو أنه «واستغشوا ثيابهم» أي أظهروا العداوة، كراهة النظر إلى وجه من ينصحهم في دين الله. «وَأَصَرُّوا۟ » أي أكبوا على الكفر والمعاصي وانهمكوا، وجدوا فيها، مستعار من أصر الحمار على العانة إذا صر أذنيه، أي رفعهما ونصبهما مستويين وأقبل عليها يكدمها ويطردها، وفي ذلك غاية الذم لهم. «واستكبروا» من اتباعي وطاعتي إستكباراً عظيماً، وقيل نوعاً من الإستكبار غير معهود، والاستكبار طلب الكبر من غير استحقاق له.

التفسير العلمي والإعجاز القرآني لهذه الآية:

هذه الدرجة من الصمم معلومة لدى عامة الناس، فإذا أراد أن لا يسمع شيئاً، أو أراد إظهار أنه لا يود سماع شيء، فسيضع أصابعه في آذانه، وفعلاً يحدث ضعف في سمع الإنسان عند وضع أصابعه في أذنيه، ولكن سيبقى هناك سمع بدرجة أقل. فإضافة الى انقطاع الصوت من الوصول الى الطبلة مباشرة، وتداخل صوت احتكاك الأصابع في الأذن، وهذا تشويش إضافي آخر، فإن الإنسان يبقى يسمع، وهنا سيحدث صمم الإنتقال الصوتي (CONDUCTION DEAFNESS) جزئياً، لأن الأصابع لن تمنع الإنتقال الصوتي الهوائي كلياً، كما أن الصوت سوف ينتقل بواسطة الفك وعظام الجمجمة، فتبقى درجة من السمع، حتى لو بالغنا بوضع الأغطية على رؤوسنا (كانون للفسلجة ص179)، وإن فعل هذا العمل من قوم نوح يدل على قصورهم البشري، حيث أنهم يظنون أن بوضع أصابعهم في آذانهم لن يسمعوا الحقيقة ولن يتأثروا بها، وعلى هذا لن يحاسبوا عليها.. ووضع الأصبع في الأذن يعتبر خطوة نحو تقليل السمع أكثر مما ذكر في الآية السابقة، إضافة

الى تغطية عيونهم وإعلان إصرارهم واستكبارهم الذي يزيد في ضلالتهم، ويقلل سمعهم أكثر.. «وأصروا» وهي تعني تشبثوا برفضهم، إلا أنها تعطي معنى آخر، فهم كالحمار عندما يصر أذنيه (أصر يعني ربط، ومنها الصرة) ويقال إن الحمار تحدث له حالة من الهياج يوقف أذنيه نحو الأعلى ويبدأ يضربها، وطبعاً هذا يجعله لا يسمع شيئاً، وبئس المثل مثل الكافر، فكانت النتيجة أن أغرقهم الله بكفرهم.

نوع آخر من صمم الإنتقال الصوتي
(CONDUCTION DEAFNESS)

كأن في أذنيه وقراً

يقول سبحانه وتعالى: ﴿ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَشۡتَرِي لَهۡوَ ٱلۡحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ بِغَيۡرِ عِلۡمٖ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًاۚ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ عَذَابٞ مُّهِينٞ ﴿٦﴾ وَإِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِ ءَايَٰتُنَا وَلَّىٰ مُسۡتَكۡبِرٗا كَأَن لَّمۡ يَسۡمَعۡهَا كَأَنَّ فِيٓ أُذُنَيۡهِ وَقۡرٗاۖ فَبَشِّرۡهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٧﴾ ﴾ لقمان

مختصر أقوال المفسرين في هذه الآية:

وقيل نزلت في قرشي اشترى جارية مغنية، تغني بهجاء رسول الله (ﷺ).. ويعني باطل الحديث. «من يشتري لهو الحديث» وقال هو شراء المغنية، ولهو الحديث في الغناء والمزامير واللهو وكل باطل ألهى عن الخير وعما ينفع، ولهو الحديث نحو السمر بالأساطير، والحديث في المسجد يأكل الحسنات كما تأكل البهيمة الحشيش.

وفي هذه الآية مستعار، وإنما نزلت الآية في أحاديث قريش وتلهيهم بأمر الإسلام وخوضهم في الأباطيل، وأن الآية نزلت في لهو حديث منضاف إلى كفر، فلذلك اشتدت ألفاظ الآية، والآية باقية المعنى في أمة محمد، ولكن ليس ليضلوا عن سبيل الله بكفر ولا يتخذوا الآيات هزواً، ولا عليهم هذا الوعيد، بل ليعطل عبادة ويقطع زماناً بمكروه وليكون من جملة العصاة والنفوس الناقصة. «وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا» مهزواً به، ويتخذها هزواً، كذلك يسخر بها وبمن جاء بها، ليضل عن سبيل الله، يعني يصرف الناس عن دين الله عز وجل، ويختار الشرك على الإيمان. «لهم عذاب مهين» لما اتصفوا به من إهانتهم الحق. ثم قال تعالى «بغير علم» عائد إلى الشراء، و «عَذَابٞ مُّهِينٞ» إشارة إلى أمر يفهم منه الدوام. «وَيَتَّخِذَهَا» دين الإسلام أو القرآن، أي كما استهانوا بآيات الله وسبيله أهينوا يوم القيامة في العذاب الدائم المستمر. «أولئك لهم عذاب مهين» بما ضلوا واستهزأوا بآيات الله وكذبوا الحق الواضح. «وإذا تتلى عليه آياتنا» يعني إذا قرئ عليه القرآن. «وَلَّىٰ مُسۡتَكۡبِرٗا» يعني أعرض مستكبراً عن الإيمان والقرآن، أي كأن لم يسمع الآيات. لهم يوم القيامة عذاب مذل مخز في نار جهنم. «ولى مستكبراً» زاماً لا يعبأ بها ولا يرفع بها رأساً، تشبه حاله في ذلك حال من لم يسمعها وهو سامع، أي هذا المقبل على اللهو واللعب والطرب إذا تليت عليه الآيات القرآنية ولى عنها وأعرض وأدبر، وإذا تتلى عليه آياتنا ليؤمن بها وينقاد لها، كأن لم يسمع ما في القرآن من الدلائل والعجائب، أشبهت حاله حال من لم يسمع. «وقراً» أي صمماً مانعاً من السماع، وإنما جعله كذلك لأنه لم ينتفع بما يسمع، فصار بمنزلة الأصم. والوقر هو الثقل في الأذن، أي صمماً لا تصل إليه الأصوات، والوقر في الأذن الثقل الذي يعسر معه إدراك المسموعات. وأدبر وتصامم وما به من صمم، كأنه ما سمعها، لأنه يتأذى بسماعها فيها. «فبشره بعذاب أليم» أي يوم القيامة يؤلمه، فهذه بشارة أهل الشر، فلا نعمت البشارة.

التفسير العلمي والإعجاز القرآني لهذه الآيه:

يذكر سبحانه وتعالى هنا أن هناك من لا يريد أن يعرف الحق، ولا يريد للحق أن يظهر وينتشر، لذلك يأتون بالمغنين والمغنيات ويصرفوا عليها الملاين ليضلوا الناس ويبعدوهم عن القرآن. وهذا دأبهم منذ نزول القرآن والى وقتنا هذا، فالأساليب لم تتغير.. وقد رأينا ذلك في الستينات، فكان الطغاة يدفعون لقارئ القرآن أقل من 100\1 مما يدفع للمغنين، استهزاء بدين الله وبكتابه، وجعلوا الإذاعة 95% أغاني، وكذلك التلفزيون، كله لصد الناس عن دين الله وكتابه. أما الآن فإن هناك عشرات القنوات الفضائية لا تبث إلا الأغاني، ولا تدري من أين يأتيهم المال! فالله يبشرهم بعذاب أليم، ووعدهم بالخسارة. في ذلك الوقت كان أهل الباطل يأتون، إضافة الى المغنين، بمن يقص عليهم قصصاً وأحاديث ليبعدوا الناس عن الحق ويضلوهم عن سبيل الله المستقيم، وكما يفعل الآن أهل الضلالة بالمسلسلات التافهة والساقطة.. يؤكد سبحانه وتعالى أنهم بغير علم. فلو أخذنا أحاديثهم لوجدناها مليئة بالأخطاء العلمية، والتي لا يعرفون عنها في ذلك الوقت أي شيء، فكيف لهم أي يستطيعوا أن يكتبوا سطراً واحداً مطابقاً لما في العلم الحديث؟ فالنتيجة أنهم استحقوا العذاب الأليم.. ويذكر لهم سبحانه وتعالى أنه «إذا تتلى عليه آياتنا ولى مستكبراً كأن لم يسمعها» أي أنه يسمع لغوه، والذي هو من أكاذيبه واختلاقه، أما آيات الله فإنه إذا تليت عنده ولّى مستكبراً، وجعل تركيزه بعيداً عنها. الله سبحانه وتعالى يقول عنه: (كَأَنَّ فِيٓ أُذُنَيۡهِ وَقۡرٗاۖ). فكيف يكون هذا الوقر؟ وما يفعل في سمع الإنسان؟

كما وضحنا سابقاً، فإن الأذن الخارجية قد وضع سبحانه وتعالى لها عمليه تنظيف ذاتية، حيث أن عملية جمع الأصوات الى صماخ الأذن بواسطة الصوان هي نفسها ستجعل الأوساخ تتجمع داخل الأذن، فتلتصق هذه الأوساخ على الشمع المفرز داخل الأذن، والذي سيطرد الى الخارج، بسبب حركة وزحف طبقة الكيراتين للجلد المبطن لصماخ الأذن. فلذلك فإن كل الأوساخ، مع الشمع المفرز، ومع الشعر المتساقط من شعر الأذن نفسها، سوف يتحرك، ولو بصورة بطيئة، الى الخارج، وتطرح هذه الأوساخ والشمع، لتنظيف الأذن بصورة مستمرة (أما جلدة قناة الصماخ فلها صفة خاصة بها تميزها عن باقي الجلد في الإنسان، فالجلد هنا لا ينمو من الأدمة الى البشرة، ولكن ينمو بحيث أن البشرة تتحرك بنموها من غشاء الطبلة باتجاه صيوان الأذن، أي لو وضعنا نقطة حبر على غشاء الطبلة، ثم راقبناها يومياً، فإننا نجدها تتحرك مبتعدة عن مركز الطبلة، حتى تصل الى جدار قناة الصماخ، ثم تستمر الى أن تصل الى صيوان الأذن) (كتاب سكوت براون للأذن والأنف والحنجرة).. وهذه الحركة تتم بسرعة 0.05 من المليم يومياً، أي بسرعه نمو الأظافر، مما يهيئ عملية مستمرة لطرد الأوساخ الى الخارج. وللتوضيح أكثر، فإن الجلد داخل الأذن تنمو خلاياها، فبدلاً من أن يتم النضوج للخلايا المولدة مباشرة باتجاه السطح، فإن هناك نمواً جانبياً للأدمة، بحيث أن طبقة الكيراتين تدفع باتجاه الفتحة الخارجية لصماخ الأذن (جوستون وهوك 1985).

درس العالم البرني (1964) سرعة الزحف في جلد الصماخ، ودرس

اتجاه الشعر وحراشفها، وكيف تقوم بدفع الأوساخ الى الخارج بصورة مستمرة. وهذه العملية لو توقفت لأي سبب مرضي أو عضوي أو فيزياوي، فإن الأوساخ سوف لن تخرج، بل ستستقر داخل الأذن وستكون الوقر.

وللمزيد من التوضيح نرجع أولاً الى اللغة.. يقول ابن منظور في كتابه لسان العرب ج5/ ص289 في كلمة (وقر): وقر، الوقر: ثقل في الأذن بالفتح، وقيل: هو أن يذهب السمع كله، والثقل أخف من ذلك، وقد وقرت أذنه بالكسر: توقر وقراً، أي صمت، ووقرت وقراً. قال الجوهري: قياس مصدره التحريك، إلا أنه جاء بالتسكين، وهو موقور ووقرها الله، يقرها. وقرأ ابن السكيت: يقال منه وقرت أذنه على ما لم يسم فاعله، توقر وقراً بالسكون: فهي موقورة، ويقال اللهم قر أذنه، قال الله تعالى: ﴿ وَفِيٓ ءَاذَانِنَا وَقۡرٞ ﴾، وفي حديث علي عليه السلام: تسمع به بعد الوقرة، هي المرة من الوقر بفتح الواو: ثقل السمع، والوقر بالكسر: الثقل يحمل على ظهر أو على رأس، يقال جاء يحمل وقره. وقيل الوقر: الحمل الثقيل، وعم بعضهم به الثقيل والخفيف وما بينهما، وجمعه أوقار. وقد أوقر بعيره وأوقر الدابة إيقاراً، وقرة شديدة الأخيرة شاذة ودابة وقرى موقرة. قال النابغة الجعدي: كما حل عن وقري وقد عض. وأوقرت النخلة: أي كثر حملها. وقوله عز وجل ﴿ فَٱلۡحَٰمِلَٰتِ وِقۡرٗا ﴾ يعني السحاب، يحمل الماء الذي أوقرها. والوقار: الحلم والرزانة. وقر يقر وقاراً، ووقارة ووقر قرة وتوقر واتقر: ترزن. وفي الحديث (لم يسبقكم أبو بكر بكثرة صوم ولا صلاة ولكنه بشيء وقر في القلب) وفي رواية (لسر وقر في صدره) أي سكن فيه وثبت من الوقار. ورجل وقار ووقور ووقر. ووقر الرجل من الوقار، يقر فهو وقور. ووقر يوقر ومرة وقور، ووقر وقراً: جلس، وقوله تعالى ﴿ وَقَرۡنَ فِي بُيُوتِكُنَّ ﴾: قيل هو من الوقار، وقيل هو من الجلوس، وقد قلنا إنه من باب قر يقر ويقر، وعللناه في موضعه من المضاعف الأصمعي. يقال: وقر يقر وقاراً، إذا سكن. قال الأزهري: والأمر قر، ومنه قوله تعالى (وَقَرۡنَ فِي بُيُوتِكُنَّ)، قال: ووقر يوقر، والأمر منه أوقر. وقرئ: وقرن بالفتح فهذا من القرار، كأنه يريد أقررن، فتحذف الراء الأولى للتخفيف وتلقى فتحتها على القاف، ويستغنى عن الألف بحركة ما بعدها، ويحتمل قراءة من قرأ بالكسر أيضا أن يكون من أقررن بكسر الراء على هذا ﴿ مَّا لَكُمۡ لَا تَرۡجُونَ لِلَّهِ وَقَارٗا ﴾ فإن الفرّاء قال: ما لكم لا تخافون عظمته، ووقرت الرجل: إذا عظمته. وفي التنزيل العزيز ﴿ وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ ﴾. والوقار: السكينة والوداعة. ورجل وقور ووقار ومتوقر: ذو حلم ورزانة. ووقر الدابة: سكنها، الوقرة أن يصيب الحافر حجر أو غيره فينكبه، تقول منه وقرت الدابة بالكسر، وأوقرها الله: مثل رهصت وأرهصها الله.

انتهى كلام ابن منظور، وقد جئت به لضرورة معرفة كل معاني (وقراً) تقريباً، ومعظمها تدل على أن المتحرك توقف، أو ثبت، فالثقل أوقر الحيوان والغيم، والعمر أوقر الشيخ، والأمر أوقر نساء النبي في بيوتهم، وهكذا. وما يهمنا هنا أن ما وقر داخل الأذن سيسمى وقراً. (في) تعني داخل الأذن، والمعنى أنه استقر داخل أذنه شيئاً.. وأمر آخر دقيق، نجده في الآية، وهو قوله تعالى (كَأَنَّ فِيٓ أُذُنَيۡهِ وَقۡرٗاۖ)، ذلك لأن ما في القرآن ذو دقة لفظية وعلمية، لذلك فإن الله سبحانه وتعالى يقول (كَأَنَّ فِيٓ أُذُنَيۡهِ وَقۡرٗاۖ)، أي أن الأذنين لا تسمعان جيداً، كأن فيها وقراً يسدها. فلو قال سبحانه وتعالى كأن في أذنه (أذن واحدة) وقراً، فإن انسداد أذن واحدة –وهذا يحدث كثيراً، حيث أن أذناً واحدة تسد بالشمع– فإذا حدث انسداد في أذن واحدة، فلن يؤثر كثيراً على السمع، وسيسمع بصورة طبيعية تقريباً، لذلك قال سبحانه وتعالى (كَأَنَّ فِيٓ أُذُنَيۡهِ وَقۡرٗاۖ). وجود الشمع والإنسداد في الأذنين سوف يؤدي الى ضعف السمع، حيث أن السمع سيتحول من الطريق الهوائي الى السمع من الجمجمة (سمسون رايت (357) (كانون للفسلجه ص179)، والسمع من خلال الجمجمة يكون بطيئاً وغير واضح، وقد يكون غير متساوي على الجهتين، مما يؤدى الى عدم فهم ما يقال.. إضافة الى أن الأصوات ذات الشدة العالية والذبذبة العالية هي التي تصل الى الأذن الداخلية لذلك الإنسان (كانون للفسلجه ص179).. إضافة الى أن طبقة الصوت التي تمر من خلال العظام ستكون عالية، أي أن الذبذبة العالية هي التي لها قابلية الإختراق الى الأذن، بينما الترددات الواطئة سوف لن تسمع أبداً مع إنسداد شمعي في الأذن الخارجية، وسيسمع من في أذنيه وقر جزء الكلمة العالي التردد، كمخرج السين والراء، بينما الطاء والفاء والميم لا تكاد تسمع، فيتشوه المسموع من الكلام، وقد يفهم بغير معناه المطلوب.. إضافة الى ذلك، عند الإنسداد بالوقر، فإن الإنسان سوف يسمع نفسه إذا تكلم، فتنتقل الذبذبات من حنجرته الى أذنه من خلال العظام، فيسمع صوته متضخماً وكاملاً وواضحاً جداً، أوضح من الصوت عندما لا يكون فيها شمع وانسداد. ولكي يتوضح الأمر لك أكثر، حاول أن تضع أصابعك في أذنيك بقوة، لتكون بدل الوقر، ثم تكلم وقارن مع ما تسمعه من الأصوات الخارجية، ستجد أن الصوت القادم من الآخرين سيضعف، بينما صوتك الذي تتكلم به سيقوى، ويكون انعكاس ذلك على نفسك. لذلك عندما قال سبحانه وتعالى (كَأَنَّ فِيٓ أُذُنَيۡهِ وَقۡرٗاۖ) كان مطابقاً تماماً لما هو عليه، فهو ﴿ وَإِذَا تُتۡلَىٰ عَلَيۡهِ ءَايَٰتُنَا وَلَّىٰ مُسۡتَكۡبِرٗا ﴾، وتصرف وكأنه لم يسمعها، بينما سمع لهو الحديث وباطله بقوة، أي سمع نفسة فقط، وصدق نفسه، فهو ﴿ كَأَن لَّمۡ يَسۡمَعۡهَا ﴾ وهو (كَأَنَّ فِيٓ أُذُنَيۡهِ وَقۡرٗاۖ).. فكأن هنا في الحالتين تدل على أنه ليس في أذنيه وقر، ولكن تصرف لأنه في ضلالة وغيه، فكأنه كذلك. فكم دقيق هذا الكلام! وكم عجيب هذا القرآن! فهو وحتى في القصص، وفي التهديد وفي الوعيد، وفي الوصف، فإنه كلام علمي دقيق جداً، ليس فيه ولا عوج واحد.. والنقاط المهمة هنا هي:

1- إن الله سبحانه وتعالى ذكر الوقر، وأعطانا إشارة علمية على أن هناك نظاماً لتنظيف الأذن ذاتياً. فإذا توقف هذا النظام، فإن الأوساخ والشمع ستقر في الأذن، وسماها (وقراً).

2- إن هذا الوقر سيؤدي الى حالة من الصمم الجزئي في حالة تجمعه بكثرة، وستكون نتائجه ضعفاً في السمع، وعدم وضوح في المسموع. لذلك عندما ولى الكافر مظهراً أنه لم يسمعها، والحقيقة أنه سمعها (كَأَن لَّمۡ يَسۡمَعۡهَا)، والكلمة تدل على عدم كمال السمع، فوصفها سبحانه وتعالى بـ (كَأَنَّ فِيٓ أُذُنَيۡهِ وَقۡرٗاۖ)، ومما يثبت أن الوقر هو إنسداد الأذن، هو أن الله سبحانه وتعالى يتكلم عن الأذن في كل مرة يذكر الوقر وليس السمع، وهي كثيرة في القرآن، كما سنرى، فلم يذكر مرة واحده الوقر مع السمع.

3- من كان في أذنيه وقر، فإنه سيسمع كلامه أو رأيه أكثر من سماعه كلام الآخرين، فاستعملت في المصحف بالمكان الصحيح تماماً.

4- إن الحالة لن تكون فعالة حتى يكون الوقر في الأذنين. فلو كان في المصحف (كأن في أذنه وقراً) لكان خطئاً علمياً فاحشاً، فأذن واحدة تكفي للسمع علمياً، وقد جاء السمع مفرداً في المصحف حيث هو كذلك علمياً.

الى اللقاء في الجزء التالي من الصمم في القرآن الكريم..

المدخل إلى الدراسات القرآنية

اسم الكتاب: المدخل إلى الدراسات القرآنية

اسم المؤلف: أبو الحسن علي الحسني الندوي

الطبعة: الأولى

سنة الطبع: 1423هـ – 2010م

محل الطبع: بيروت

دار النشر: ابن كثير

عدد الصفحات: 152

القياس: 14 X 20سم

من منا لمْ يتعلق على فكر العلامة الندوي؟ ومن منا يجهل دوره القيادي الرائد في مختلف أقسام الفكر الإسلامي المعاصر؟ يكفيه فخراً واعتزازاً أنه صاحب كتاب (ماذا خسر العالم بانحطاط المسلمين)، الذي أصبح، منذ أكثر من نصف قرن، الأساس والمرتكز في فهم الإسلام، وعرضه على الآخرين صافياً خالياً من التشويه التأريخي والتأثر بالمفاهيم الأوربية، وداعياً إلى إعادة (القيادة) إلى المسلمين، دون الإخلال بالإستعداد الروحي والإستعداد الصناعي والحربي، والتنظيم العالمي الجديد، والدعوة المباركة، أي الإستقلال التجاري والمالي.

ولو أردنا الحديث عن الشيخ العلامة الندوي –رحمه الله– فلننظر الى البحوث والدراسات الكثيرة التي نشرت عنه في العالم الإسلامي.. فهو العالم المجاهد، صاحب القلم والفكر والتأليف. بدأ بالتدريس عام 1934 في دار العلوم لدار الندوة ولما يزل في العشرين من عمره، واستمر في الكتابة والدعوة والتأليف حتى وفاته في 31 ديسمبر 1999، الموافق لـ 22/ 23 من رمضان 1420هـ، عن عمر كله جهاد القلم والفكر.

وفي رصيد المؤلف –رحمه الله– 181 بحثاً وكتاباً وتقريراً، نشر له في مختلف الأقطار العربية والإسلامية. إلاّ أننا نجد مجموعة من كتبه هو الأساس في معرفة مكانته الفكرية والدعوية:

1- ماذا خسر العالم بانحطاط المسلمين.

2- رجال الفكر والدعوة.

3- السيرة النبوية.

4- النبوة والأنبياء في ضوء القرآن الكريم.

5- نحو التربية الإسلامية الحرة.

6- إلى الإسلام من جديد.

7- المدخل إلى الدراسات القرآنية.

وأيم الحق.. إنني لم أجد صعوبة في تقديم وعرض كتاب، قدر ما عانيته مع كتاب (المدخل إلى الدراسات القرآنية)، فهو زخم متلاطم من المواضيع المتنوعة في التأريخ والتفسير والإستفادة من القرآن الكريم، مما اضطررت الى الرجوع إلى كتاب (أبو الحسن علي الندوي– الداعية الحكيم والمربي الجليل) للدكتور محمد اجتباء الندوي، عن تراث العلامة الندوي، حيث يعرض الكتاب في ص129- 130..

والكتاب سلسلة محاضراته في دار العلوم عام 1934، وجمعت وأضيف إليها بعض المواضيع، فأصبح كتاباً فريداً في توجيهاته ومواضيعه، نلخصها كالآتي:

الموضوع الأول: القرآن يتحدث عن نفسه.

1- القرآن قطعي غير مشكوك فيه إطلاقاً: ﴿ وَإِنَّهُۥ لَكِتَٰبٌ عَزِيزٌ ۝٤١ لَّا يَأْتِيهِ ٱلْبَٰطِلُ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِۦ ۖ تَنزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ۝٤٢ ﴾ فصلت.

2- القرآن محكم ومفصل: ﴿ مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ وَلَٰكِن تَصْدِيقَ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَىْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ۝١١١ ﴾ يوسف.

3- القرآن فرقان: ﴿ تَبَارَكَ ٱلَّذِى نَزَّلَ ٱلْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِۦ لِيَكُونَ لِلْعَٰلَمِينَ نَذِيرًا ۝١ ﴾ الفرقان.

4- القرآن مصدر للكتب الإلهية السابقة ومهيمن عليها: ﴿ وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ ﴾ المائدة: ٤٨ .

5- القرآن يهدي الى سبل السلام، ويخرج الناس من الظلمات إلى النور: ﴿ هُوَ ٱلَّذِى يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِۦٓ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ لِّيُخْرِجَكُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى ٱلنُّورِ ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ۝٩ ﴾ الحديد .

6- القرآن الكريم هو تلك المرآة الوضيئة: ﴿ لَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ كِتَٰبًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ۝١٠ ﴾ الأنبياء.

7- القرآن يتناول ذكر تلك الأمم والشعوب: ﴿ وَلَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ ءَايَٰتٍ مُّبَيِّنَٰتٍ وَمَثَلًا مِّنَ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ۝٣٤ ﴾ النور: ٣٤ .

الموضوع الثاني: الإعجاز القرآني:

1- آيات التحدي إلى يوم القيامة: ﴿ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا۟ وَلَن تَفْعَلُوا۟ ﴾ البقرة: ٢٤ .

2- مجالات الإعجاز القرآني: ﴿ قُلْ فَأْتُوا۟ بِكِتَٰبٍ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَآ أَتَّبِعْهُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ۝٤٩ ﴾ القصص.

3- أكبر مجالات إعجاز القرآن، وأولها (الإسلام): ﴿ ٱلْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِى وَرَضِيتُ لَكُمُ ٱلْإِسْلَٰمَ دِينًا ﴾ المائدة: ٣.

4- المعجزة الثانية القرآن، علومه ومعارفه:

أ- إستخدام المعرفة العلمية في التفسير والإعجاز.

ب- العلم الجديد والكشوف الجديدة تصدق القرآن.

5- إثبات الوثائق التأريخية العتيقة، وتصديق الباحثين المسحيين المعاصرين لما جاء في القرآن من تبرئة المسيح –عليه السلام– من الصلب والقتل.

المعجزة الثانية للقرآن الكريم: أنباؤه الغيبية ونبوءاته الصادقة.. وهنا يؤكد المؤلف (أمية) الرسول الأكرم (ﷺ)، وتأكيد القرآن الكريم في مثل قوله تعالى: ﴿ ذَٰلِكَ مِنْ أَنبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ ۚ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يُلْقُونَ أَقْلَامَهُمْ أَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٤﴾ ﴾ آل عمران.

﴿ مَا كُنتَ تَعْلَمُهَا أَنتَ وَلَا قَوْمُكَ مِن قَبْلِ هَٰذَا ۖ ﴾ هود: ٤٩.

﴿ وَمَا كُنتَ تَتْلُو مِن قَبْلِهِ مِن كِتَابٍ وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ ۖ إِذًا لَّارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ ﴿٤٨﴾ ﴾ العنكبوت.

أما قصة يوسف –عليه السلام– فيحتاج إلى بحث مستقل، وحسب المقارنة، كما وردت في القرآن والتوراة (ترجمة الآباء اليسوعيين (العهد العتيق) المجلد الأول، سفر التكوين، مطبعة اليسوعيين، بيروت عام 1882. كما جاء في كتاب (الظاهرة القرآنية) للأستاذ مالك بن نبي، ص 252- 321.

وقد وفق الشيخ الندوي –رحمه الله– في إلقاء الأضواء على مقارنات مفيدة بين الروايتين.

أما عن سير الرسل والأنبياء، فيذكر المؤلف كيف دافع القرآن عن طهارتهم ونظافة حياتهم وصفاء عقيدتهم من الإتهامات الواردة في التوراة بالإساءة إلى الأنبياء –عليهم السلام– وتنبيه القرآن الكريم على تحريفات الصحف السابقة، والفروق الدقيقة بين عقائد الديانات السابقة والفرق الدينية، وذلك بالإعتماد على الدراسات الغربية، كدائرة المعارف البريطانية، والمصادر المعتمدة في الموضوع.. ويؤكد الأستاذ الندوي على (نبوءة غلبة الروم في صراعهم مع الفرس)، وفيما بعد يذكر أسباب انتصار المسلمين على الروم.. ويذكر سلسلة من النبوءات القرآنية التي تحققت بعد انتقال الرسول الأكرم (ﷺ) إلى الرفيق الأعلى، وخاصة حفظ القرآن، وانتصارات المسلمين في مختلف الجبهات، وانتشار الدين الإسلامي في ربوع العالم القديم في زمن قياسي.

وفي فصل مستقل، كون القرآن الكريم معجزة الهداية والإنقلاب من الجاهلية إلى الإسلام، ومواصفات كل من الجاهلية والإسلام.. الجاهلية.. ﴿ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَاءً ﴾ و﴿ وَكُنتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ ﴾ آل عمران ١٠٣.

وتصوير الإنسان الجاهلي بالموت والميت: ﴿ أَوَمَن كَانَ مَيْتًا ﴾ الأنعام: ١٢٢.

والإسلام: ﴿ فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ ﴾ و ﴿ فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا ﴾ آل عمران: ١٠٣.

وتصوير الإنسان المسلم بالحياة والفاعلية: ﴿ فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ ﴾ الأنعام: ١٢٢.

ثم يعرج العلامة الندوي على موضوع المقارنة بين القرآن الكريم والصحف السماوية القديمة في ميزان العلم والتأريخ، مستنداً على الدراسات الغربية، في بيان عدم مصداقية الكتب الموجودة بين أيدنا، مقابل مصداقية القرآن الكريم ودقته، ويستشهد بأقوال علماء الغرب ودراساتهم من أمثال: سيروليم ميور، ووهينري ولين بول، ودائرة المعارف البريطانية. نختار ما قاله وهيري في تفسير القرآن: ج1، ص349: (إن القرآن هو من بين جميع الصحف القديمة أكثرها أصالة (Pewit)).. ويقول في كتابه تعريف بالقرآن، ص79: (إن الصحيفة التي رتبها عثمان –رضي الله عنه– لم تزل في عهده إلى يومنا متفقاً عليها ومعترفاً بها).

ويختتم –رحمه الله– دراسته كمدخل إلى الدراسات القرآنية، بالتحدث عن شروط الإستفادة من القرآن العظيم، موانعها ومؤيداتها، وأثر القرآن على المؤمنين وعلى الكافرين، ومخاطر الكبر والعناد وإنكار يوم الآخرة والمجادلة وعبادة المال والمرأة. وصدق الله: ﴿ فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ قُلُوبُهُم مُّنكِرَةٌ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ ﴾ النحل: ٢٢.

أما مؤيدات الإستفادة من القرآن الكريم، فعنده:

1- الرغبة و الطلب: ﴿ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ أَنَابَ ﴾ الرعد: ٢٧.

2- الإستماع والإتباع: ﴿ فَبَشِّرْ عِبَادِ ﴿١٧﴾ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ ۚ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمْ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿١٨﴾ ﴾ الزمر.

3- الخشية والرهبة: ﴿ فَذَكِّرْ بِالْقُرْآنِ مَن يَخَافُ وَعِيدِ ﴾ ق: ٤٥.

4- التدبر: ﴿ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ ۚ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا ﴿٨٢﴾ ﴾ النساء.. ﴿ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا ﴾ محمد: ٢٤.

5- المجاهدة: ﴿ وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾ ﴾ العنكبوت.

6- الإيمان بالغيب: ﴿ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ ﴾ البقرة.

7- التأدب والتنظيم: ﴿ لَّا يَمَسُّهُ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾ ﴾ الواقعة.. ﴿ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴾ الأنفال: ٢..

وينهي العلامة الندوي دراسته القيمة بنماذج من تأثر الرسول الأكرم (ﷺ) والصحابة الكرام –رضوان الله عليهم– والتابعين ومن جاء بعدهم.. ويدون بعض الملاحظات والتجارب في عدم الإنجرار خلف بريق النظريات العلمية والعصبيات والأهواء السياسية، وفهم بعض الدعاة كاجتهادات شخصية.

وخير ما نختتم به هذا التقديم المقتضب لكتاب كل صفحة فيه دراسة مستقصية في الدراسات القرآنية المعتبرة، ماذكره الأستاذ الدكتور محمد اجتباء الندوي عن الكتاب: (إنه كتاب موضوعي فريد، ومنهل عذب صاف لدارسي القرآن الكريم والمعنيين ببلاغته وإعجازه) كتاب أبو الحسن الندوي، ص130.

والحمد لله رب العالمين

خاطرة العدد: في وداع رجل عالم

الاستاذ غفور كانى سپيكه‌يى
عالم جليل فقدناه

بقلم: صاحب الإمتياز

التقيت به يوم كان معلماً في مدرسة (نوروز الإبتدائية).. ومن ثم جاءني برفقة أخ عزيز، يعاتبني لعدم مشاركته في ترجمة كتب (التربية الإسلامية) بعد صدور قرار تدريسها باللغة الكردية.. ووصفه صديقي العزيز: (إنه العالم المتمكن المجد في اللغتين العربية والكردية، ويشار إليه بالبنان.. ثم أردف قائلاً: (ولا نزكي على الله أحداً –إنه مؤمن صافي الإيمان، صاحب خلق وتقوى، ومتمكن من العلوم الشرعية، يمكن الركون إليه في مثل هذه الواجبات).

وتوالت الأيام وانقضت الشهور وبضع سنين، لنلتقي مرة أخرى، وهو معلم في (مدرسة بابان)، وأنا في معهد الإعداد والتطوير التربوي.. وكان يزورنا كلما سنحت له الفرصة في فترات الفراغ أو قبل الدوام وبعده.. فعرفت أنه عالم جليل، ذو دراية بالتفسير والفقه واللغة والعلوم الشرعية، وله تأريخ مجيد يوم كان طالب علم وفقه.. وكلما كنا معاً كانت العلاقة تتوطد أكثر فأكثر.. والمحبة في الله –سبحانه وتعالى– تتعمق جذورها إلى سويداء القلب.

وفي احتفال للرابطة الإسلامية لافتتاح مسجد في منطقة (تبي صفا).. تحدث لنا طول الطريق عن تلك الفترة التي عاشها في المنطقة طالب فقه وعلوم شرعية، وتجواله وتنقله إلى منطقة (بريس)، ودراسته في مدرسة (الملا عثمان) رحمه الله. وذكرياته مع (نوري فارس حمه خان، وعمر ريشاوي، والحاج مصطفى) وجلده في العلم والدعوة إلى الله..

وبعدها جاءت (لجنة الترجمة في الرابطة الإسلامية الكردية)، وتحقيق تفسير العلامة (خوا هه رزار) مع أعضاء كنت أقلهم علماً ودراية.. وكيف كان يناقش الموضوع بأمانة وإخلاص.. حتى تم إقناع اللجنة، بعد الجزء الثامن، أننا خرجنا من (كتاب تفسير) إلى حكايات وذكريات، وخلافات ومصادمات واتهامات.. وانتقلت اللجنة من تحقيق كتاب التفسير إلى ترجمة كتب أصيلة في حاجة الجيل والمجتمع الكردي، فكانت باكورة أعمالها ترجمة وطبع كتاب الدكتور (مقداد يالجين) (أسرتك أيها المسلم كيف تكونها).

وجاءت ترجمة كتاب (كيف تؤدي زكاة أموالك أيها المسلم)، العمل الثاني للجنة، وتم طبعها في الرابطة، وأعيد الطبع من قبل مكتبة روشنبيري 2012. وأنجزت اللجنة كتاب الدعوة والداعية (معالم في الطريق) للداعية الدكتور سعيد رمضان، صاحب (المسلمون).

كان الاستاذ فارس الميدان بجانب الأخوة أعضاء اللجنة، وكان لدوره الأثر الواضح في إنجاز الأعمال واختيار الكلمات المناسبة في المصطلحات والعبارات التي كانت شائكة وثقيلة أثناء الترجمة.

و بعد انتهاء أعمال اللجنة وجدته حريصاً على ترجمة بعض الكتب إلى اللغة الكردية، لإيصال مبادئ الإسلام الحنيف إلى الجيل المعاصر، قليل الخبرة، قليل العلم، أمام أمواج التشكيك والإفتراءات.. فبدأ بترجمة كتاب العلامة الندوي (موقف الإسلام من الحضارة الغربية)، وأردفه بترجمة كتاب للدكتور الزحيلي، ثم بدأ بقراءة كتاب (الظاهرة القرآنية) للأستاذ مالك بن نبي –رحمه الله– وأبدى إعجابه بما يحتويه من أفكار ومبادئ إيمانية في الدفاع عن القرآن الكريم تأريخاً ومنهجاً.. ثم اعتذر عن الترجمة.. وبرجاء من الأساتذة في مركز البحوث للهيئة العالمية للإعجاز العلمي في القرآن والسنة في مكة المكرمة، عاد مجدداً إلى (الظاهرة القرآنية)، وأتمها، ومن ثم طبعها ونشرها باللغة الكردية عام 2011. وبعد قراءته لكتاب (الرسالة المحمدية) لعلامة الهند (سليمان الندوي) وجد فيه ذخيرة فكرية كبيرة في الدفاع عن الإسلام وحياة الرسول –صلى الله عليه وسلم– فقام بترجمته الى اللغة الكردية. وكان آخر المطاف في خدمة القرآن الكريم يوم بدأ بترجمة (كيف نتعامل مع القرآن الكريم) للعلامة الدكتور يوسف القرضاوي.. وكلما كنت التقي به كنت أشجعه وأشد من أزره، وأسأل: الى أين وصلتم؟..

فكان يقول: أكملت الفصل الأول.. أكملت الباب الأول.. وصلت إلى منتصف الكتاب. ووصلنا إلى منتصف رمضان 1433.. وحصل مالم يكن في الحسبان، فقد بدأ معه المرض وتردي الصحة والعافية .. فلم يمهله لانجاز العمل في التعامل مع القران الكريم.. وكان يردد.. أمنيتي الكبرى انجاز هذا العمل الكبير..

واخيرا كان يوم الوداع.. الاثنين 2013/8/19 غادرنا جسدا.. ليبقى معنا علما وفكرا وذكريات.. غادرنا مادة ليبقى معنا روحا وعاطفة.. غادرنا.. ليبقى في عالم المسلمين.. علما ينتفع منه.. وصدق الرسول صلى الله عليه وسلم: (اذا مات ابن ادم انقطع عمله الا من ثلاث.. صدقة جارية وعلم ينتفع به وولد صالح يدعو له) البخاري.

رحم الله استاذنا وأخانا غفور أحمد كانى سپيكه‌يى وحشره مع محبيه واصفياءه من الانبياء والشهداء والصديقين واولياء الله الصالحين.. وادخله فسيح جناته.. وانا لله وانا اليه راجعون.

داواکاری بەخشین

پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (ما نقص مال من صدقة)، واتە: ماڵ بە بەخشین کەم ناکات.

ئاشکرایە جیهادی قەڵەم و وشە لە بەرەنگاری گومانکاراندا لە ئایەتی : ﴿ فَلَا تُطِعِ ٱلۡكَٰفِرِينَ وَجَٰهِدۡهُم بِهِۦ جِهَادٗا كَبِيرٗا ﴿٥٢﴾ ﴾الفرقان، سەرچاوەی گرتووە، واتە: بە قورئان جیهادیان لە دژ بکەن هەروەک ئیبن کەثیر لە ئیبن عەباسەوە نەقڵی دەکات.

هەر بۆیە (ناوەندی کوردستان بۆ ئیعجازی زانستی لە قورئان و سوننەتدا) هەستاوە بە جێبەجێکردنی ئەم ئەرکە پیرۆزە لە ڕێگەی بانگەواز بۆ دەرخستنی ئیعجازەکانی قورئانی پیرۆز و سوننەت، لە ئێستادا بەفەزڵ و منەتی خوای گەورە پاشان هاوکاری چاکخوازان توانراوە دەستبکرێت بە دروستکردنی بینایەکی شارستانی بۆ (ناوەندی کوردستان) کە بگونجێت لەگەڵ بوونی سلێمانی بە پایەتەختی ڕۆشنبیری و بڵاوکردنەوەی تیشکی زانستی لە سەردەمی تازەدا.

ئاواتە خوازین دەستی یارمەتی و بەخشین بۆ ئەم پرۆژەیە پێشکەش بکەن و ببنە نموونە بۆ دەرخستنی ڕۆحی ئیمان و چاکە خوازی بەردەوام لە ژیانی کورتماندا و لە ژێر ڕوناکی ئەو

فتوای هەندێک لە زانایان کە ئاماژە بەوە دەکەن زەکات دروستە بۆ ئەم پرۆژە بانگخوازییە خەیرییانە:

* پ. د. عەلی قەرەداغی، لە لاپەڕە (٩١)ی کتێبی (زەکاتی سامانەکەت چۆن دەدەیت؟)دا دەڵێت: خەرجگا لە ڕێگەی خودا (في سبيل الله)..لەو بوارانە: پارێزگاری ئایین و بەرزکردنەوەی وشەی خودا.. ڕاگەیاندنی ئیسلام و بانگکردن بۆی.. ڕەتکردنەوەی ئەو گومان و تانەو تەشەرانەی کە دوژمنانی ئیسلام دژ بە ئیسلام بڵاوی دەکەنەوە.. دابینکردنی ماڵ بۆ مەڵبەندەکانی بانگکردن بۆ ئیسلام، بە ئومێدی بڵاوبوونەوەی ئیسلام بەو ڕێگا ڕاست و دروستانەی کە لەگەڵ سەردەمدا دەگونجێت..
* دکتۆر یوسف قەرەزاوی دەڵێت: (د. محمود عبدالله شحاته) لە کتێبی (اركان الاسلام) لاپەڕە ٢٢٦دا دەڵێت:

(لە ڕێگای خودا هەموو ئەو بابەتانە دەگرێتەوە کە پێویستە بۆ خەرجکردن بۆ جێبەجێکردنی هەر بابەتێک جوانی ئیسلام دەربخات و بیگەیەنێتە دۆست و دوژمن، خەرجکردنی زەکات بۆ چاپکردنی پەرتوک کە پشتگیری لەم مەبەستە گرنگە دەکات).

* شێخ محمد ئەبو زوهرە: لە وەڵامی پرسیاری ژمارە ٤٢٠ لاپەڕە ٣٠٤دا دەڵێت: (وفي سبيل الله) واتە لەڕێگەی خودا .. هەموو بابەتێکی چالاکی ئیسلامی لە خۆ دەگرێت.
* مامۆستا سید سابق لە کتێبی (فقه السنة): بەرگی ١ لاپەڕە ٢٩٥ دا دەڵێت: لەڕێگای خودا هەموو خەرجیەکانی قوتابخانە شەرعیەکان، بۆ زانستە شەرعیەکان هەروەها هەموو جۆرێکی خەرجکردن بۆ بەرژەوەندی گشتی کە سوودی لێوەربگیرێت، بۆ گەشەپێکردنی ئاینی ئیسلام دەگرێتەوە.